

ŞURKAV Sanlıurfa

Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi

sayı
40
MAYIS
2021

İki Seyahat Yazarı:
Nâbî ve
Evliyâ Çelebi

Türk Halk
Türkülerinde
“Gül”

Urfa'dan İki Portre
Hacı Hasan Demirkol ve
Oğlu İsmail Demirkol

1980 Öncesi
Birecik'te Sinema ve
Sosyal Yaşam

Urfalı Bestekârlar: 35
Celal Çiriş

Vakıfların memleketimizin önemli bir servetini oluşturduğu herkesçe bilinmektedir.

Bu servetten millet ve memleketi gerektiği şekilde faydalandırabilmek için bütün bakanlar kurulunun ve hatta yüce meclisin bu hususu önemle inceleyerek bu büyük müessesenin harap olmaktan korunmasını ve memlekete faydalı bir hale getirilmesini temenni ederim.

K. Atatürk

SAHİBİ
Abdullah ERİN
Şanlıurfa Valisi / ŞURKAV Başkanı

ŞURKAV YÖNETİM KURULU
İsmail ÇETİNKAYA / Vali Yardımcısı
Prof.Dr. Abdullah EKİNCİ
Cevahir Asuman YAZMACI
Abdulkadir AÇAR
Selami YILDIZ
İ. Halil KAYA

DERGİ YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Şükrü ÜZÜMCÜ
ŞURKAV Genel Sekreteri

EDİTÖR
Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKÇÜOĞLU

GÖRSEL YÖNETMEN
Mustafa AKGÜL

HUKUK DANIŞMANI
Av. Müslüm C. AKALIN

YAYIN KURULU
Prof. Dr. Abdullah EKİNCİ
Prof. Dr. Mehmet ÖNAL
Prof. Dr. Abdulvahap YILDIZ
Prof. Dr. Ekrem BEKTAŞ
S. Sabri KÜRKÇÜOĞLU
Müslüm C. AKALIN
M. Bakır KARADAĞLI

SEKRETERYA
Salih KAPLAN

İLETİŞİM
ŞURKAV İdare Merkezi
Yusufpaşa Mah. Sarayönü Cad. 886. Sk.
No:27 ŞANLIURFA
Tel: 0.414. 215 65 27 - 215 82 00 (Pbx)
Fax: 0.414. 216 89 02
e-mail : surkav@hotmail.com
web adresi: www.surkav.org.tr

Ön Kapak
Birecik Kalesi ve Fırat Nehri
(Şanlıurfa Turizm Geliştirme AŞ Arşivi)

Dergideki Yazıların Sorumluluğu Yazarına Aittir.
Kaynak Gösterilerek Alıntı Yapılabilir.

BASKI
Elif Matbaası - ŞANLIURFA
TLF: 0414 314 14 68

ŞANLIURFA İLİ KÜLTÜR EĞİTİM SANAT
VE ARAŞTIRMA VAKFI YAYINIDIR
ISSN 1308-3449

4 Ayda Bir Yayınlanır (Ocak - Mayıs - Eylül)
ÜCRETSİZDİR

İçindekiler

- 2 Sunuş
Abdullah ERİN / Şanlıurfa Valisi
- 3 Urfa'nın Cumhuriyet Dönemi Ticari Yaşamından
İki Portre: Hacı Hasan Demirkol ve Oğlu İsmail
Demirkol
Dr. A. Cihat KÜRKÇÜOĞLU
- 14 Türk Halk Türkülerinde "Gül"
M. Veyisi DÖRTBUDAK
- İstanbul'dan Urfa, Makedonya ve Yunanistan'a
Yayılan Bir Aile: Karakapıcılar
Haluk KARAKAPICI
- 17 İki Seyahat Yazarı: Nâbî (1642-1712) ve
Evliyâ Çelebi (1611-1684[?])
Mehmet KURTOĞLU
- 21 Nura Adanmış Bir Ömür:
Urfalı Mustafa Kılıç Hoca
Şahin DOĞAN
- 23 1980 Öncesi Birecik'te Sinema ve Sosyal Yaşam
Cuma KARATAŞ
- Urfalı Harun Bozo'nun Dilinden 70 Yıl Önceki
Urfa ve Urfalı Yahudiler
Selahattin E. GÜLER
- 28 Çanakkale Cephesinde Urfalı İki Kardeşin
Hikâyesi ile Yakılan Şiir ve Türkü
Mustafa GÜL (Hamdi)
- 37 Dünyaca Ünlü Halkbilimci
Prof. Dr. İlhan Başgöz (1923-2021) ve
Urfa Derlemeleri
Abuzer AKBIYIK
- 41 Urfa'da Elbistanlı Hocaşâdeler Ailesi ve
Muâllim Fikrî Bey
Müslüm C. AKALIN
- 48 Urfalı Bestekârlar: 35 Celal Çiriş
Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKÇÜOĞLU
- 51 Anılar-Anekdotalar -9
Edibe (KÂHYA) AYDIN
- 62

Muhabbetin Başkenti Şanlıurfa'dan Selâm!

Şanlıurfa; sit alanları sayısı bakımından Türkiye'de yedinci sırada, tescilli tarihi yapılar bakımından da önde gelen iller arasındadır. Dünya çapında çok zengin kültür varlıklarına sahip Şanlıurfa'da yer alan Göbeklitepe UNESCO dünya kültür mirası kalıcı listesinde, Harran ve Şanlıurfa Kentsel Sit Alanları da aday listesi içerisinde yer almaktadır. Ayrıca UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı için "Müzik Şehri" adaylık başvurusu değerlendirmeye alınmıştır. Bu değerlerimizin bakımı geliştirilmesi ve tanıtım çalışmalarına etkin şekilde devam etmekteyiz. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi öncülüğünde, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Şanlıurfa Turizmi Geliştirme A.Ş. ve Karacadağ Kalkınma Ajansı katkılarıyla ilki düzenlenecek olan "Uluslararası Online Müzik Festivali"ni pandemi nedeniyle haziran ayında dijital ortamda gerçekleştirmeyi planladık.

Ülkemizin turizm kapasitesinin ve turizm yatırımlarının ülke ekonomisindeki payının ve hizmet kalitesinin artırılması amacıyla çalışmalarını sürdüren Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı (TGA) ile Tanıtma Genel Müdürlüğü'nün organize ettiği "İller ve Destinasyonlar Tanıtım Çalışması" kapsamında "Şanlıurfa Turizm Tanıtım Paydaşları Ortak Akıl Toplantısı" geçtiğimiz aylarda Şanlıurfa'da gerçekleştirildi. Şehirlerin turizm potansiyellerinin hikâyeleriyle birlikte derlenerek eksik ve ihtiyaçlarının ilgili birimlere aktarılmasını sağlamak amacıyla düzenlenen toplantının önemli faydalar sağlayacağını umuyorum.

Gençlerin eğitime olan ilgisini artırmak ve aidiyet bilinci oluşturmak amacıyla ŞURKAV tarafından düzenlenen, 15 ve 25 yaş arası 132 gencimizin müracaat ettiği "Eğitimde Önceliğimiz" konulu kompozisyon yarışmasında derece girenler öğrencilerimize ödülleri takdim ettik.

Anadolu Halk Mutfağı Dernek Başkanı Mustafa Adnan Şahin'in yayına hazırladığı "Bereketli Hilal'in Kalbi-Şanlıurfa Mutfak Kültürü" isimli çalışma Türkçe ve İngilizce halinde ŞURKAV'ın 59'uncu kitabı olarak yayımlandı. Kitabın ekindeki kartvizit bellek kartı içinde tanıtım filmine de

yer verdik. Buğdayın anavatanı olarak kabul edilen Şanlıurfa'nın tarihinden turizmine, bereketli ürünlerinden gastronomisine kadar birçok konuyu ele alan kitabın, şehrimizin ulusal ve uluslararası tanıtımına büyük katkı sağlayacağını umuyorum.

ŞURKAV ve Concern Worldwide Türkiye Temsilciliği ile ortak yürütülen "Geleceğimiz Sokakta Kaybolmasın Projesi" kapsamında öğrencilerimize yönelik aktivitelerimiz devam etmektedir. Ayrıca ŞURKAV ile Cooperative For Assistance And Relief (CARE) Türkiye Temsilciliği arasında yaptığımız protokol ile Şanlıurfa'da yaşayan, sosyal ve ekonomik açıdan dezavantajlı insanlar ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne sığınan insanların topluma entegrasyonunu sağlamaya yönelik çeşitli faaliyetler yürütmeyi hedeflemekteyiz. Bu amaçla Şanlıurfa'da yaşayan Suriyeliler ile vatandaşlarımıza yönelik kültür, sanat, eğitim, spor ve istihdam artırıcı faaliyetler üç yıl boyunca sürdürülecektir. Bu faaliyetler kapsamındaki projeler CARE Türkiye Temsilciliği tarafından fonlanacaktır.

Şanlıurfa'nın kültür ve turizm potansiyelinin yeni ortak çalışmalarla güçleneceğine inanıyoruz. Yürüttüğümüz bu tür faaliyetler ile Kültürel miras ve turizmde eşsiz değerlere sahip olan Şanlıurfa'nın turizmde hak ettiği yerlere gelmesini hedeflemiş bulunuyoruz.

Büyük bir özveriyle 13 yıldır devam eden dergimiz 40. sayısına ulaşmış oldu. Bu süreçte 127 yazarımız Şanlıurfa konulu 484 yazıyla katkıda bulundular. Derginin yayına hazırlanmasında emeği geçenlere ve yazarlarımıza teşekkür ediyorum.

Sahip olduğumuz zengin kültür ve turizm değerlerini görmeleri ve kadim misafir severliğimizi yaşamaları için tüm dünyayı tarih şehrimize bekliyor, Şanlıurfa sevdalılarına selam, sevgi ve saygılar sunuyorum.

Abdullah ERİN
Şanlıurfa Valisi / ŞURKAV Başkanı

Urfa'nın Cumhuriyet Dönemi Ticari Yaşamından İki Portre: Hacı Hasan DEMİRKOL ve Oğlu İsmail DEMİRKOL

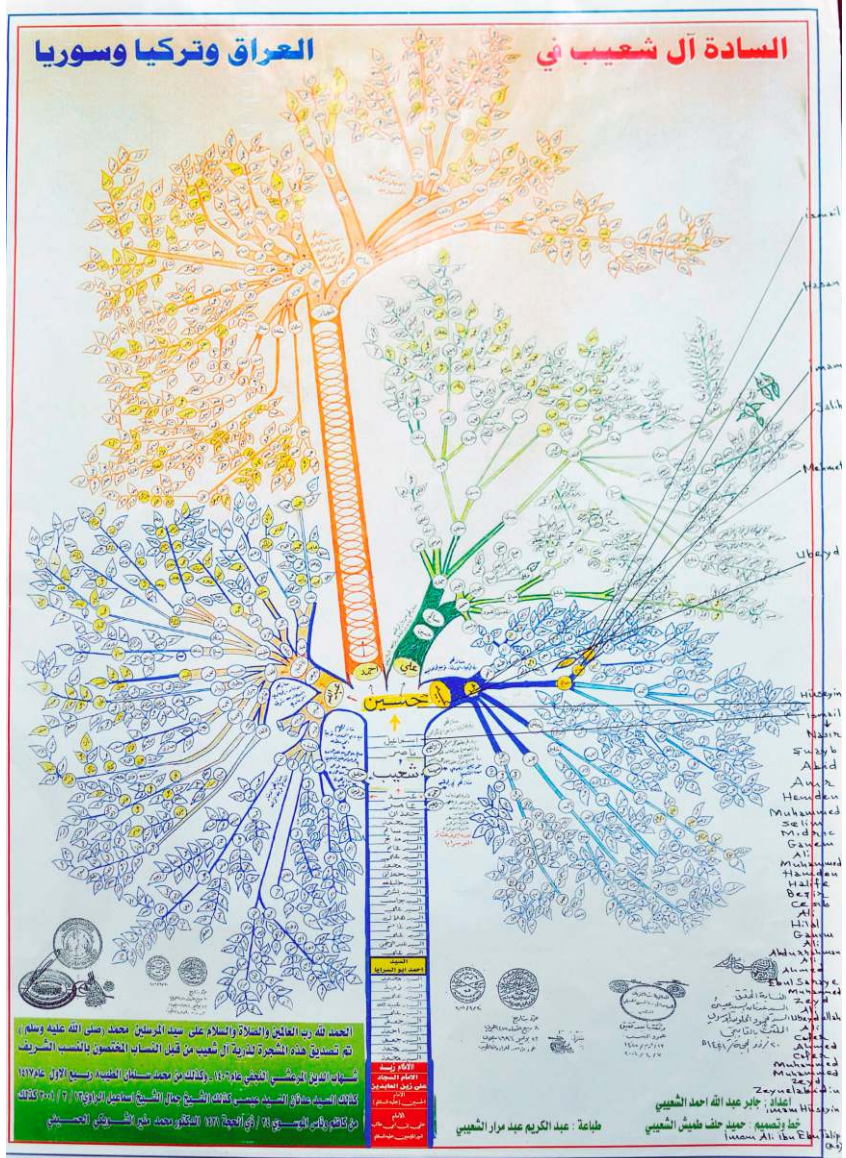
Dr. A. Cihat KÜRKÇÜOĞLU
Harran Üniversitesi
Emekli Öğretim Üyesi
cihatkurkuoglu@gmail.com

HACI HASAN DEMİRKOL (1900-2002)

Aile şeceresine göre Demirkol ailesi, Peygamber Efendimiz'in torunlarından Hz. Hüseyin'e dayanıyor. Aileye ait mezar taşlarındaki bilgilerden ailenin 18. yüzyıldan bu yana Urfa merkezinde meskûn olduğu anlaşıyor. Osmanlı döneminde şehrin güvenliği ile sorumlu kolluk kuvveti görevinde bulunan aile Cumhuriyet Dönemi'nde soyadı kanununun çıkmasıyla Demirkol soyadını aldı.

Salih Efendi'nin oğlu İmam Efendi'nin üçü erkek, dördü kız olan yedi evladından biri olan Hasan Demirkol 1900 yılında Urfa'da Harran Kapı Mahallesi'nde doğdu. Kubbemescid Medresesi'nde okudu(1).

19. yüzyıl sonlarında Kerküklü Osman Nadir Efendi ile arkadaşı Abdurrahman Efendi (vefatı 1932) Bağdat'ta Mevlâna Halid-i Bağdadi'nin halifesi Şeyh Ahmed Şemseddin Efendi'ye intisap etmişlerdi. Abdurrahman Efendi, Ahmet Şemseddin Efendi'den halifelik almış, daha sonra iki arkadaş şeyhleri ile birlikte Urfa'ya gelmişti. Ancak şeyhleri bir süre sonra Urfa'dan ayrıldı. Osman Nadir Efendi ile arkadaşı Şeyh Abdurrahman Efendi Urfa'da kaldı. Şeyh Abdurrahman Efendi önce Ulu Cami'de, sonra da Kıbrıs Tekkesi olarak da bilinen Hacı Mihman Mescidi'nde uzun yıllar imamlık yaptı. İki arkadaş Urfa'da Helvacı Ailesi'nden iki kız kardeş ile evlenerek bacanak oldular.

Demirkol ailesinin Hz. Hüseyin'e dayanan şeceresi. Sağ alt kenarda el yazısı ile sıralanmış isimler ailenin Urfa koludur.

Hasan Demirkol gençlik yıllarında.

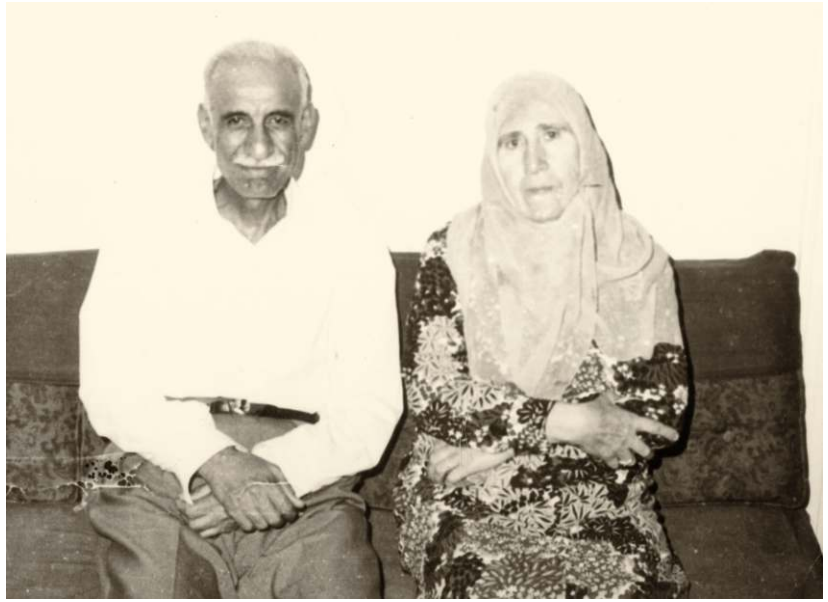
O yıllarda çiftçilik ve ticaretle uğraşan Hasan Demirkol Kerküklü Osman Nadir Efendi'nin kızı 1908 doğumlu Emine Hanım'la 1925 yılında evlendi. Bu evlilikten Mahmut, Süreyya, İbrahim, İsmail, Fadile, Ömer, Rabia ve Hatice isimlerinde 4 kız 4 erkek çocuğu oldu.

Hasan Demirkol 1940 yılında Camii Kebir Mahallesi, Ulu Sokak'ta (Bugünkü Güllüoğlu Sokak) tarihi bir ev satın aldı. Aslını bozmadan, herhangi bir ekleme yapmadan bir buçuk yıl bu evin restorasyonu ile uğraştı ve Haran Kapı Mahallesi'ndeki evinden bu eve taşındı(2). 1950 yılında Hacc'a gitti.

Tarımda Makineleşmeye Geçiyor...

Tarımda makineleşmenin gerektiğini öngören Hasan Demirkol 1946 yılında Ankara'da Vehbi Koç'un kurduğu "Koç Ticaret"ten arazilerinde kullanmak üzere iki adet "Oliver" marka traktör satın aldı ve aynı zamanda bu traktörlerin bayiliğine talip oldu. Koç Ticaret'in yaptığı inceleme sonrasında bu talebinin uygun görülmesiyle 1946 yılında Oliver traktörlerinin bayisi oldu. Böylece Koç Ticaret ile ilişkisi başladı.

1955 yılında Koç Holding ortaklığında Ankara'da kurulan "Türk Traktör"ün bayiliğini ve yine Koç Holding'in Türkiye temsilcisi "General Electric"

Hasan Demirkol eşi Emine Hanım'la

Hasan Demirkol Ford Bayiler Toplantısı'nda oğlu İsmail Demirkol ile.

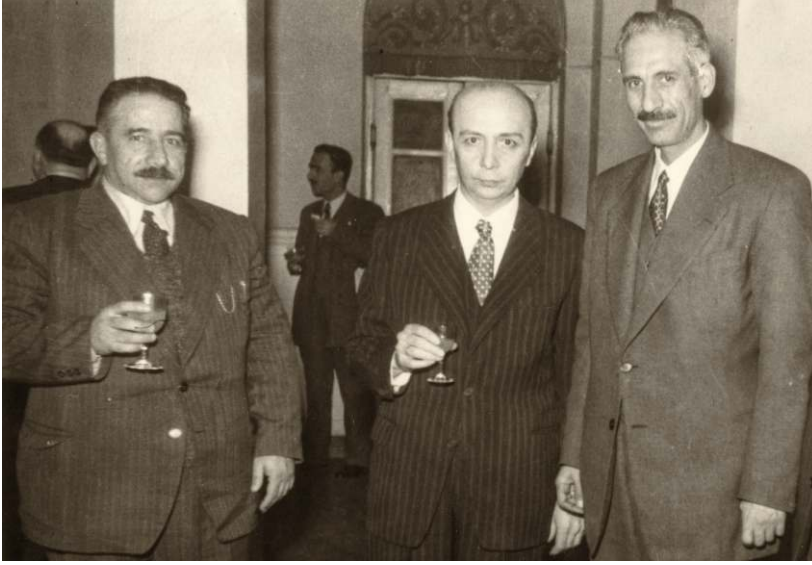
marka dayanıklı tüketim malları acenteliğini aldı.

Koç'un Arçelik fabrikasını kurmasıyla "General Electric" bayiliğini Arçelik bayiliğine dönüştürdü. Türk Traktör'ün 1963 yılında KOÇ bünyesinde "FIAT traktörleri"ne dönüşmesiyle FIAT traktörleri bayisi olarak traktör satmaya devam etti.

Sözünde duran, senetlerini zamanında ödeyen Hasan Demirkol böylece Koç Grubu'nun güven duyduğu bir bayi oldu. Bu güven zamanla Vehbi Koç ile dostluğa dönüştü. KOÇ, bu sefer ithal veya imal ettiği "Ford Kamyon, Minibüs ve Yedek Parçaları", "US Royal (Fulda) Lastikleri", "Demirdöküm" gibi tüm ürünlerinin bayiliğini kendisine teklif etti. O da bu ürünlerin bir kısmının bayiliğini aldı.

Urfa'da İlk Toplu Konut Kooperatifi'nin Kurulmasına Öncülük Ediyor...

Hasan Demirkol, Urfa'nın artan şehir nüfusunun sur içindeki tarihi evlerin yıkılarak yerlerine binalar yapılmasına sebep olabileceğini görüyor ve sur içindeki tarihi kentin korunabilmesi için sur dışında yeni yerleşimlerin açılması gerektiğine inanıyordu. Bu amaçla 1949 yılında bir grup arkadaşı ile "Yenişehir Yapı Kooperatifi"nin kurulmasına öncülük etti. Urfa'da kurulmuş olan ilk yapı kooperatifi ve toplu konut projesi olan bu kooperatif için şehir merkezinin kuzey doğusunda ve o zamanın şartlarına göre şehir merkezine uzak bir alanda 200.000 metrekare araziye kooperatif adına satın aldılar. 1500 metrekare arsa üzerine kurulu, Urfa iklimine uyumlu, Urfa taşından tek katlı, iki katlı

Solda Kurtuluş Savaşı Gazisi Urfa Ticaret Odası eski Başkanı Ahmet Mesçi, ortada Vehbi Koç, sağda Hasan Demirkol Ankara'da bir toplantıda.

ve bahçeli "Yenişehir Evleri"ni inşa ettiler. 1960 yılında bu evler tamamlanınca kendisi de Güllüoğlu Sokak'taki evinden Yenişehir'deki iki katlı evine taşındı(3).

Vehbi Koç İle Ticari İlişkileri Dostluğa Dönüşüyor...

Türkiye'nin en zengin ve itibarlı iş insanı Vehbi Koç, Hasan Demirkol'a çok itibar ediyor ve onu bir dostu olarak görüyordu. Öyle ki bayi toplantılarında acente temsilcileri Vehbi Bey'e iletmek istedikleri taleplerini Hasan Bey vasıtasıyla iletiyorlardı. 1960'lı yılların başlarında Vehbi Bey CEO'su Bernar Nahum'un klimalı otomobiliyle Urfa'ya geldiğinde Hasan Demirkol'un Yenişehir'deki bu evinde kaldı. Sonraları oğlu Rahmi Koç da bir yaz sıcaklarında Urfa'ya geldiğinde bu evin kuzey cepheindeki serin balkonunda, açık havada yattı. Türkiye'nin en saygın bu iki iş insanının istedikleri otelde istedikleri konforu sağlatarak konaklama imkânları varken Hasan Demirkol'un evinde kalmayı tercih etmelerini aralarındaki sağlam dostluğun ve güvenin en önemli göstergesi olarak görüyoruz.

Nüfusunun önemli bir kısmı tarım sektörüyle uğraşan Şanlıurfa'da Cumhuriyetin ilk çeyreğinde ticaretle uğraşanların sayısı bir elin parmakları kadar bile olmadığı düşünüldüğünde çiftçilik ve ticareti birlikte başarıyla yürüten Hasan Demirkol'un Urfa'nın ticari yaşamındaki önemi daha iyi anlaşılmaktadır.

Hayırsever, Güvenilir Ve Kanat Önderi İdi...

İkinci Dünya Savaşı nedeniyle 1942-1946 yılları arasında tüm ülkede olduğu gibi Urfa'da da ekmek sıkıntısı baş göstermişti. O yıllarda bugünkü gibi yoksullara yardım eden sivil toplum kuruluşları da yoktu. Hayırsever bir kişiliğe sahip olan Hasan Efendi arkadaşları ile birlikte Haşimiye Meydanı civarında bir ekmek fırını kiralayıp buradan, vesikaya bağlı ve düzenli olarak yoksullara ekmek dağıttılar. Urfa'da "Cami Yaptırma ve Onarma Derneği" başkanlığında bulundu. Dernek olarak inşa ettikleri ya da onardıkları camilerin inşaat işleri ve yardım toplama işleri H. Rafi Görgün tarafından fedakârca yürütüldü.

Hasan Demirkol, devlet ve halk nezdinde güven yaratmıştı. Çok iyi Arapça bildiği ve güvenilir olduğu için Suriye'den valiliğe gelen gizli resmi yazılar kendisine tercüme ettirilirdi. Sözüne, doğruluğuna ve tarafsızlığına güvenildiği için halk arasındaki kan davaları, ailevi, arazi ve ticari uyuşmazlıklar kendisine çokça gelir, kendisi de eşraftan oluşturduğu "cemaat" (hakem heyeti) ile bunları hakça çözer ve verdiği kararlara taraflar uyardı. Bazen de şehrin diğer kanaat önderlerinin oluşturduğu hakem heyetinde yer alırdı. Bu çözüm ve barışlarda asla hediye veya para almazdı. Bir defasında, Hilvan'da arazileri olan, milletvekili ve hatırı sayılı bir dostu, köylüler ile arasındaki bir arazi ih-

tilafını çözmesi için kendisinden ricada bulundu. Güvenilir insanlardan oluşturduğu cemaat (hakem heyeti) ile söz konusu köye gidildi. Milletvekili ve adamları konuyu heyete anlattılar. Heyettekiler Milletvekiline hak verdi. Hasan Demirkol bunun böyle olamayacağını, bizzat ihtilaf konusu tarlaları görmek istediğini söyledi ve tarlalara giderek inceleme yaptı. İncelemeden sonra Milletvekilinin değil de karşı tarafın haklı olduğu kanaatine vardı. Hakem heyetini de ikna ederek karşı tarafın haklı olduğu yönünde karar verilmesini sağladı.

Çocukluğundan beri baba dostu olarak Hasan Demirkol'un sıkça ziyaretine giden Hasan Fehmi Hayırlı buna benzer bir olaya şahit oluşunu; "Hacı Hasan Amca'nın yanına şehrin eşrafından iki kişi gelerek aralarında bir konuda anlaşmazlık olduğunu, bunun giderilmesi için kendisinden cemaat oluşturmalarını, verilecek karara saygı göstereceklerini söyleyip gittiler. Bir saat sonra taraflardan biri geri döndü. Bu adam aynı zamanda Hasan Amca'nın dostu ve arkadaşındı. Hasan Amca'ya: 'Sana anlaşmazlık konusu olayı anlattım da anla' deyince Hasan Amca da kendisini dinlemeyeceğini, ancak iki taraf bir arada olunca beraber dinleyebileceğini ve böylece adil karar verebileceğini söyledi." cümleleriyle bize aktarıyor.

Sarayönü'ndeki işyerinin karşısındaki eski adliye binasından sohbet için ziyaretine gelen hâkim ve savcılar kendisine; "Hasan Bey, sana bizden daha çok dava geliyor" diyerek latife yaparlardı.

Tanıdığı olsun veya olmasın cenazelere mutlaka katılırdı. Ölenin kim olduğunu bazen mezarlıkta öğrenir, bazen de öğrenmeden dönerdi. Vefatı üzerine gazetedeki köşesinde bir yazı yazan merhum Mehmet Hulusi Öcal onun bu özelliğini; "Bunu Allah için yapılan samimi bir görev olarak benimsemişti. Nitekim, son yolculuğunda aziz hemşehrilerimiz de O'nu yalnız bırakmamışlar, binlercesi tabutunun arkasından mezarlığa kadar gelmişlerdi. Ekilen biçiliyordu..." cümleleriyle aktarmıştı.

Hasan Demirkol; Urfa Halkevi Köycülük Şubesi üyeliği, Ziraat Odası Başkanlığı, Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı ve Cumhuriyet Halk Partisi İl başkanlığı görevlerinde bulundu. Şanlıurfa

Ticaret ve Sanayi Odası (ŞUTSO) başkanlığı döneminde Sarayönü'ndeki binayı yaptırarak odanın idare merkezi olarak hizmete sundu.

Davranışlarındaki tutarlılık kendisine şehirde sevilen ve sayılan bir kişilik kazandırmıştı. Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin hasım durumuna geldiği 1965 yılında Adalet Partisi'nin mitingi vardı. Aynı gün Hasan Demirkol'un da torunu vefat etmişti. Adalet Partisi İl Başkanı Şeref Cevheri, CHP'li Hasan Demirkol'a saygısından o mitingde davul çaldırmamıştı.

Hasan Demirkol, beslenmesine ve sağlığına çok dikkat ederdi. Kızartma başta olmak üzere insan sağlığına zararlı yiyeceklere sofrada yer vermezdi. Hatta öyle olurdu ki kızartma yiyebilmek için ev halkı onun seyahate çıkacağı günleri beklerdi. Ömründe bir defa, doksan yaşında iken sadece dolgu için diş doktoruna gitmişti. 100 yaşına geldiğinde dişleri sapasağlamdı. Peygamber Efendimiz'in (sav) dünyasını değiştirirken "misvak" istemesindeki amacının ağız sağlığına dikkat etmemiz için bir mesaj vermek olduğunu söylerdi. Gözleri uzak ve yakın için güçlüydü. Cebinde sürekli taşıdığı küçük Kuran-ı Kerim'i gözlüksüz okurdu. Nazardan korunmak için bazen topluluk içinde gözlük takardı. Bir diğer önem verdiği husus namazdı. Güneş üzerine doğmaz, namazı mutlaka camide eda ederdi. Seyahate çıktığı zamanlarda camiye yakın otellerde kalırdı. 102 yaşında vefat edinceye kadar ince yapılı ve fizik olarak güçlüydü.

İlçelerden, Kırsaldan Ve Şehir Merkezinden Saygın Dostları Vardı...

Ticari ve siyasi hayatı nedeniyle ilçelerden, kırsaldan ve şehir merkezinden saygın dostları vardı. Hadi Dregi, Sattam el Bedir, Mustafa el-Halaf, Hamza Karakeçili, Salih es-Seyfo, Mehmet Yazmacı ilçe ve kırsaldaki başta gelen dostları arasında idi. M. Hulusi Kılıçaslan, H. Kemal Yetkin, Müslüm İnan, Hasan Ünlü, Şih Müslüm Hayırlı, Avni Ulusoy, Hasan Ağan, Fazıl Kürkçüoğlu, Abdülkadir Baziki, Hacı Bakır Melik, Tahir Güllü, Ahmet Mesci, İhsan Barlas, Sami Barlas, Fuat Aksoy, Eyüp Sabri Ulakoğlu, Ahmet Abamor, Rafi Görgün,

Hasan Demirkol 1963 yılında Urfa CHP heyeti ile Başbakan İsmet İnönü'nün makamında:
1. Av. Vasfi Gerger (Senatör), 2. Halil Akil (Karakeçili), 3. Hulusi Kılıçaslan, 4. Bekir Sami Karahanlı (Milletvekili), 5. Av. Atalay Akan (Milletvekili), 6. Hacı Hasan Demirkol, 7. Esat Mahmut Karakurt (Milletvekili), 8. Sabri Kılıç (Suruç Belediye Başkanı), 9. Başbakan İsmet İnönü, 10. Celal Aşvar, 11. Mustafa Azmi Ertuğrul (Akçakale Bel. Bşk.), 12. Mehmet Paydaş, 13. Osman Öncel, 14. Av. Yaşar Alhas, 15. Vehbi Melik, 16. Ahmet Naci İpek.

Hasan Demirkol arkadaşlarıyla. 1. Kemal Yetkin, 2. Alb. Mustafa H. Kılıçaslan, 3. Mehmet Vehbi Erdem (Müderriş Mehmet), 4. Hulusi Kılıçaslan, 5. Eyüp Sabri Ulakoğlu, 6. Alb. Yahya Sönmez, 7. Şükrü Saatçı, 8. Hasan Demirkol, 9. Av. Fuat Aksoy, 10. Mehmet Sadık Demirkol, 11. Adil Hacibanoğlu, 12. Öğretmen Hamit Baykal, 13. Sami Barlas, 14. Halil Saraç, 15. Celal Yetkin.

Reşit Görgün, Uceymi Sadun Paşa,

Sami Özbay şehirli dostları arasında idi.

“Cemaatte Dilini, Sofrada Elini, Misafirlikte Gözünü, Namazda Kalbini Tut” Diyor...

Hasan Fehmi Hayırlı O'nun; “Cemaatte dilini, sofrada elini, misafirlikte gözünü, namazda kalbini tut” şeklinde insanlara nasihatte bulunduğunu bizlere aktarıyor.

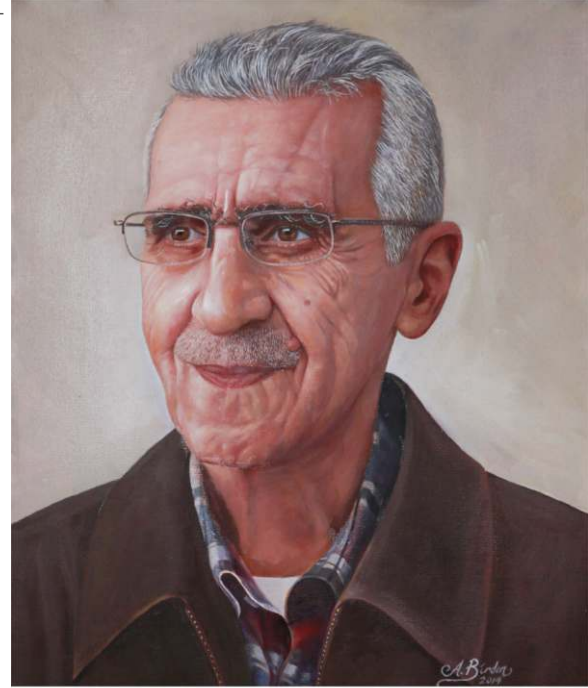
Bu güzel insan arkasında hayırla yad edilecek anılar bırakarak 19 Mart 2002 yılında 102 yaşında vefat etti. Vefat ettiğinde kendisi ile ilgili olarak Urfa basını yazarlarından Naci İpek, “Bir Çınar Daha Göçtü” başlıklı yazısında; “Onurlu idi, ama kibirli değildi. Memleketin örf ve adetlerini iyi bilirdi. Fikir danışmaya, akıl almaya, usul edep öğrenmeye gelenleri çok olurdu. Çok kanlı kavgaları, aşiret davalarını, arazi ihtilaflarını bilgisi, deneyimleri ve feraseti sayesinde çözmüş, tatlıya bağlamıştı”. Ömer N. Kapaklı, “Hacı Hasan Demirkol” başlıklı yazısında; “En büyük özelliği kim vefat ederse etsin camiye, mezarlığa gitmekti. Kendi kendime bazen ‘Hasan Amca vefat ettiğinde tüm Urfa halkının mezarlıkta olması gerekiyor’ diyordum. Zaten cami ve mezarlıktaki dünkü büyük izdihamın en büyük nedenlerinden biri de buydu”. Mehmet Göncü, “Nur İçinde Yat Hasan Amca” başlıklı yazısında; “Şehrimizin yetiştirdiği müstesna insanlardan biriydi. Bütün davranışları örnek alınacak güzellikeydi. Dü-

rüstlük, sadakat, vefa, tevazu, mertlik, hayırseverlik ve yardımlaşma, paylaşma gibi sayabildiğim güzel meziyetlerin tamamına en yüksek seviyede sahipti”. Adil Rastgeldi, “Ulu Çınar” başlıklı yazısında; “...Daha 1930’lu yıllarda bir grupları varmış. Memleket meseleleri ile ilgilenirlermiş. Mücadele ederlermiş. Ankara’ya gidecek milletvekillerini belirleme, Ankara’dan gelen milletvekillerini ağırlama, onları memleket meseleleri hususunda motive etme gibi.”. Halil Biner, “Asır-Dide (Yüzyıllar Görmüş) Bir Çınar Devrildi” başlıklı yazısında; “Daima alim, şair ve kâmil insanlarla ülfet etmesini sever ve kendisini de sevdirmesini bilirdi... Güzel yüzünden tebessüm hiçbir zaman eksilmeyen Hacı Hasan Efendi bu güzel meziyetlerini evlatlarına da tevarüs ettirmiştir. Gerek Mahmut Demirkol ve gerekse İsmail Demirkol beyler tıpkı babalarından aldıkları terbiyeyi idame ettirmekten zevk alan arkadaşlarımdandır.” cümleleriyle görüşlerini dile getirmişlerdi.

Allah rahmet eylesin.

BABASININ YOLUNDA BİR EVLAT: İSMAİL DEMİRKOL

Hasan Demirkol’un dördü erkek, dördü kız olan sekiz çocuğunun dördüncüsü olarak 1943 yılında Camii Kebir Mahallesi Ulu Sokak’taki evde doğdu. İlkokul evlerinin hemen yakınındaki Atatürk İlkokulu’nda okudu. Ortaokul ve liseyi bugün bazıları rahmete kavuşmuş olan Prof. Yaşar Ünlü, Dr. Tekin Ağan, Oya Sa-

İsmail Demirkol.
(Burhan Akar’ın fotoğrafından
Yağlıboya resim Abdurrahman Birden.)

İsmail Demirkol ticarethaneleri önünde
personel arkadaşlarıyla.
Soldan sağa: Salih Ölüoğlu,
Yaşar İzgördü, İsmail Demirkol, Kadri Barut.

Hacı Hasan Demirkol’un vefatı üzerine Urfa basınında yazılan yazılar.

İsmail Demirkol, Urfa Valisi T. Ziyaeddin Akbulut, Çorum Valisi Mustafa Yıldırım, Antalya Valisi Saim Çotur ile Almanya'da Mesleki Eğitim toplantısında

İsmail Demirkol 17 Mart 2006 tarihinde Şanlıurfa Belediyesi tarafından Ankara'da Türk Amerikan Derneği'nde düzenlenen Urfa'nın sorunlarının konuşulduğu panelde Belediye Başkanı Dr. Ahmet Eşref Fakıbaba, Harran Üniv. Öğr. Üyesi Cihat Kürkçüoğlu ve diğer panelistlerle.

yılı, Prof. Dr. Aysel Şeftalioğlu, Orhan Yetkin, Dr. Şevket Mesci, Ecz. Alb. İ. Halil Özgüneş, Birsen Kendirci, Vedat Çağatay, Alb. Atilla Güner, Yaşar Göncü, Mehmet N. Ethemoğlu, Alb. A. Mithat İnan, Nabi Parlakçı, Ertuğrul Gümüştop, Müslüm Işıkyıldız, Eyüp Karakaş, Reşit Güllüoğlu, Eyüp Mahmutoğlu, Nabi Çadırcı, Ahmet Sarıgül ve Ahmet Akbıyık gibi arkadaşlarıyla Urfa'da tamamladı.

Yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde yaptıktan sonra Manisa'daki kısa dönem askerlik eğitiminin ardından İzmir Kiraz'da Yedek Subay Öğretmen olarak askerliğini tamamlayıp 1965 yılında Urfa'ya döndü. Babasının ticarethanesinin muhasebe kısmında, arkadaşları Yaşar İzgördü ve Türkiye Zirai Donanım Kurumu'ndan transfer ettikleri Kadri Barut ile beraber çalıştı.

1967 yılında amcası kızı Hatice Hanım'la (Urfa senatörü Abdülgani Demirkol'un kardeşi) evlendi. Çiğdem, Emine Handan, Tuba, Didem ve Semra adlarında beş kız çocuğu oldu(4). 1986 yılı ağustosunda yaz tatili dönüşü Alanya'da geçirdikleri trafik kazasında eşi Hatice Hanım vefat etti. Kendileri yaralandı. Yaşadığı bu büyük acıdan sonra bir daha evlenmeyerek kendisini çocuklarına adadı. 1996 yılında Hac görevini ifa etti.

Kurulmasına Öncülük Ettiği Derneklerin Çatısı Altında Urfa'ya Hizmetleri Başlıyor...

1960'lı yıllarda Urfa'nın içme suyu, elektrik gibi en acil ihtiyaçlar dahi karşılanamıyordu. Urfa'nın sorunlarını dile getirmek maksadıyla bir grup arkadaş

ile "Urfa Mücadele ve Uyanış Derneği'ni (UMUD)" kurdular. Halkın kendi problemlerini sahiplenmesi için bu dernek vasıtasıyla yürüyüşler, mitingler düzenlendiler. UMUD derneğinin girişimleriyle, 1973 yılı Urfa Belediye Başkanlığı seçimlerinde arkadaşlarından Kadri Barut bağımsız aday oldu ve Urfa Belediye Başkanı seçildi. Toplumda ciddi karşılık bulan bu dernekten sonra "Urfa'yı Tanıtma ve Turizm Derneği"nin kurulmasına öncülük etti. Derneklerinin çalışmalarına Vali Kemalettin Gazezoğlu destek verdi ve İl Özel İdaresi bütçesinden hatırı sayılır maddi yardımlarda bulundu. Belediye Başkanı Mustafa Kılıç, Kapaklı Pasajı kuzeyine bitişik belediyeye ait binadan dernekleri için bir büro tahsis etti.

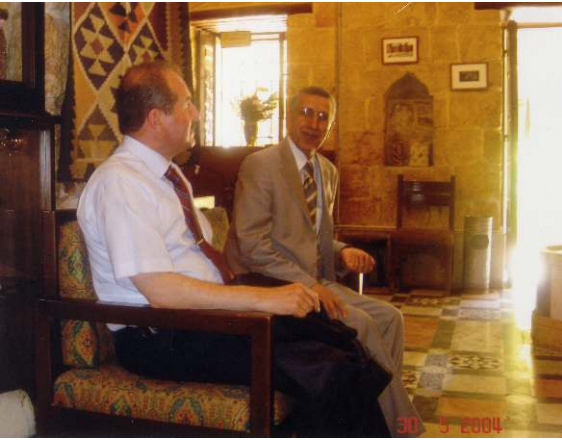
Abisi İbrahim Demirkol, arkadaşları Cemal Akıllı, Ömer Okutan, Yaşar İzgördü, Kadri Barut, Abdurrahman Atlı, Celal Çankaya ve Akif Döngör ile bu derneklerin çatısı altında önemli hizmetlerde bulunuldu. Merhum H. Rafi Görgün'ün yürüttüğü Hz. İbrahim Halilullah mağara düzenlemesine maddi katkı sağlandı. Dernek olarak YSE araçlarının yakıtlarını sağlayıp Akçakale yolundan Eyyüp Peygamber Makamı'na arazi sahipleriyle problemler yaşanmasına rağmen bugün kullandığımız yolu açtılar.

1960'lı yıllarda Urfa'da Ticaret Lisesi'nin açılması için Milli Eğitim Bakanlığı'ndan valilikçe talepte bulunulmuş, "meslek dersleri öğretmeni yok" gerekçesiyle Bakanlıktan olumsuz yanıt gelmişti. İsmail Demirkol'un bu dersleri yürütebileceğini üstlenmesinden sonra Ticaret Lisesi açılmış ve kendisi de üç sömestir bu dersleri vermişti.

Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası (ŞUTSO) Başkanı olarak hizmete devam...

Vali tarafından "Problemlerimizi en iyi bilen ve dile getiren kişi" olarak tanıtılıyor

Öncülük ettiği bu derneklerin çatısı altında Urfa'ya yaptığı hizmetlerinden ve babasından edindiği ticari ahlak, kişilik ve memleket sevgisinden dolayı çevresinde sayılan ve sevilen bir kişi olan İsmail Demirkol, merhum Mehmet Alataş'ın başkanlığı döneminde 1983 yılında Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası (ŞUTSO) yönetim kuruluna, aynı yıl

İsmail Demirkol Vali Şükrü Kocatepe ile Suriye ziyaretinde. (2004)

ihdas edilen ve otuz kişiden oluşan Ticaret ve Sanayi Odaları Konseyi üyeliğine seçildi. Dört yıl sonra 1987 yılında Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası seçimlerinde üyelerin güvenini sağlayıp ŞUTSO Başkanlığına seçildi.

ŞUTSO başkanı olduktan sonra Urfa'nın sorunlarıyla ilgilenme misyonunu artarak devam ettirdi. O yıllarda Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) yazılı ve görsel medyanın sürekli gündemindeydi. "GAP illeri ve Urfa için neler yapılmalıdır?" gibi konular basında yazılıp çiziliyor, televizyon programlarında tartışılıyordu. İsmail Demirkol da boş durmuyor, "Urfa için neler yapılmalıdır?" konusundaki görüşlerini ŞUTSO adına devlet erkânına, yerel yetkililere ulaştırıyor, yazılı ve görsel medya vasıtasıyla toplumu bilgilendiriyordu. Tutarlı önerileri o kadar yoğun ilgi görüyordu ki ulusal televizyonlarda bu konuda düzenlenen açık oturumlara bölge temsilcisi olarak davet ediliyordu. Bu programlarda bölgenin ve Şanlıurfa'nın ulaşım, enerji; köylerin ve şehrin içme ve sulama suyu, sağlık, eğitim, sanayi, teşvikler, şehircilik, seçim sistemi gibi sorunlar ile ilgili görüş ve düşüncelerini net ve yalın bir biçimde dile getiriliyordu.

Urfa'da düzenlenen sempozyum, kongre, panel, konferans gibi bilimsel faaliyetlere, televizyonların tartışma programlarına ya konuşmacı olarak ya da izleyici olarak mutlaka katılıyordu.

Urfa'nın yazan-çizen kültür insanlarına büyük değer veriyor, resim sergileri başta olmak üzere sanatsal ve kültürel etkinlikleri kaçırmıyordu. Katıldığı bu etkinlikler Urfa'nın tarih-kültür-

ŞUTSO sergi salonunda Cihat Kürkcüoğlu'nun "Urfa'nın Kırk Yılı (1965-2005)" fotoğraf sergisinin açılışı. 9 Nisan 2005.

İsmail Demirkol Vali Muzaffer Dilek ile esnaf ziyaretinde. (2002)

sanat-sosyal-ekonomik-zirai-kentleşme gibi konularında geniş bilgi sahibi olmasını da sağlıyordu. Böylece hemen her konuda Urfa'nın ihtiyaç duyduğu eksikliklerin peşine düşerek tamamlanması için çaba harcıyordu. Bölgenin sorunlarına ve çözüm önerilerine o kadar hakimdi ki bir defasında Vali Şükrü Kocatepe kendisini Hatay Valisine tanıtırken "Problemlerimizi en iyi bilen ve dile getiren kişi" ifadesini kullanmıştı.

ŞUTSO Başkanı olarak "İşimiz Gücümüz Urfa" diyor...

ŞUTSO çatısı altında Urfa'nın ihtiyaç duyduğu projelerin hayata geçiril-

mesini sağlıyor...

Başkanlığının ilk yıllarında Odanın kuruluş tarihi ve tarihçesi araştırılarak tespit edildi, oda için bir amblem hazırlandı. ŞUTSO binası konferans ve toplantı salonlarıyla, memurların hizmet verdiği servis mekânlarıyla modern bir duruma getirildi. Resim ve fotoğraf sanatçılarının ihtiyacı dikkate alınarak binanın girişindeki bir dükkân kaldırılıp giriş kısmı büyütülerek sergi salonu oluşturuldu.

ŞUTSO olarak üyelerinin bilgilendirilmeleri ve Ankara'da yetkililerle tanışıp, temas kurabilmeleri amacıyla bakanlıklardan veya özel kuruluşlardan uzman desteği alınarak "Devlet Yardımları", "Teşvikler", "Verimliliği Artır-

ma", "Proje Hazırlama ve Uygulama Teknikleri", "Girişimciliğin Geliştirilmesi", "Elektrikli Motor Bakım ve Onarımı", "Un Teknolojileri", "Sanayi 4.0", "İşletme Yönetimi ve Yeni Trendler", "Fikir Üretmek ve Yaratıcılık", "Alçak Gerilim ve Şalt Malzemesi", "Aile Şirketlerinde Kurumsallaşma", "Bilgisayar Haberleşmeli Şebeke Analizörü", "Reaktif Güç Kompanzasyon ve Yeni Yaklaşımlar", "HACCP-Gıda Güvenliği Sistem Yaklaşımı", "Enflasyonsuz Ortamda İşletme Yönetimi", "Turizm" ve "Dış Ticaret" gibi konularda eğitimler, seminerler düzenledi. Geniş yankı bulan "GAP ve Sanayi Sempozyumu" nu gerçekleştirdi.

Ticaret Borsası'nın, ÇUKOBİRLİK ve TSE temsilciliğinin Urfa'da kurulması ve daha onlarca hizmet...

Urfa'da Ticaret Borsası'nın kurulması gerektiğine inanan İsmail Demirkol 1988 yılında ŞUTSO olarak girişimlere başladı. İlgili bakanlıklara, kurumlara yazılar yazdı. İl kamu yönetiminden de destekleyici yazıların gönderilmesi sağlandı. ŞUTSO Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Ali Çizmecioğlu ve yönetim kurulu üyeleriyle Ankara'da Sanayi ve Ticaret Bakanı Şükrü Yürür'ü ziyaret ederek Bakan Bey'e konuyu anlattı. Bakan Bey'in ikna olup olur vermesiyle o yıl "Şanlıurfa Ticaret Borsası" kurulmuş oldu.

Artezyen sulamaları ile Şanlıurfa tarımında pamuk üretimi önemli bir yer almaya başlamıştı. Çiftçimiz pamuğunu satabilmek için ÇUKOBİRLİK Kooperatifler Birliği'nin bulunduğu Adana, Hatay gibi il veya ilçelerde önce kooperatif üyesi birini buluyor, sonra pamuğunu bu illere götürerek bu üyeler aracılığıyla ÇUKOBİRLİK'e satmak zorunda kalıyordu. İsmail Demirkol çiftçiye riske sokan bu durum karşısında harekete geçti. Şanlıurfa'da pamuk tarımı yapılan bölgelerden belirlenen çiftçilerden bir müteşebbis heyet oluşturdu. 1991 yılında ŞUTSO olarak bu heyetle birlikte dönemin Sanayi ve Ticaret Bakanı Rüstü Kazım Yücelen ziyarete gidi. Bakan Bey'in olur vermesi sağlanarak Şanlıurfa'da ÇUKOBİRLİK kuruldu.

Ayrıca standartlara uygun işletme

ve markalara Türk Standartlarına Uygunluk Belgesi veren TSE "Türk Standartları Enstitüsü"nün Urfa'da temsilciliğinin bulunması, TSE belgesi almak isteyen üreticiler için birtakım zorluklara neden oluyordu. Aynı şekilde Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile temasa geçilerek "Türk Standartları Enstitüsü Temsilciliği"nin Şanlıurfa'da açılmasını sağladı.

Şanlıurfa'da İhracat Müdürlüğü'nün ve o yıllarda Ankara'da olan GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı'nın Urfa Temsilciliğinin, 1992 yılında Harran Üniversitesi'nin kurulmasının, Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayiye Destekleme Vakfı (MEKSA) şubesinin Urfa'da açılmasının destekleyicisi oldu. ŞUTSO olarak MEKSA Vakfı'nın Urfa'da eleman eğitimi ve diğer faaliyetlerine Esnaf ve Sanatkarlar Odaları ile beraber destek sağladı. Urfa ile ilgili 360 sayfalık çok kapsamlı ekonomik rapor hazırlatıp ilgili makamlara sundu.

Urfa'da ilk defa Uluslararası nitelikte "AGRO-GAP Tarım Fuarı ve Sempozyumu" düzenlendi.

Belli bir niteliği, ünü ve diğer özellikleriyle Urfa ile özdeşleşmiş yöresel ürünlerin koruma altına alınması, gerçek ya da tüzel şahıslara devlet nezdinde ürün üzerinde yürütme ve kullanma hakkının sağlanması amacıyla Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan 27 ürünü için Coğrafi İşaret Tescil Belgesi alındı. Böylece Şanlıurfa, Türkiye genelinde coğrafi işaret tescil sayısı açısından ilk sırada yer aldı.

2005 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) fonundan 325 bin Euro hibe sağlanarak Birinci OSB'ye tekstil kalite laboratuvarı kuruldu.

Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği (EUROCHAMBERS)-Türk Odaları Eşleştirme Programı kapsamında 106 bin Euro bütçeli "Yenilikçi İş Fikirlerinin Finanse Edilebilmesi İçin İş Melekleri ve Girişimci Akademisi ve Ağı" projesi yürütüldü.

TOBB'nin de katkısıyla her yıl eğitim dönemi başında Şanlıurfa Milli Eğitim Müdürlüğü'nün belirlediği okulların yardıma muhtaç öğrencilerine ŞUTSO olarak giysi ve ayakkabı yardımlarının yapılmasını sağladı. Urfa'daki birçok okulun bakım ve onarımı yapıldı(5).

Türkiye'nin yabancı ülkeler ve uluslararası topluluklarla olan ekonomik, ticari, sınai ve mali ilişkilerini izleyerek bu

İsmail Demirkol ŞURKAV'ın düzenlediği geleneksel sohbet toplantısında, Av. Müslüm Akalın ve Cihat Kürkçüoğlu ile.

İsmail Demirkol Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı Işın Çelebi ile. (1990)

İsmail Demirkol bir toplantı sonrası Tarım Bakanı Mehdi Eker ile.

ilişkilere yardımcı olmak amacıyla Şanlıurfa'da "Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK)" temsilciliğinin kurulmasını ve bu kapsamda ithalat-ihracat işlerinde ŞUTSO üyelerinin bilgilendirilmelerini sağladı.

Ticaret ve Sanayi Bakanlığı "Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı" çerçevesinde ŞUTSO'nun 2 projenin sahibi, 4 projenin ortağı olarak

İsmail Demirkol dostlarıyla merhum Dr. Hazım Açıanal'ın evinde. Soldan sağa: Ecz. Güler Açıanal, Bekir Sıtkı Açıanal, Av. Müslüm Akalın, Dr. Ahmet İnan, Dr. Burhan Vural (merhum), Dr. Hazım Açıanal (merhum), İsmail Demirkol, Burhan Akar. (02.12.2015)

yer alması sağlandı. Bu projelerin en önemlisi AB'den 215 milyon Euro hibeli 347 parselden oluşan 2. OSB idi. Bu hibenin temininde AB Türkiye Komisyonu'nda görevli daha önce Urfa'da beraber çalıştığı Kerem Sadıklar'ın ciddi yardımlarını gördü.

ŞUTSO üyelerinin kolay ve uygun kredi almalarını sağlamak amacıyla bankalarla anlaşmalar yapıldı. "İl Genç Girişimciler ve Kadın Girişimciler Kurulları" oluşturuldu. "AB Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (Instrument for Pre-accession Assistance-IPA) 2006" kapsamında finanse edilen "İnsan Kaynaklarının Mesleki Eğitim Yoluyla Geliştirilmesi Projesi (İKMEP)" yürütüldü. Personle "ISO/EC 27001 Bilgi Güvenliği Yönetim Sistemi" eğitimi verildi.

Şanlıurfa'da Ulaştırma Bakanlığı Bölge Müdürlüğü olmadığından akaryakıt bayii, toptancı gibi firmalar ve nakliyeciler sekiz bini aşkın nakil araçlarına "K" türü yetki belgesi almak için Diyarbakır'a gitmek zorunda kalıyordu. Bu sorunu çözmek amacıyla "K" türü yetki belgesinin ŞUTSO tarafından üstlenilmesi, TOBB ve TÜRK LOYDU tarafından ŞUTSO'nun Akredite Odalar sınıfına dahil edilmesi, ŞUTSO'nun "TS EN ISO 9000" kalite yönetim sistemi belge-

si alması, Tütün ve Alkollü İçki Satış Belgesi ve Sigorta Acenteleri Uygunluk Belgesi işlemlerinin ŞUTSO tarafından yapılabilmesi sağlandı.

On Yıldır Bitirilemeyen 500 Yataklı Devlet Hastanesi'nin Hizmete Açılması Sağlandı...

Esentepe'deki 500 yataklı Devlet Hastanesi'nin inşaatı 10 yıl geçmesine rağmen bir türlü bitmemişti. 2003 yılında Vali Şükrü Kocatepe bir gün ŞUTSO'ya gelerek İsmail Bey'e; "İsmail Bey, Devlet hastanemiz bir türlü bitmiyor. Urfa'nın bu hastaneye acilen ihtiyacı var. İnşaat için gereken tüm ödeneğin Bakanlıkça verilmesi halinde bizim de il olarak hasta odalarının ve yoğun bakım ünitesinin karyola, perde, yatak, koltuk, kanepeler, yemek masası gibi tefrisatını il olarak karşılamak istediğimizi Bakanlığa yazmak istiyorum. Ancak tefris için gereken parayı toplayabilir misiniz? Para toplamak için bir heyet oluştursanız ben de onaylarım" diye bir teklifte bulundu. İsmail Bey ŞUTSO önderliğinde oluşturduğu bir heyet marifetiyle iş insanlarından ve vatandaşlardan gerekli olan tüm parayı topladı. Böyle-

ce devlete teklif edilen fiyatın KDV'sinden daha ucuz bir fiyata hasta odalarının ve yoğun bakım ünitesinin tefrisi yapıldı. Bakanlık da kalan inşaatı tamamladı. Böylece Esentepe'deki 500 yataklı devlet hastanesi 14 Mart 2004 tarihinde Sağlık Bakanı Recep Akdağ'ın katılımıyla hizmete açıldı.

Akçakale Gümrük Kapısı Hizmete Giriyor...

Urfa'nın; Suriye'nin Haseke vilayetine açılan Ceylanpınar, Rakka vilayetine açılan Akçakale, Halep vilayetine açılan Mürşitpınar olmak üzere üç sınır kapısı olmasına rağmen bu kapıların hiçbirini ihracat-ithalat yapan kapılar statüsünde değildi. Akçakale kapısı bu statüye getirildiği takdirde sadece Suriye ile yapılacak ticari ilişkilerde değil, Ortadoğu ülkeleri ile yapılacak ticari ilişkilerde de önemli bir rol oynayacaktı. Yıllarca dile getirilmesine rağmen hayata geçirilemeyen bu kapı ŞUTSO adına İsmail Demirkol'un girişimleriyle 2003 yılında komşu ülkeler ile "Sınır Ticaret Merkezi (STM)" statüsüne getirildi. O güne kadar basit gümrük işlemlerinin yapıldığı TCDD'ne ait köhne durumdaki mevcut yapının yetersiz olacağını gören ŞUTSO ve Ticaret Borsası 2004 yılında inşaatın %50'sini üstlendi. Prof. Dr. Nevzat Saygılıoğlu'nun başında bulunduğu Gümrük Müsteşarlığı da proje bedelini ve %50 inşaat giderini karşılamasıyla Akçakale Gümrük Kapısı 4 ay gibi kısa bir sürede inşa edilerek hizmete sunuldu.

ŞUTSO'ya Yeni Bina Arsası Alınıyor ...

Sarayönü'ndeki ŞUTSO binası ihtiyacı karşılayamaz olunca yeni bina için arsa arayışlarına geçti. Bugünkü Valilik binasının güneyindeki İl Özel İdaresi'ne ait 1597 metrekare arsayı 1991 yılında ŞUTSO adına aldı. Bunun bitişiğindeki 1000 metrekare büyüklüğündeki ikinci arsayı ise uzun uğraşlar sonucunda ancak 2008 yılında alabildi. Her iki arsanın tevhit edilmelerini sağladı. Buraya yapılacak yeni ŞUTSO binasının proje ihalesini yaptı. 2009 yılında kendisinin başkanlıktan ayrılmasıyla yeni yönetim tarafından bina inşa edildi.

Siyasete girmesi isteniyor...

Urfa kamuoyunda sevilen ve sayılan biri olması nedeniyle her seçimde

aday olması yönünde partilerden ve dostlarından teklifler alan İsmail Demirkol bunların hiçbirinde aday adayı dahi olmadı. 1991 genel seçimlerinde Anavatan Partisi Genel Merkezi tarafından Urfa'dan birinci sıra milletvekili adayı gösterileceği teklifini aldı. Dostlarının da ısrarları sonucunda bu teklifi kabul etti ve seçimlere girdi. Seçim günü gece geç saatlere kadar kendisi önde gidiyor ve kesin olarak kazanacağı gözüyle bakılıyordu. Ancak sabah sonuçlar açıklandığında seçimi kaybettiği görüldü.

O gece yarısından sonra oy torbalarına müdahale edilerek pusulaların değiştirildiğine, kendisine ait tercihli pusulaların yırtık bir vaziyette köy yollarına ve adliyedeki çöp kutularına atıldığına dair bilgiler edindi. Bunlarla ilgili olarak İl Seçim Kurulu'na yaptığı başvuru sonuçsuz kaldı.

Görev Aldığı STK'lar ve Kurumlar...

AB Uyum Mevzuatı çerçevesinde 2001 yılında oluşturulan "Ceza ve Tevkif Evleri İzleme Kurulları" kapsamında Urfa'da kurulan, 6 Ceza ve Tevkif Evi'nin bağlı olduğu "Urfa Ceza ve Tevkif Evleri İzleme Kurulu"nun beş yıl başkanlığını yaptı.

İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV) ve Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu'na (DEİK) TOBB adına delege olarak katıldı.

Dünya Ticaret Merkezleri Birliği'ne bağlı olarak İstanbul Ticaret Odası öncülüğünde, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul Sanayi Odası, Bakırköy Belediyesi, İstanbul Ticaret Borsası gibi kurumların ortaklığıyla 1982 yılında İstanbul Yeşilköy'de kurulan "İstanbul Dünya Ticaret Merkezi"nde (İDTM)" ŞUTSO başkanlığını bıraktığı tarih olan 2009 yılına kadar beş yıl yönetim kurulu üyeliği yaptı.

Harran Üniversitesi Cami Yaptırma Derneği başkanlığında bulundu. Üniversite'nin Eyyübiye kampüsüne bir cami yapılarak hizmete sunuldu. Osmanbey kampüsünde ise başladıkları cami kaba inşaat düzeyine getirildikten sonra Türkiye Diyanet Vakfı'na devreldi. Her iki caminin yardım toplama ve inşaat faaliyetlerinde Öğr. Gör. İsmail Aslan Bey'in fedakârca çalışmaları oldu.

1990 yılında Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı'nın (ŞURKAV) kurucu mütevelli heyet üyeleri arasında yer aldı. 2016 yılından itibaren bir dönem de yönetim kurulu üyeliği yaptı.

Başbakan'ın ve on bakanın katıldığı "Türkiye Ekonomi Zirvesi"nde doğunun bir kısım illerinin ve Güneydoğu'nun tüm illerinin problemlerinin sözcülüğünü yaptı.

Kültürel yayınlar yapılıyor, tarihi bir Urfa evi restore edilerek "ŞUTSO Konukevi" ne dönüştürülüyor...

Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası'nın web sitesini oluşturarak dünyanın her yerinden Oda'ya ulaşılmasını sağladı. "Urfa Gümrük Defterleri"(6) kitabı ile Urfa'lı Divan Şairi Yusuf Nabi'nin Divanı'ndaki gazellerinden hikmetli beyitler seçilerek her beyitin bir kartpostalda yer aldığı kartpostal serisi yayınlandı(7).

Başkanlığı döneminde broşürler, "Ekonomik Bülten" ve 3 ayda bir "Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası Dergisi" yayınlandı. Urfa'nın ticaret, sanayi, tarım ve kültürel konularında yetkin kalemlerin yazılarının yer aldığı bu derginin her sayısına yazdığı; "Beklentilerimiz", "Turizm Zirvesi", "Komşularla Ticaret", "Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği (EUROCHAMBERS)", "Elektirikte Bölgesel Tarife", "Millet Hanı", "Akçakale Gümrük Kapısı", "Turizm", "Uluslararası GAP Kargo Hava Limanı", "AB ve UNDP", "Gerçek Teşvik", "Fuarçılık ve Eski Hava Alanı", "2008-2012 GAP Eylem Planı" başlıklı ve benzer sunuş yazılarında Urfa'nın problemlerini, yapılması gerekenleri dile getirerek ilgililere ve kamuoyuna duyurmaya çalıştı. Temmuz 2000 ile Temmuz 2008 tarihleri arasında 29 sayı çıkan, Urfa'nın sanayi, tarım, ekonomi ve kültürel konularında akademik düzeyde yazıların yer aldığı "Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası Dergisi" kendisinin başkanlıktan ayrılmasından sonra 2009 yılında seçilen yeni yönetim tarafından yayından kaldırıldı.

Urfa'nın tarihi evlerinin korunması, bu bilincin yaygınlaştırılması ve örnek oluşturması amacıyla 2007 yılında "H. Tevfik Saraç Evi" ŞUTSO adına satın alınarak restore edildi. ŞUTSO misafirlerinin ağırlandığı konukevi olarak hizmete sunuldu. Restore edilen bu tarihi ev ken-

disinden sonraki yönetim tarafından satıldı.

Yedi yıl önce ayrıldığı ŞUTSO Başkanlığına "Kayyum Heyeti Başkanı" olarak atanıyor... Hizmetine devam...

İsmail Demirkol 2009 yılında ŞUTSO başkanlığından ayrılmasından yedi yıl sonra 02.09.2016 tarihinde bu defa ŞUTSO Kayyum Heyeti Başkanı olarak görevlendirildi. On dokuz ay aşkın bir süre Kayyum Heyeti Başkanı olarak görev yaptıktan sonra odayı seçime götürdü. Seçim sonucunda oluşan yeni yönetime 12.04.2018 tarihinde görevini devretti. Yeni yönetim kurulunun teklifi, ŞUTSO Meclisi'nin oybirliği ile "Onursal Başkanlık"la onurlandırıldı.

Kayyum döneminde; turizm, planlama, tanıtım ve koordinasyonunun tek elde toplanarak tekrarların azaltılması, aktivitelerin ve stratejik turizm planlaması ve faaliyetlerinin desteklenmesi ile sektörün yerel ekonomiye katkısının artırılması amacıyla Valilik, Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve diğer partnerlerle "Şanlıurfa Turizmi Geliştirme A.Ş."nin kuruluşuna katkı sağladı.

Yine aynı dönemde teknik ve mesleki eğitim ağırlıklı her dereceden eğitim öğretim kurumları oluşturmak, ileride bir Vakıf Üniversitesi açmak amacıyla Şanlıurfa Valiliği ile birlikte "Şanlıurfa Eğitimi Geliştirme Vakfı'nın (ŞEGEV)" kurulmasına öncülük etti.

İsmail Demirkol 1987-2009 yılları arasındaki 22 yıllık ŞUTSO Başkanlığı döneminde yürüttüğü başarılı çalışmalarda en büyük payın yönetimdeki arkadaşlarına, her konuda güven duyduğunu belirttiği, dürüst, birikimli ve Urfa aşığı olarak nitelendirdiği Hasan Hayırlı'ya (Genel Sekreter) ve istisnasız tüm personeline ait olduğunu söyleyerek de büyük bir vefa örneği gösteriyor.

Aralarında kardeş-ağabey derecesinde bir sevgi ve saygı ilişkisi bulunan Hasan Fehmi Hayırlı 22 yıl birlikte çalıştığı İsmail Demirkol'u;

"Başkanım Urfa beyefendisi nite-liklerine haiz, kibar, nazik, zeki, donanımlı, konularına hâkim bir insandır. Yönetim kurulu üyeleriyle uyum içerisinde çalışır, karar alırken herkesin fikrini ala-

rak akılcı kararlar verirdi. Odaya alınması gereken çeşitli demirbaş malzemelerin şaibe olmasın diye Başkan'ın ve yönetim kurulu üyelerinin ticarethanelerinden alınmamasını prensip edinmişti. Üyeler de buna saygı duyardı. İnsanlara statüsüne göre değil, zengin ya da fakir oluşlarına göre değil şahsiyet ve karakterine göre değer verirdi. Bir gün kendisiyle bir cenaze dolayısıyla mezarlığa gitmiştik. Defin işlemini beklerken genç biri yanımıza gelerek başkanımıza: 'Ben hamalınız Yusuf'un oğluyum' diyerek hal hatır sordu. İsmail Bey her zamanki tevazuuyla adamla ilgiledi, sohbet etti. Adam gittikten sonra bana; 'Bu gencin babası Yusuf Efendi bizim acentede beyaz eşyanın taşıma işlerini yapan çok dürüst, harımı helali bilen namuslu bir insandı. O zaman taksitli satışları genellikle senetlerle yapardık. Yusuf Efendi bazen bir müşteri için bize; 'Ben bu adama kefilim, malı senetsiz verebilirsiniz' derdi. Biz de satılan ürünü senetsiz verirdik' demişti.

Yanında çalışan bir hamalının sözüne itibar eden, tüm çalışanlarına ailenin bir ferdi gibi davranan, onların her türlü sıkıntılarını karşılayan Demirkol Ticaret'in bu tutumu beni hep etkilemiştir. İsmail Başkanım babasının ticarethanesinde edindiği bu özelliğini ŞUTSO personeline de uygulardı." cümleleriyle anlatıyor.

Babası merhum Hasan Demirkol'un tüm hasletlerini kendisinde barındıran, babası gibi örnek şahsiyet, ömrünü Urfa'ya hasretmiş, işi gücü Urfa olan İsmail Demirkol'a sağlık ve mutlu bir yaşam diliyorum. Kısaslı Aşık Celâli'nin (Veli Göncü) O'nun özelliklerini anlatan aşağıdaki şiiri ile yazımı sonlandırıyorum(8).

URFA'NIN SEVİLEN AYDINLIK YÜZÜ
Sayın İsmail Demirkol'a...

Urfa'nın sevilen aydınlık yüzü
Her yana ekersin gülden nergizi
Kocaman kalbin tertemiz gökyüzü
Sevilen insansın sayın başkanım.

Bâdı saba eser serin bâdın var
Lütuf etmiş Allah, tatlı tadın var
İsmail Bey'sin muteber adın var
Urfa'nın gülüsün canım başkanım.

İşığın dağılır her yana parlar
Faydalanır senden hastalar sağlar
Güllerinden balın alır arılar
Meyveli ağaçsın canım başkanım.

Demirkol'un adı cihana sığmaz
Methetsem ne kadar kalacaktır az
Celâli'nin gönlü senden ayrılmaz
Ömürler dilerim sayın başkanım.

Aşık Celâli - Kısas/2021

SONNOTLAR

- 1) Urfa'lı şair M. Hulusi Kılıçaslan ve Hamit el-Hoca, Hasan Demirkol'un medrese arkadaşları idi. Bu arkadaşlarıyla olan dostluğu ömür boyu devam etti. Hamit el-Hoca daha sonraları Suriye'ye yerleşti. Saygın bir aile mensubu olarak Suriye hükümetinde değişik Bakanlık görevlerinde bulundu. Kardeşi ise Rakka müftülüğü yaptı.
- 2) Urfa'nın harem ve selamlık planlı güzel evlerinden olan bu tarihi ev günümüzde "Vilayetler Konukevi"nin bir bölümü olarak kullanılmaktadır. Ulu Sokak'taki bu evlerinin hemen batısına bitişik olarak İbrahim Güllüoğlu'nun evi bulunuyordu. İbrahim Güllüoğlu'nun oğlu Celal Güllüoğlu 1947-1949 yılları arasında Urfa Belediye Başkanı olduğu dönemde Ulu Sokak'ın adı Güllüoğlu Sokak olarak değişti.
- 3) Yenişehir'in villa tipi bu evleri 1980'li yıllardan sonra birer birer yıkılarak yerlerini betonarme yüksek binalara bıraktı.
- 4) Büyük kızı Çiğdem Hanım annesinin vefatından sonra kardeşleriyle ilgilendiğinden lise sonrası eğitimine devam edemedi. Emine Handan bankacılık sektöründe çalıştı. Tuba, Yıldız Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama'yı bitirdikten sonra bir süre İstanbul'da çalıştı, Urfa'ya gelerek Atatürk Bulvarı'nda YDH Gayrimenkul Değerleme bürosu açtı. Didem; Bilkent Üniversitesi'nde İşletme okudu, Ankara'da özel

firmalarda çalıştıktan sonra Urfa'da MEKSA'da koordinatör olarak görev yaptı. Semra, Beykent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler tahsil etti.

- 5) Eğitimci Ahmet Karavelioğlu "Eğitime Adanmış Bir Ömür" adlı anı kitabının 45. sayfasında müdürü bulunduğu Merkez Ortaokulu'nun İsmail Demirkol'un öncülüğünde ŞUTSO tarafından çok kapsamlı bir onarımdan geçirilerek pırıl pırıl, yepyeni bir duruma getirildiğini anlatmaktadır.
- 6) Doç. Dr. Emin Üner., "Urfa Gümrük Defterleri Transkripsiyon ve Değerlendirme (H.1148-1153/M.1736-1741), Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası yayını, Şanlıurfa, 2017. Kitabın PDF formatı için bakınız: https://www.sutso.org.tr/uploads/images/basin/yayinlar/kultur_el_yayinlar/URFA_GUMRUK_DEFTERI.pdf
- 7) Prof. Dr. Ekrem Bektaş tarafından hazırlanan bu çalışma için bakınız: https://www.sutso.org.tr/uploads/images/basin/yayinlar/kultur_el_yayinlar/1.pdf
- 8) S. Sabri Kürkçüoğlu-Abuzer Akbıyık., Kısaslı Aşık Celâli (Veli Göncü) Hayati ve Şiirleri III, Sayfa 235, Şanlıurfa, 2021.

♩ = 130

BAĞDA GÜLLER AÇIYOR

36

Bağ da gül ler a_ çı yor

Gü lüm_ ben den ka_ çı yor

Gü lüm har ma nı_ ge zer

Yü re_ ğim de a_ cı yor

Gü lüm_ ben den ka_ çı yor

TÜRK HALK TÜRKÜLERİNDE "GÜL"

M. Veysi DÖRTBUDAK
Celal Bayar Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Emekli Öğretim Görevlisi

Türk şiiri "gül-i ra'nâ"ya benzetilir; yarı sarı yarı kırmızı... Halk ve divan geleneğinden beslendiği için iki renkli. Rengi- ni, kokusunu bizim havamız, suyumuz ve toprağımızdan alan, bizim besleyip büyüttüğümüz bir gül(1). Bu çalışma- mızda halk edebiyatının kapsadığı alanın genişliği nedeni- le ancak "türkülerde gül"ü inceledik.

Niçin türküler? Edebiyatımızın büyük ustası Ahmet Hamdi Tanpınar, türkülerle ait bir hatırasını şöyle nakleder;

"İç Anadolu türkülerıyla ben ilk defa seferberlik içinde karşılaştım. 1916 yaz sonuydu. Bir akşam bilmem niçin gitti- ğim bilhassa niçin geciktiğim istasyonda kim bilir hangi cep- heden öbürüne asker nakleden katarlardan birine rastla- dım. Yük vagonlarında isli lambaların altında bir yığın soluk ve yorgun benizli çocuklar birbirine yaslanmışlar, bu ezik, eri- tilmiş kurşun gibi yakıcı ve yaktığı yerde öyle külçelenen tür- külerden birini söylüyorlardı." (2)

Tanpınar'a göre türküler, hayatın sürekliliği içinde bir yığın değişmeye rağmen daimî kalan aslî yanımızı ifade ederler. "Türküler bir milletin fikir ve hissiyatının bütünüyle yer aldığı eserlerdir. Halkımıza ve hayatımıza ne kadar yak- laşırsak o kadar mesut olacağız. Biz bu türkülerin milletiyiz" der.

Sezgi gücüyle türkülerin ardındaki şiiriyeti yakalayarak

bize yorumlar, her gözün göremediği incelikleri, güzellikleri gösterir.

Rahmetli Fethi Gemuhluoğlu da

"İnsanoğlu türküsüz kaldığı zaman gurbettedir. Türkü- ler bitip tükenirse hatırasız, sevdasız ve yalnız kalır. Türküler- de ince, yüce, ulvî, afif taraflarıyla insan var. Hafif, çılgın, ar- zulu ve âvare taraflarıyla insan var. Kırılan, küsen, kaçan, dı- şına kaçmak istedikçe kendi içine büzülen küçük ilgiler bek-leyen yönleriyle insan var." der.

"Hasılı sözü uzatmamak için diyoruz ki türkülerde insan var, türkülerde hak var. Büyük şehirlerin hanlarında ya da ha- rabelerinde söylenen var. Küçük ve unutulmuş kasabaların bir göz odalarında, damlarında, yazılarında, ak doruklu dağ- larında, sarı çiçekli yaylalarında, boz bulanık su başlarında söylenenleri var. Rüya dolu olanlar var. Yiğidine, erkeğine, hayal de olsa bile her gece yanına, soluğuna, saçlarına so- kulana, ısıtana ve sim-sıcak tutana yakılanlar var." (3)

Ve türkülerde bülbüller vardır. Bülbülün güle duyurama- dığı feryadı vardır. Gülün umursamazlığı vardır.

Siyah perçemlerin, gonca yüzlerin,

Garip bülbül gibi zâr eyler beni. (4) der âşık. Sevgilinin yüzü gül goncası gibidir. Kendisi de garip bülbüldür. Kara- caoğlan olup;

Kömür gözlüm seni sevdim sakındım,
İndim has bahçeye güller sokundum,
Bilmiyorum nerelere dokundum,
Bir belli haberin alamadığım(5)

Sadece bülbül âh etmez, gülistanın diğer çiçekleri de
gül için âh eder. Yavru Mehmet Efendi'den alınan bir Urfa tür-
küsünde durum şöyle anlatılır:

Şu gelen kimin gülü
Gülistanın bülbülü
Lale nergis karanfil
Has bahçenin sümbülü(6)

Dostun bahçesinde güller açmıştır, âşığın halinden
eller ne bilsin, gül elinden dert çeken bülbüller ötüşür şakışır
ama ellerinden gelen bir şey de yoktur.(7)

İndim gönül bağına
Takıldım gül dalına
İstedim vermediler
Kıyarım ben canıma(8)
Bir Çorum türküsünde Cafer Kaya,
Bahçenizde mor menevşe, gülüm var,
Yârimden ayrıldım âh ü zârım var(9) der.

Bedirhan Kırmızı ise bir Urfa türküsünde gül için yanar,
için için ağlar ve bir hayırsız yar için genç ömrünü çürü-
tür.(10)

Her yer güllük gülistanlık olduğunda dert biter. Dağlara
seslenen âşık, kardan kemerli olsalar bile, bülbül ve gülün
onlarda olması hasebiyle, "Siz hangi derde ağlarsınız" diye
sorar, onların dertsiz olacağını düşünür.(11)

Gül bahçesine yalnız gidilmez. Sabahın seher vaktinde
güller açarken elâ gözlü yârla gidilir:

Beklerem erken seni
Güller açarken seni
Gel gidelim Bahçeye
Sen gül kokla ben seni(12)

...

Mâil oldum senin ince beline
Canım kurban olsun tatlı diline
Âşık olup senin hüsnün bağına
Kırmızı güllerin dermeye geldim.(13) der, güzellik ba-
ğında kırmızı gül dermeye gider.

Güller devşirilir yolu üstüne çıkan yâre verilmek üzere,
ama âşık sevdiğini görünce yolunu şaşırmıştır Mecnûn'a
dönmüştür.(14)

Diyâr-ı gurbet gezen âşık, bağa nar için girer ammâ
kara gözlü yâr için gül koparır(15).

Gül sadece kara gözlü yâr için toplanılmaz; çaya inip
ağlayan âşık, iki deste gül bağlar. Birin öz yâri için birini de
dosta bağlar.(16)

Gül, bazen de küsülen sevgiliye barışmak için uzatılır,
bir Urfa türküsünde olduğu gibi;

Daracık sokakta yâre kavuştum,
Yâr âşığı ben yukarı savuştum
Yâre bir gül verdim yârnın barıştım
Bir tanecik bu dert öldürür beni(17)

Ancak Neşet Ertaş

Dost elinden gel olmazsa varılmaz

Rızasız bahçanın gülü derilmez. diyerek güllerin izinsiz
toplanamayacağını söyler.(18)

Bir Elâzığ türküsünde âşık, yâr bahçesine indiğinde gül
dibinde gül bittiğini görür. Gül dalını diken almış ve bülbül de
zârî zârî ötmektedir. Bu hâli gören âşık Mecnûn'dan beter
olur. Yâr bahçesinin gülleri fincan gibidir. Bu benzetmeyle
klasik şiirimizde olduğu gibi "gül", renk olarak şarap kadehi-
ne benzetilir. Büyüğü fincan gibi olan güllerin küçüğü de
mercan gibidir.(19)

Gül, baharda açar. Gülün açtığını gören bülbül canlanır,
yerinden uçar. Baharın gelmesiyle âşığın deli gönlü de başı-
na türlü haller açar.(20)

Baharın gelmesi, her tarafın çemenzâr olması, gülle do-
nanması, etrafı sümbül kokularının sarması âşığa bir şey
ifâde etmez ve bir Urfa türküsünde derdini şöyle anlatır;

Ne çemen ne sâye-i gül,
Ne bahar ne bûy-ı sümbül
Bana vasfın etme bülbül
Ben esîr kâkül-i yâre
Can kurban o şivekâra(21)

Bütün bunların yanında gül, gururundan bir şey kaybet-
mez. Her yanı diken olsa da ekip yetiştiren, ona gönül çeken
çoktur ve "Benden alâ çiçek var mı?" der.(22)

Sevgili, klasik şiirimizde olduğu gibi halk şiirinde de
"gül yüzlü"dür. Âşık bağrını eleğe çeviren felekten şikâyetçi
olur; gül yüzlü yâri aldın daha neme gereksen der.(23) Ka-
zancı Bedih'ten alınan bir türküde yârin gül yüzü görülmek
için eyvana davet edilir.(24) Bir Rumeli türküsünde de

Sabah oldu ben varayım,
Yoluna güller sereyim

Uyan gül yüzün göreyim(25) der âşığımız. Derdinden öl-
düğü sevdiğinin gül yüzünü görmek ister.(26)

Sevgilinin saçı gül kokuludur. Âşık onun saçından aldığı
bir tek teli gül yerine koklar.(27)

Klasik şiirde sevgilinin boyu ya "servi"dir ya da "gül fi-
danı"dır. Halk şiirinde de sevgilinin boyu uzunsa serviye; kı-
saysa gül fidanına benzetilir.(28)

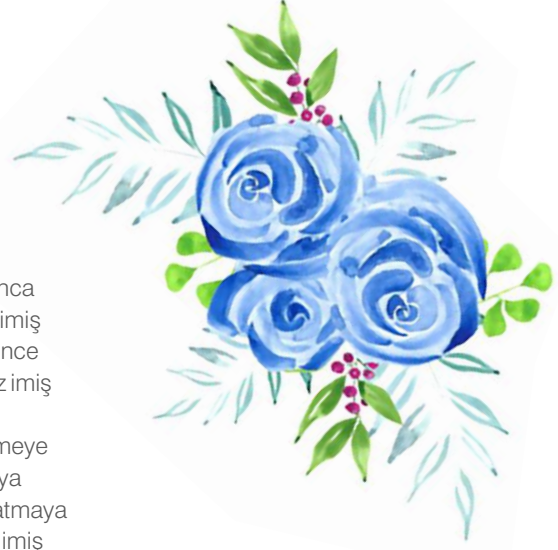
Hep alışmışız gül bülbüle naz eder, âh çeken bülbüldür
ama Urfa'dan derlenen bu manide durum farklıdır; naz eden
bülbül, naz edilen güldür:

Güle naz
Bülbül eder güle naz
Girdim yar bahçesine
Ağlayan çok gülen az

Âşık, bağa vardığında şeydâ bülbülün orayı terk ettiği-
ni, bağın ve bağbanın ağladığını görür. Ağlayan sadece
onlar değildir, sümbüller perişandır güller de kan ağlamak-
tadır(29). Bir Erzurum türküsünde de Kemal Kırmızı

Yüzünü sevdiğim seyrana çıkmış
Salınıp gezdiğin yerler âh çeker
Çiçekler selamda boynunu eğmiş
Sallanır selviler güller ah çeker(30) der.

Rumeli'de bir bahar vaktinde seherleyin Bülbüller öt-

mekte iken klasik şiirdeki gibi gül renkli bâdeler içilip düşman eline saldıralım denilirken(31) doğu sınırimız Urfa'da Fransız işgali sırasında savaş meydanı gülistan olarak görülür;

Fransız'ın işi hiledir aldır
Urfalı Türkoğlu düşmana saldır
Savaş bizim için gülistan yoldur
Gökte Ali Haydar seyreder bizi
Veysî-i Ruhavî

Gül, öylesine mukaddestir ki; ekmek kadar azizdir. Rızkın çıktığı harman yeri sürdürülür yerine gül ektirilir(32) ve gül yine öylesine mukaddestir ki Melekü'l-mevt'in evi yıktırılarak ölen sevgiliye "gül kefen" örttürülür(33).

Bahçelerde saz olur
Gül açılır yaz olur
Ben yârime gül demem
Gülün ömrü az olur(34)

Kıbrıs'tan derlenen bu ninniyle de gülün ömrünü öğreniriz.

Türk halkının gül hakkında düşüncelerini Hatâî'nin gül vasfında söylediği bu şiir/türkü ile bağlıyor ve gülü anlatabildiyssek "Bize ne mutlu!" diyoruz.

Ezel bahar olmayınca
Kırmızı gül bitmez imiş
Kırmızı gül bitmeyince
Dertli bülbül ötmez imiş

Bülbül havastır ötmeye
Sarılıp güle yatmaya
Bahçıvan gülün satmaya
Gül kadrini bilmez imiş

Bahçıvan satma bu gülü
Haramdır parası pulu
Ağlatma dertli bülbülü
Göz yaşını silmez imiş

Bülbül güle hayran olur
Hayran olur seyran olur
Bazı insan gafil olur
Gafil ârif olmaz imiş

Şah Hatâim ölmeyince
Tenim tûrâb olmayınca
Dost dosttan ayrılmayınca
Dost kadrini bilmez imiş

SONNOTLAR

- 1) Cemal Kurnaz, Halk ve Divan Şiirinin Müşterekleri Üzerine İncelemeler, Ankara 1990, s. 7.
- 2) Cemal Kurnaz, Halk ve Divan Şiirinin Müşterekleri Üzerine İncelemeler, Ankara 1990, s.18'den naklen; Ahmet Hamdi Tanpınar, Beş Şehir, İstanbul 1969, s. 103.
- 3) Gemuhluoğlu, Türkölere Merhaba, Türk Folklor Araştırmaları, c. 6, Sayı 122.
- 4) Mehmet Özbek, Folklor ve Türkülerimiz, İstanbul 1981, s. 98.
- 5) Özbek, a.g.e. s. 102.
- 6) Şanlıurfa Halk Müziği, Hazırlayanlar: Abuzer Akbıyık, Salih Turhan, Sabri Kürkçüoğlu, Osman Güzelgöz, Kubilay Dökmetaş, Ankara 1999, s. 438.
- 7) Şanlıurfa..., s. 216.
- 8) Şanlıurfa..., s. 323.
- 9) Özbek, a.g.e. s. 103.
- 10) Şanlıurfa..., s. 338.
- 11) Özbek, a.g.e. s. 439.
- 12) Şanlıurfa..., s. 261.
- 13) Özbek, a.g.e. s. 101.
- 14) Özbek, a.g.e. s. 172.

- 15) Şanlıurfa..., s. 212.
- 16) Şanlıurfa..., s. 183.
- 17) Şanlıurfa..., s. 196.
- 18) Neşet Ertaş, "Gönül Dağı" adlı albüm.
- 19) Özbek, a.g.e. s. 152.
- 20) Özbek, a.g.e. s. 183.
- 21) Özbek, a.g.e. s. 117.
- 22) Özbek, a.g.e. s. 470.
- 23) Şanlıurfa..., s. 246.
- 24) Şanlıurfa..., s. 419.
- 25) Özbek, a.g.e. s. 113-114.
- 26) Özbek, a.g.e. s. 472.
- 27) Özbek, a.g.e. s. 182.
- 28) Neşet Ertaş, "Garibin Dünyada Yüzü Gülmez" adlı albüm.
- 29) Şanlıurfa Devlet Korosu "Urfa Ahengi" adlı albüm 5. eser.
- 30) Özbek, a.g.e. s. 217.
- 31) Özbek, a.g.e. s. 401.
- 32) Özbek, a.g.e. s. 174.
- 33) Özbek, a.g.e. s. 265.
- 34) Özbek, a.g.e. s. 327.

KAYNAKLAR

Ertaş, Neşet; "Garibin Dünyada Yüzü Gülmez" adlı albüm.
Ertaş, Neşet; "Gönül Dağı" adlı albüm.
Gemuhluoğlu, Fethi; Türkölere Merhaba, Türk Folklor Araştırmaları, c. 6, Sayı 122.
Kurnaz, Cemal; Halk ve Divan Şiirinin Müşterekleri Üzerine İncelemeler, Ankara 1990, s. 7.
Kurnaz, Cemal; Halk ve Divan Şiirinin Müşterekleri Üzerine

İncelemeler, Ankara 1990, s.18'den naklen; Ahmet Hamdi Tanpınar, Beş Şehir, İstanbul 1969, s. 103.
Özbek, Mehmet; Folklor ve Türkülerimiz, İstanbul 1981, s. 98.
Şanlıurfa Devlet Korosu; "Urfa Ahengi" adlı albüm, 5. eser.
Şanlıurfa Halk Müziği; Hazırlayanlar: Abuzer Akbıyık, Salih Turhan, Sabri Kürkçüoğlu, Osman Güzelgöz, Kubilay Dökmetaş, Ankara 1999, s. 438.

İstanbul'dan Urfa, Makedonya ve Yunanistan'a Yayılan Bir Aile: KARAKAPICILAR

Haluk KARAKAPICI
İnşaat Mühendisi

Urfa'nın eski ailelerinden "Karakapıcı Ailesi"nin Osmanlı döneminde öşür(1) toplamak üzere padişah tarafından İstanbul'dan Urfa'ya gönderildiği, aile büyüklerinin isminin sonuna eklenen "ağa" unvanının köy ağalığı ile ilgisinin bulunmadığı, saray ağalığından geldiği bilinmektedir.

"Karakapıcı" soyadının; saray kapılarında nöbet tutan, Dîvân-ı Hümâyûn'un toplandığı günlerde iş takip etmek için saraya gelenlere yol gösteren, kimlerin nerede oturacağını, nasıl davranacağını belirleyen, Dîvân-ı Hümâyûn'da birine falaka cezası verilecekse sadrazamın izniyle değneği vuran, Padişah saray dışında iken Otâğ-ı Hümâyûn'un kapısında nöbet bekleyen "Kapıcı"lardan sorumlu olan "Kapıcıbaşı"ndan geldiği yönündedir.

Bir diğer söylenen de İstanbul'un fethi sırasında "Kara Kapısı" olarak bilinen Edirne Kapı'dan ilk girenlerden olmalarından dolayı "Karakapıcı" olarak adlandırılmaları yönündedir.

Urfalı Şair Nabi'nin de Gaffarzâde veya Karakapıcı ailesinden olduğu bazı yayınlarda belirtilmektedir(2).

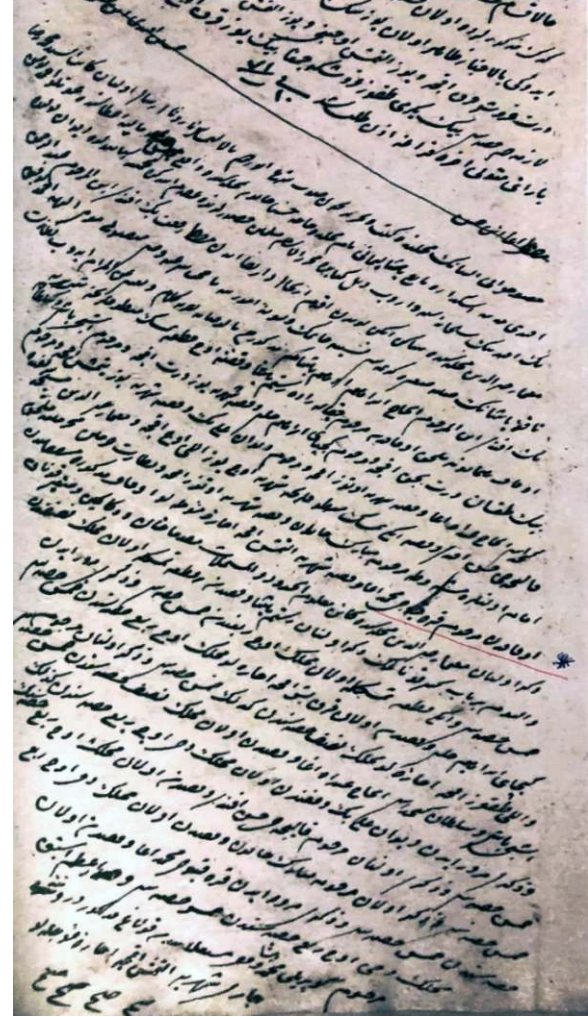
"KARAKAPICI" Ailesinin İstanbul'da Olduğuna Dair Belgeler

1) İstanbul Eyüp'te "Hasan Ağa İbnîl'-merhum Mehmet Efendi Vakfı"na ait Hicri 10 Recep 1090 (Mila-

di 17 Ağustos 1679) tarihli vakfiyede bir yer tarifi yapılırken "Karakapıcı Bahçesi" olarak bir mekândan bahsedilmektedir(3).

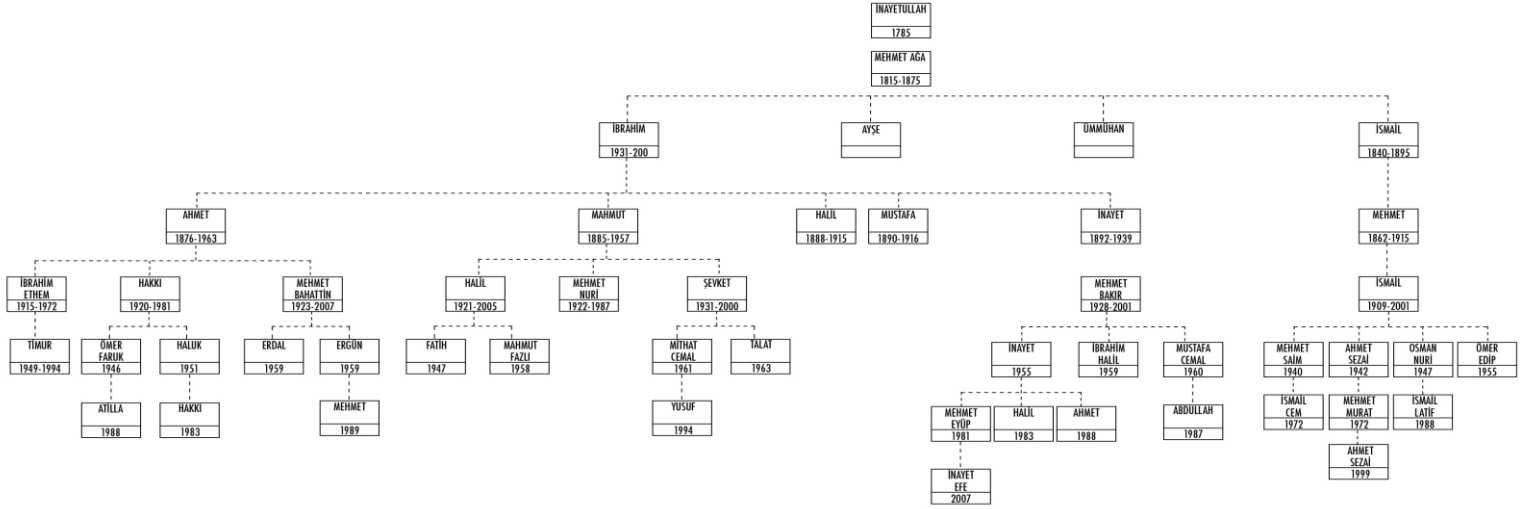
2) Hicri 5 Safer 1159 (Miladi 27 Şubat 1746) tarihli bir belgede ise "Karakapıcı Vakfı" adı geçmekte, Ali Paşa-yı Atik Mahallesi yakınında, Mimar Hayreddin Mahallesi'nde Beş Tahtacılar Çarşısı'nda Rukiye Hatun'un evinin bu vakfa ait arsanın üzerinde olması nedeniyle senede 780 kuruş ödeme yapıldığı belirtilmektedir(4).

3) Hicri 6 Rebiü'l-Ahir 1271 (Miladi 27 Aralık 1854) tarihli başka bir belgede Üsküdar Paşa Limanı'ndaki Ahmet Yunus Efendi Yalısı'na mahkeme tarafından kâtip gönderilerek Müslümanlar huzurunda heyet oluşturulduğu, Mekke-Medine Vakıflar idaresince yönetilen "Karakapıcı Mehmet Ağa Vakfı"na aylık 60 akçe ile diğer mülklerden gelen gelirin tanziminin yapıldığı belirtilmiştir. Aynı belgede "Rüstem Paşa Vakfı", "Sadrazam Köprülü Mehmet Paşa Vakfı" ile ilgili ödeme şartları, Sultan Abdülhamit Han'ın gelir getiren vakıflarından Beylerbeyi'nde bulunan ve 1500 akçe kira gelirli tahminen 100 dönümlük bir adet tarla ve meranın üç çeyrek hissesinden 5/1 hissesinin "Karakapıcı Mehmet Ağa" hayatta oldukça kullanımı ve iki kira olarak tasarrufu, vefatından sonra küçük kızına intikal edeceği belirtilmiştir(5).

Hicri 6 Rebiü'l-Ahir 1271
(Miladi 27 Aralık 1854) tarihli belge.

URFA KARAKAPICI AİLESİ ŞECERESİ

“KARAKAPICI” Ailesi Urfa’da...

Urfa’daki Karakapıcı ailesinin adının geçtiği elimizdeki en eski belge Urfa Şer’iye Sicilleri’ndeki, 9 Şaban 1308/20 Mart 1891 tarihli vekâletname’dir. Bu vekâletnameyle “.. Medîne-i Urfa Mahallâtından Câmî -i Kebîr Mahallesi sâkinlerinden Karakapıcızâde Mehmed Ağa ibn İsmail Ağa, medîne-i mezbûre mahkeme-i şer iyyesinde mün akid meclis-i şer ide Urfa’nın Kutbeddin Mahallesi sâkinlerinden Müslüm bin Mehmed”i vekil tayin etmektedir(6).

13 Şaban 1308/24 Mart 1891 tarihli Başka bir Şer’i sicil kaydında ise Karakapıcı İneyet oğlu Mehmet Ağa’nın kızı İmmihan Hanım, mahkemeye başvurarak kocası Abdurrahman oğlu Abozade Ahmet Ağa’nın vefatı üzerine veraset için vekil talebinde bulunmuş, mahkeme verasetin nikâhlı eş İmmihan ile büyük kızları Hatice ve Zeliha, küçük çocukları Sadeddin, Yahya ve Müslüm ve Behiye’ye münhasır olduğunu belirterek büyüklerin asaleten küçüklerin vasisi olarak da annelerinin Ezakil Efendi’ye vekâlet vermeleri hususunu kayıt altına almıştır(7).

Karakapıcı Mehmet Ağa’nın kızı İmmihan Hanım daha sonra 20 Zilhicce 1314 (Miladi 22 Mayıs 1897) tarihinde mahkemeye başvurarak küçük çocukları Sadeddin, Yahya ve Müslüm ve Behiye’nin vasisi olarak Osmanlı devleti tebaasından ve protestan milletinden Manas Oğlu Kırkor’u vekil olarak tayin etmiştir(8).

İstanbul’dan Urfa’ya İlk Gelen “Karakapıcı İneyet Ağa” mı?

Urfa Şer’iye sicillerindeki Hicri 20 Zilhicce 1314 (Miladi 22 Mayıs 1897) tarihli yukarıdaki belgeye dayanarak; öşür toplamak üzere İstanbul’dan saray tarafından Urfa’da görevlendirilen Karakapıcı ailesinin ilk mensubunun “Karakapıcızade İneyet Ağa” olduğu düşünülmektedir. Ancak daha eski tarihli bir belge bu düşüncüyü elbette değiştirecektir.

Urfa’da İneyet Ağa ve oğlu Mehmet Ağa ile başlayan Karakapıcı Ailesi’nin günümüze kadar gelen şecere tablosu aşağıdadır. Ancak biz bu yazımızda ailenin Mehmet Ağa ile başlayan birinci kuşak isimlerini tanıtmaya çalıştık.

İneyet Ağa’nın Oğlu Karakapıcızâde Mehmet Ağa’nın (1815-1875) Çocukları:

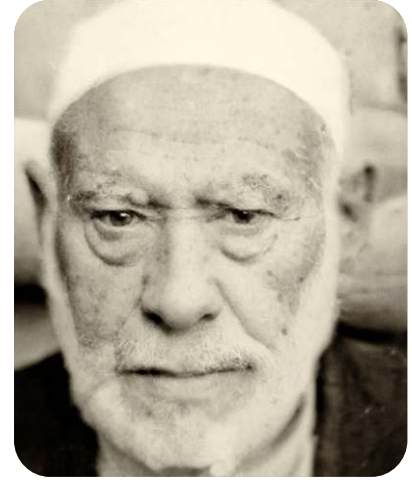
1. Mehmet Ağa Oğlu Karakapıcızâde İbrahim Ağa (.../...)
İbrahim Ağa’nın Çocukları:
1.1. Karakapıcızâde Ahmet Ağa (1876-1963)

Osmanlı döneminde öşür vergisini toplamak üzere Aşar olarak görevlendirilmiş, Cumhuriyet kurulduktan sonra devlet hastanesine müdür olarak atanmıştır.

Ahmet Ağa’nın Çocukları:

- İbrahim Ethem Karakapıcı (1915-1972)

İstanbul Üniversitesi Tıp Fakülte-

Karakapıcızade Ahmet Ağa

si’ni bitirdikten sonra Urfa’da hekimlik görevine atandı. Daha sonra Diyarbakır Sıtma Savaş Tabipliği, Şile Hükümet Tabipliği, Manisa Sıtma Savaş Bölgesi Kula-Eşme Şube Tabipliği, Urfa İl Sağlık Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı Müfettişliği görevlerinde bulundu. Urfa’da uzun yıllar serbest hekimlik yaptı. 1 Kasım 1957-25 Mayıs 1960 tarihleri arasında Cumhuriyet Halk Partisi 11. Dönem Urfa Milletvekiliği yaptı. Ayrıca 5 Haziran 1966-17 Ocak 1973 tarihleri arasında Cumhuriyet Senatosu Urfa Üyesi iken 17 Ocak 1973 tarihinde vefat etti.

- Hakkı Karakapıcı (1920-1981)
- Mehmet Bahattin Karakapıcı (1923-2007)

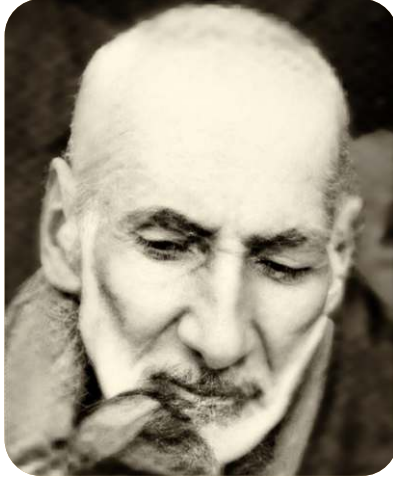
- 1.2. Karakapıcızâde Mahmut Ağa (1885-1957)

- Sarıkaş Biriğinde Gazi olmuştur.)

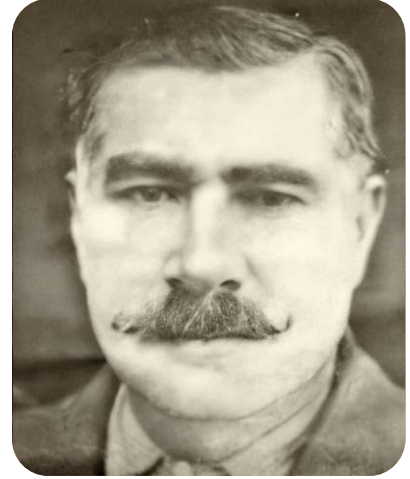
Mahmut Ağa’nın Çocukları:

İbrahim Ethem Karakapıcı

Karakapıcızade Mahmut Ağa

Karakapıcızade İnyet Ağa

- Halil Karakapıcı
(1921-2005)

- Mehmet Nuri Karakapıcı (1922-1987)

- Şevket Karakapıcı
(1931-2000)

1.3. Karakapıcızâde Halil Ağa (1888-1915/ Çanakkale Şehidi)(9)

1.4. Karakapıcızâde Mustafa Ağa (1890-1916/yemen Şehidi)

1.5. Karakapıcızâde İnyet Ağa (1892-1939)

İnyet Ağa'nın Çocukları:

- Mehmet Bakır (1928-2001)

2. Mehmet Ağa Oğlu
Karakapıcızâde İsmail Ağa (1840-1895)

İsmail Ağa'nın Çocukları:

2.1. Karakapıcızâde Mehmet Ağa

3. Mehmet Ağa Kızı
Ayşe Hanım (Mırsırbaşı Hüseyin ile Evlendi)

4. Mehmet Ağa Kızı Ümmühani Hanım

Yukarıda sözünü ettiğimiz Urfa Şer'iye sicillerindeki Hicri 20 Zilhicce 1314 (Miladi 22 Mayıs 1897) tarihli kayıta vasilik nedeniyle adı geçen Ümmühani Hanım, Urfa'da Abozâde'lerden (Coşkun) Halil Efendi(10) ile evlenmiştir. Çocuğu olmayınca yukarıdaki belgede belirtildiği gibi yetim çocuklara vasi olmuştur. Ümmühani'den çocuğu olmayan Halil Efendi ikinci ev-

liliğini Rasgeldi ailesinden İslim Hanım ile yapmıştır(11).

Karakapıcı Ailesi 15. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul'dan Üsküp'e (Makedonya) Gönderiliyor.

Makedonya'nın başkenti Üsküp'te yaşayan gazeteci-yazar Enver Asim (İlyas) Bey'in 20 yıllık yoğun araştırmalar sonucunda yazdığı ve 2003 yılında yayımladığı "Rumelinin Canevi" kitabında Üsküp'te Karakapıcı Mahallesi, Karakapıcı Hamamı, Karakapıcı Camii'nden bahsedilmektedir. Aile efradından Ergün Karakapıcı ve Haluk Karakapıcı Üsküp'e giderek Enver Asim Bey ve Kiril Enstitüsü Hocalarından Prof. Ahmet Şerif Hoca ile görüşmelerde bulunmuş, Ahmet Hoca kendilerine Osmanlı'nın 1300'lü yıllarda Balkan'lara önce erenleri, 1350'li yıllarda süvarileri, daha sonra şehirleri yaşatacak esnaf, sanatkârları ve 1400'lü yıllarda yöneticileri gönderdiğini anlatmış, Karakapıcı ailesinin de Üsküp'e 1450 yıllarında İstanbul'dan yönetici olarak gönderildiğini tahmin ettiğini, Üsküp Karakapıcı Camii'nin 1529 tarihli oluşunu ve tahrir defterindeki kayıtların bunu doğruladığını söylemiştir.

Ekrem Hakkı Ayverdi, Üsküp'teki Karakapıcı Mahallesi Mescidi'nin Hicri 1160/Miladi 1747 tarihli tapu kaydında "Karakapıcı Camii" olarak geçtiğini söyleyerek bu mescidin mahalleye

kendi ismini vermiş olabileceği gibi, mevcut olan bu mahalleden ismini almış olabileceğini belirtmektedir(12).

Karakapıcılar Yunanistan'ın Ermiye (Yanya) Kasabasında...

Karakapıcı ailesinin Urfa, İstanbul, Üsküp dışında, eskiden Osmanlı toprağı olan Yunanistan'ın Yanya (eski

Avusturya Ordusu'nun Üsküp'ü işgal ettiği sırada yaptığı harita. "Karakapıcı Mahallesi" daire içinde görülmekte ve bu mahallede "Karakapıcı Vakfı"na ait meydan etrafında Karakapıcı Fırını, Karakapıcı Hamamı (yıkılmış), ve Karakapıcı Camii yer almaktadır.

Üsküp Karakapıcı Camii
1962 Depremi sonrası

ŞEHİTLER LİSTESİ							
ADI: Halil		BABA ADI: İbrahim		MEMLEKETİ: ŞANLIURFA		İLÇESİ: MEMLEKETİ SEÇTİKTEN SONRA İLÇESİ ALANI AÇILACAKTIR.	
DOĞUM YILI: 1890				HANGİ HARPE ŞEHİT OLDUĞU : BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI			
Askerlik Kayıtları Arastırması >>>				Arşiv Arastırması >>>			
Toplam Kayıt Sayısı: 1							
No	Adı	Baba Adı	Lakabı	Doğum Yeri	Doğum Yılı	Harp	
1 -	HALİL	İBRAHİM		ŞANLIURFA	1890	BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI	Detay

Halil Ağa'nın Şehitlik Belgesi

adı Ermiye) kasabasına da yerleştikleri buradaki "Karakapucu Mescidi"ne ait bir belgeden anlaşılmaktadır. Bu belgede Ermiye kasabasındaki bu mescidin mütevellisi Molla Yusuf'un H.1262 (M.1845) başından, H.1265 (M.1848) sonuna kadar tuttuğu muhasebe kayıtları yer almaktadır.

Sonuç olarak bahsedilen bölgelerde bulunan bilgi ve belgelere dayanarak "Karakapucu-Karakapıcı" isminin değişmeyerek Urfa'da Cumhuriyet döneminde soyadı olarak devam ettiği anlaşılmaktadır. İleride elde edilecek bulgularla aile hakkında yeni bilgilere kavuşulacaktır.

Üsküp Karakapıcı Camii onarımdan önce

Üsküp Karakapıcı Camii onarımdan sonra

SONNOTLAR

- 1) Osmanlı döneminde devlet adına toprak ürünlerinden alınan onda bir oranındaki vergi.
- 2) <https://islamansiklopedisi.org.tr/nabi>
- 3) Bu belge İstanbul'daki Osmanlı Arşivi 633 numaralı defterin 98. sayfasının 36. sırasında kayıtlıdır.
- 4) İstanbul Şer'i'ye Sicilleri no: 8859, 5 Safer Hicri 1159-Miladi (27 Şubat 1746) tarihli belge.
- 5) İMUF. Evkaf Müfettişliği. 546.84, Hicri 6 Rebiü'l-Ahir 1271 (Miladi 27 Aralık 1854) tarihli belge.
- 6) 222 sayılı Urfa Şer'iye Sicil No: 7.

- 7) 222 sayılı Urfa Şer'iye Sicil No: 37.
- 8) 218 sayılı Urfa Şer'iye Sicil No:143
- 9) Millî Savunma Bakanlığı şehitler listesinde 77. Alay, 2. Tabur, 1. Bölük olarak görülüyor.
- 10) Gazeteci merhum Bekir Coşkun'un dedesi.
- 11) Ümmihani ile İslim Hanım arasında bir çekişme olduğu, İslim Hanım'ın "Teşte üzüm eziyem/Ben Rastgeldi kızıyam/Ümmühan gözi kör ola/Ben Halil'in iki gözüyem" manisini söylediği anlatılmaktadır.
- 12) Ekrem Hakkı Ayverdi., Osmanlı Mimari Eserleri Yugoslavya, III. Cilt, 3. Kitap, sayfa 259.

İKİ SEYAHAT YAZARI: NÂBÎ (1642-1712) ve EVLYÂ ÇELEBÎ (1611-1684[?])

Mehmet KURTOĞLU
Yazar-Şair
Vakıflar Genel Müdürlüğü
Yayınlar Müdürü
kurtoglu.mehmet63@gmail.com

Nâbî ve Evliyâ Çelebi aynı dönemde yaşamış iki büyük şahsiyet, iki büyük yol açıcı şair ve yazar. Biri büyük bir seyahat yazarı, diğeri divan edebiyatında ekol yaratmış bir şair. Her ikisi de imparatorluk çocuğu. Sizce bugün bu iki büyük adamdan hangisi daha meşhurdur? Nâbî'nin şairliğini dışarıda tutarak söylersek ikisinin tek ortak yönü seyahat kitabı yazmış olmaları. Nâbî'nin bugün transkript edilmiş haliyle yazmış olduğu "Tuhfet'ül Haremeyn" iki yüz sahifelik bir Hac Seyahatı'dır. Evliyâ ise on cildi geçen bir dünya seyahati külliyyatına sahip. Peki, yazıldığı dönemde en çok hangisi okunmuş? Elbette büyük şair Nâbî'nin Tuhfet'ül Haremeyn'i. Evliyâ Çelebi'nin "Seyahatnâme"si 17. yüzyılın ruhuna uygun bir eser değildir. Divan şiirinin revaçta olduğu, şairlerin büyük bahşişlerle bugünkü parayla 700 bin TL. ile padişah tarafından ödüllendirildiği, makam ve şöhretleriyle el üstünde tutulduğu bir dönemdir. Gerçi Evliyâ da padişahın himayesinde yazmıştır bu seyahat kitabını. Yoksa gittiği yerde bütün kapılar kendisine açılır mıydı? Yalnız o dönemde Nâbî kadar şöhretli değildi. Bir seyahat yazarının böylesine bir şöhreti beklenemez zaten, çünkü revaçta olan şiirdir.

Nuran Tezcan'ın tespitine göre Evliyâ Çelebi'nin Seyahatnâme'si dönemin "edebi yapıt" ölçütlerine uymamaktadır. "Osmanlı Türk edebiyatında sanat olan 'şiir'dir. Öyle ki hikâye 'manzum' olarak yazılınca sanat olarak görülmüştür. Nesir yani düzyazı ancak şiirdeki teşbihli, mecazlı, tenasüplü söyleyiş ve secillerle cümleye dönüştüğünde sanat olarak görülmüştür. Başka bir söyleyişle 'nesir' şiir estetiğine bağımlı olduğu oranda sanat

olmuştur. Genel anlamda Osmanlı'da yazı yazmak zaten bir edebiyat işidir, yazma sanatını bilmek için de şiir estetiğini bilmek lazımdır. Dolayısıyla yazarlığın şairlikten bağımsız olmadığı, ya da şairlerin aynı zamanda yazar olduğu genellemesi yapılabilir. Nesir anlayışında, şiir estetiğinin yanı sıra statünün de rolü olmuş, metnin öznesi ile muhatabının toplumsal konumuyla doğru orantılı düzeyde bir edebi dil ve anlatım kaçınılmaz olmuştur. Yani 'nesrin' edebi olmasında, 'dil ve üslup' ölçütü olmuş, bu da nesir edebiyatının kapsamı mektuptan tarihe, biyografiden ahlak ve görgü kitabına kadar genişletilmiş, her türlü metin nesir edebiyatının alanına girmiştir"(1) diyen Nuran Tezcan, yazısının devamında Seyahatnâme'nin 'dil ve üslup' yönünden de kendi döneminin 'klasik dil ve üslup' ölçütlerinin dışına çıktığını belirtir. Evliyâ Çelebi'yi bize 1814 yılında Joseph von Hammer "Türkçe Bir Seyahatnâmenin İlginç Bulunuşu" başlıklı yazısıyla ilk kez tanıtmıştır(2). Türk Üniversiteleri Evliyâ'yı çok geç keşfetmiştir. Batılılar ilmi çalışmalarında kaynak eser olarak atfı yaparken bizimkiler hikâye, efsane diye dudak bükmüşlerdir. Oysa Evliyâ'nın Seyahatnâme'si yazıldığı çağdan daha çok okunuyor şimdi. Ve Evliyâ yaşadığı dönemden daha çok meşhur. Evliyâ Çelebi'yi seveyerek ve inanarak okuyan ilk edebiyatçılarımızdan biri de Ahmet Hamdi Tanpınar'dır. Evliyâ'yı Tanpınar gibi edebiyatçılar diriltmiştir. Nâbî ile Evliyâ aynı dönemde yaşamışlardır. Evliyâ 1611 yılında İstanbul'da, Nâbî 1642 yılında Urfa'da doğmuştur. Aralarında 31 yaş farkı vardır. Evliyâ Urfa'ya geldiği sırada Nâbî dört yaşındadır. Evliyâ IV. Murat'ın övgüsünü almış onun himayesine girmiş, dedesi, babası hep

saray çevresinde bulunmuştur. Nâbî ise taşralı bir delikanlı olarak Urfa'dan İstanbul'a gitmiş, saray çevresine girmiştir. Ortak yönleri, her ikisinin de "Seyahatnâme" yazmış olmasıdır. Evliyâ'nın Seyahatnâme'sinin büyüklüğü, içeriğinin zenginliği, kurgusu dolayısıyla en az Nâbî'nin Tuhfet'ül Haremeyn'i kadar popüler olması gerekirdi? Ama ne yazık ki, şiirin revaçta olduğu, nesrin henüz gereken ilgiyi görmediği bu dönemde, Seyahatnâme'nin adı dahi duyulmamıştır. Yazıldığından ancak 60 yıl sonra İstanbul kütüphanelerine girebilmiştir. Nâbî ise şöhretli bir şair olarak devrinin şairleri tarafından övgülere boğulmuştur. Bu anlamda sanat açısından Nâbî talihli bir şairdir. Makam ve imkân sahibi olmuştur. İlginç olan ise Nâbî, bugün Evliyâ'nın sahip olduğu şöhrete sahip değildir, dün olduğu kadar bugün okunmuyor. Bir nevi Nâbî'nin devri bitmiş, seyahatin canlılık kazandığı bu dönemde Evliyâ'nın devri başlamıştır.

Nâbî'nin Seyahatnâme'si döneminin edebi şaheseridir. Evliyâ'nın Seyahatnâme'si ise halka yönelik bir kitap olup yazıldığı dönemde karşılığı yoktur. Ama Nâbî'nin eseri kültürel çevrede karşılık görmüş, ilgiyle karşılanmıştır. Tuhfet'ül Haremeyn ile ilgili olarak Coşkun Menderes; "Osmanlı Türkçesiyle kaleme alınmış Hac Seyahatnâmelerinin en edebisi" olarak değerlendirildiği Tuhfet'ül Haremeyn için şunları söyler: "Nâbî tasvirlerinde yolculuk tecrübelerinden çok sanat ve hayal gücünü kullanır. O, az bir bilgi, düşünce ve gözlemden, şiirler ve istiarelerle uzayan edebi bir kompozisyon çıkarır. Nâbî Seyahatnâme'sinde bir şairin şiirinde kullanabileceği hemen hemen bütün edebi sanatları daha rahat bir

şekilde kullanır. Mecaz, benzetme ve istiarelerin kullanımı Osmanlı âli nesrinin en önemli özelliklerindendir. Kulandığı edebi sanatların orijinalitesi bakımından Nâbî'nin nesir üslubu övülmeye değer. Nâbî; edebi sanatlarını gül, nihal, umman, mah, gibi klişeleşmiş benzetme unsurlarına yenilerini ekler. Türkçe sözcük yerine Farsça ve Arapça kelime tercih etme hastalığı fiillere kadar sirayet etmiş." (3) Nâbî'nin kullandığı edebi sanatları ayrıntılı bir şekilde inceleyen Coşkun, Nâbî'nin edebi olma uğruna ortaya koyduğu "âli" üslubun aynı zamanda anlaşıl-maz bir dil yarattığını da şu sözlerle eleştirmiştir: "Bazı bilgileri âdeta sanatının işlemeleri arasına gizleyen Nâbî'nin cümlelerinden mana çıkarmak, hele onların bazılarını kelimesi kelimesine günümüz Türkçesine aktarmak oldukça zordur. Devrin yüksek edebi kültürüne sahip okuyucu kitlesinin beklentisine uygun bir inşa üslubu ile anlatmaktadır. Sanatkârane bir nesir üslubu oluşturma endişesi ve gayreti konunun anlatımını gölgelemiştir." (4)

Evliyâ'nın Seyahatnâme'sine baktığımızda, kendi çağının edebiyatını çok iyi bilen Evliyâ ile karşı karşıya olduğumuzu görürüz. Buna rağmen Evliyâ yeni bir yol denemiş, farklı bir eser yaratma kaygısıyla Seyahatnâme'yi kaleme almıştır. Nâbî'nin edebi kaygılarla kullandığı alegorik, imgesel ve ağdalı diline karşılık, Evliyâ halk diline yakın, kurmacaya dayalı, hikâyeler ve efsanelerle süslü bir eser yaratmıştır. Evliyâ'nın ise dille kural tanımaz bir özgürlükle oynaması, aynı zamanda "bir dil bilinçlenmesi" olarak yorumlanmıştır, diyen Tezcan, "Evliyâ'nın estetiğinin kıskancındaki 'inşa' diline dayalı Osmanlıca'nın nesirdeki çıkmazını kendi anlatım deneyiminde gördüğü çıkarımına götürmektedir. Çünkü hayatın içindeki gerçekleri, anlatım kalıplarında donduran inşa dili karşısında yaşananı anlatmayı hedefleyen Evliyâ için geniş anlatım olanakları yaratmak kaçınılmaz olmuştur. Yarattığı bu üslupla

Evliyâ, üç dilden oluşan Osmanlıca'yı tek bir dil gibi düşünmüş, adeta Osmanlıca'yı tek dile dönüştürmüştür. Bu da Osmanlıca dilli bir yazarın, başka bir söyleyişle, anadili Türkçe, yazı dili Osmanlıca olan bir yazarın, yazarken Arapça kelimelerle Arapça kuralları, Farsça kelimelerde Farsça kuralları düşünerek yazmasının yapaylığını bilinçli ya da bilinçsiz fark ettiğini gösterir. Evliyâ, üç dilin gücünü ancak onların tek dil olarak kullanılmasında görmüştür. Nitekim Dankoff 'Evliyâ'nın pek sevdiği deyimlerin çoğunu kendisinin türetmiş olduğu anlaşıyor. Bunları öylesine sık, öylesine yerine oturtarak, öylesine kendinden emin biçimde kullanır ki, bu tüetmelerde bir kelime oyunu bulunup bulunmadığını, bunların belli bir amaca yönelik olarak biçimlendirilip biçimlendirilmediğini söylemek zordur. Evliyâ'nın kendi döneminin nesir dili anlayışını sarsan bu üslubu adeta 'nesir dilinin' modernleşme sürecinde uğrayacağı değişimlere önce bir bakış içermektedir." (5) diye yazmaktadır.

Burada Nâbî ile Evliyâ'nın seyahat kitapları üzerinden yaptıkları "dil inşası" bir yana, asıl üzerinde durulması gereken, Evliyâ'nın yarattığı sözcüklerdir. Dankoff'un da belirttiği gibi kendi sözcük ve deyimlerini oluşturan Evliyâ, Shakespeare gibi kendi diline yeni sözcükler kazandırmıştır. Evliyâ'nın bir Seyahatnâme yazarı olduğu kadar, bir dil ustası olarak üzerinde durulması gerekir. Yeni bir sözcük yaratma bağlamında Evliyâ bizim Shakespeare'imizdir. Shakespeare'in büyüklüğü onun İngiliz diline kazandırdığı sözcük dolayısıyladır. Aynı şeyi Evliyâ Seyahatnâme'sinde yapmıştır. Shakespeare de devrinin atasözlerini, deyimlerini kullanmış, kimini kendisi yaratmış, kimine de kullandığı sözcüklere farklı anlamlar yüklemiştir. Evliyâ sözcük yaratmada ve şehirlere sıfat yakıştırmada oldukça ustadır.

Evliyâ ile Nâbî'nin ortak yönlerinden biri de İstanbul'a ayrı bir önem vermeleridir. Evliyâ'nın Seyahatnâme-

si'nin ilk cildi müstakil İstanbul'u anlatır. Aynı hacimde yazdığı ikinci bir şehir ise ömrünün son on yılını geçirdiği Mısır'dır. Onun dışında anlattığı şehirler sekiz on safelik bilgiler içerir. Nâbî İstanbul'u ince zevklerin, estetik duyguların ve seçkin insanların yaşadığı şehir olarak tanımlarken, "nazenin" sözcüğünü kullanır. Evliyâ ise "İstanbul halkı seçkin" diye tanımlamıştır. Nâbî ile Evliyâ arasında bir diğer benzerlik ise her ikisinin zeki olmaları ve "nükte"yi sevmeleridir. Evliyâ'nın Seyahatnâme'si baştan sona nüktelerle doludur. Nâbî'nin ise hem şiirlerinde mizahi unsurlar vardır hem de hayatı hakkında anlatılan menkıbelerde. Döneminde oldukça sevilen Nâbî ile ilgili birçok nükte anlatılmıştır. Oldukça hazır cevap olduğu bilinen Nâbî, gerek sohbetlerinde gerek mektuplarında hep nüktedan yönüyle anılmıştır.

Yirmi iki yirmi üç yaşlarında Osmanlı döneminde sürgün ve taşra şehri Urfa'dan İstanbul'a giden Nâbî, hiç kuşkusuz büyük bir birikime sahip olarak bu şehirden çıkmıştır. O yıllarda tıpkı İstanbul gibi beş altı dilin konuşulduğu Urfa'da eğitimini tamamlayıp öylece çıkmıştır. Nâbî'nin Urfa'da yaşadığı dönemde öncesi yoktur ama sonrasında derin izleri vardır. Nâbî, İstanbul'da şöhretli bir şair olup, ünü imparatorluk coğrafyasında yayılırken, doğduğu şehrin şairleri de kendisiyle övünüp, onun gibi hikemi şiirler yazıp, onun gibi nükte yapmaya çalışmışlardır. Öyle ki Nâbî ile birlikte Urfa'da "nükte" isim değiştirir, artık "Nâbîce" diye bir kavram doğar. Mizahı seven Urfalılar yaptıkları mizaha o günden bugün "Nâbîce" derler. Ve Urfa'da bir "Nâbî ekolü" doğar. Ancak bugüne geldiğimizde Nâbî unutulmuş, ancak Evliyâ popüler bir şekilde yaşamaktadır. Nâbî'yi yeniden okunur ve yaşanılır kılmak istiyorsak, onun eserlerini sadeleştirip, yeniden yayınlamalıyız.

SONNOTLAR

- 1) Nuran Tezcan, Seyyahın kitabı, sh. 149-153, 159, 160, 161 YKY, İstanbul, 2019.
- 2) Cemil Meriç'in o güzelim tanımıyla söyleyecek yazar, şair ve fikir adamlarımız çağın üvey evlatlarıdır. Şanslı olanlar bugün olmasa da yarın keşfedilir. Talihsiz olanları ise kütüphanelerin tozlu raflarında okuyucuları bekleyip durur. İbrahim Hakkı Konyalı'nın deyişiyle biz Mimar Sinan'ı dahi musalla taşında

keşfetmiş bir milletiz. Evliya'yı mı tanıyacağız? İbn-i Haldun ve Hayyam'ı da bize Avrupalılar tanıtmamış mıydı?

- 3) Tezcan, age. sh. 152, Coşkun Menderes, Manzum ve Mensur Osmanlı Hac Seyahatnameleri ve Nâbî'nin Tuhfet'ül Haremeyn'i, sh. 55, 90, 95, 96, İstanbul, 2002.
- 4) Tezcan, sh. 152, Coşkun, age. sh. 94, 98.
- 5) Tezcan, sh.158.

Nur'a Adanmış Bir Ömür: URFALI MUSTAFA KILIÇ HOCA (1939-2021)

Şahin DOĞAN
Sanat Tarihçisi
yazmak77@hotmail.com

Yüzünde, alnında, gözlerinde ve ellerinde huzur denilen şeyi gezdiren, dillendiren, misafir eden ve sonunda onu bir şahsiyet çizgisi haline getirmiş bir insan. Kavgasız, sakin ve her şeyle dost bir hali vardı daima. Sevgiyle ve şefkatle dolu, gözlerine bakınca yüreğinin derinliğini görebileceğiniz kadar berrak ve şeffaf bir insandı. Tevazuundan başı daima önde adımları itinalı ve yavaş, etrafı ilgisi yoktu. Kendi iç aleminin aydınlık semasında cevelan ediyor çoğu zaman. İriye kaçmayan gözleri, seyrek beyaz sakalı, ince, uzun bir burun, buğday rengine çalan bir ten. Masum, saf ve mana dolu bakışlar. O kadar da munis ve sevecen. Adanmışlık ve uhrevilik dedikleri şey muhiti-ne bu bakışlardan yayılıyordu.

Bu fırtınalı asrın kasırgası içinde biraz da tek başınadır. Onun taşıdığı ruhla etrafında çalkalanan hayat arasında bir ilişki bulmak epeyce zordur. O, muhakkak bugünün yani modernin insanı değildi, asr-ı saadet devrinden günümüze doğru fırlayıp gelmiş gibi. Hayatının bütün yönleriyle bir asr-ı saadet portresi çiziyordu. Maziye, oradaki 'şiiir şahsiyetleri' aramak için çok uzaklara gitmeye gerek yoktu. Tam yanı başınızdaydı o şiiir şahsiyetlerin

bir örneği. Niyazi-i Mısri'yi, İmam Rab-baniyi, Şahı Nakşibendi'yi hepsinden öte Hasan el Basri'yi veya 'süccad imamı' Zeynel Abidin'i merak edenler ona gitsin birkaç günlük ona misafir olsun, simasına baksın yeter.

Onun dünyasında tarifi kabil olmayan, kelimelerin yüklenmekten aciz kaldığı bir Bediüzzaman, Risale-i Nur aşkı vardı. Aynı zamanda namaz aşkı, ibadet aşkı, cami, mescit ve hizmet aşkı vardı. Ama bu söylem düzeyinde kalan kuru, kupkuru bir aşktan ibaret değil, hayatının her karesi ile kanıtlanmış bir aşkı. Hali size neyi söylüyorsa dili de aynı şeyleri söyler, keza dili size neyi söylüyorsa hali de aynı şeyleri söylerdi. Öz ile söz, teorik ile pratik, eylem ile söylem hiç kimsede olmadığı kadar onda tecessüm etmişti. (somutlanmıştı) Onda ilim değildi sadece; haldi, tavırdı, sestı, kokuydu, ameldi.

Düşünebiliyor musunuz? Tam elli yıldır teheccüd namazını kaçırmamış. Rüşünü idrak ettikten sonra bir defa dışında sabah namazını kaçırmamış üstelik cemaatle. Teravileri kaçırmamış, mukabeleleri kaçırmamış, sohbetleri kaçırmamış, Dünya'ya, dünyalık olana karşı en ufak bir meyil yok içinde. Her bir namazı tesbihat ve

dersle birlikte bir saatten fazla sürüyordu. Gece namazını da eklerseniz bir günün yarısı namazla, zikirle, ibadetle geçiyordu. Her gece yatsıdan sonra ayrı bir sohbette. Urfa ve civar illerdeki hiçbir taziye, hasta ziyaretini, hacı ziyaretini kaçırmaz, bir o kadar da aktifti yani.

Her senenin kandil gecelerini cemaatle birlikte sabaha kadar ihya eder. Sabaha kadar ders, Kur'ân, Cevşen, nafil namazı, gece namazı, tesbih namazı, sahur yemeği, uzunca bir dua ta sabah ezanına kadar. Bazen nefsi ayaklar altına alır ben de katılırdım bu ihya gecelerine. Öyle bir hal olurdu ki melekler başımı okşuyor, sırtımı sıvazlıyor gibiydi. O kadar rahat, o kadar, hafif, o kadar günahlarımdan arınmış olarak hissederdim kendimi. Bence yeryüzünün en saadet dolu dakikaları o gecelerdi.

Bazen kendi kendime düşünürdüm. Bu kadar yoğun bir tempoyu nasıl kaldırabiliyor? Sıkılma, usanma, vazgeçme, bıkmaya yok. İnsanın hiç mi canı sıkılmazdı? Dışarıda bir hava alsaydı, hoş-beş etse, bazı tatlı dedikodulara en azından kulak misafiri olsa, bazı kaçamak bakışlar fırlatsa, hiç olmazsa sıradan bir Urfa ciğercisine

gidip şöyle keyfince karnını doyursa, lüzumsuz bazı siyasi gevezelikleri takip etse, küçük bir mahalle kahvesinde oturup, iki bardak çay içse ve bazı gazetelere göz atsa... Hep ibadet, hizmet, inziva, günahlara karşı savaş, ders, risale; bir gün değil, bir hafta değil, bir yıl değil, on yıl değil, otuz yıl değil, elli yıl değil, bir ömür boyu aynı hayatı yaşamak, aynı şeyleri yapmak.

Kaç defa ona ayak uydurayım diyordum ama inanın iki günden fazla olmuyordu, bırakıyordum, bıkiyordum, kaçıyordum. Karanlıklarda gibiydim, cinnetin sesi yüzümü kamçıliyordu. Baykuş kahkahası, kobra ıslığı ve günahların ölümcül cazibesi. Yazık ki zindanımı aydınlatan bir ışıktaydım.

Her bir risaleyi belki yüzlerce defa bitirmiştir, belki daha fazla. Bir gün gençlerden biri: "Hocam, bir ömürdür bu risaleleri okuyorsunuz, hiç bıkmadınız mı, usanmadınız mı?" diye sordu. Verdiği cevap hala kulaklarımda çınlı-

yor: "Allah sizi inandırсын ve şahit olsun ki, ben onları okumaya doymuyorum, bazen zaman bana yetmiyor, okudukça acıkıyorum, acıktıkça da okuyorum. Yatmak istemiyorum, rüyada bile okuma devam etsin istiyorum. Önemli olan onların tadına varmak. Ekmek gibi, su gibi, hava gibi her an ihtiyaç duyuyorum." Bu sözler şov, gösteriş, propaganda değildi, inandığı şeyi, kalbinin en mahrem yerinden kopup gelen bir gerçeği anlatıyordu samimice. Söylemesine gerek yoktu yaşıyordu zaten.

Beni de çok severdi. Ben risale okur o takip ederdi. Gözleri artık fazla görmüyordu, harfleri seçemiyordu. Yarım saat, bir saat, iki saat okurdum o dinlerdi. Ben yorulurdum. O, "devam et!" derdi. Bir gün bende takat kalmadı, sesim kısıldı yeter mi hocam dedim? Gülümsedi, "valla sen okursan ben dinlerim" dedi. Urfa'daki Nur hizmetleri denince ilk akla gelen kişi oydu. İlkokulu dışarıdan bitirmiş, Os-

manlıcağı, Arapçayı kendi özel çabasıyla öğrenmişti. Okuduğu risaleler umumiyetle Osmanlıcaydı, Türkçeleri nadiren okurdu. O sadece klasik manada bir nurcu değildi, bir hocaefendi, bir kâmil, derviş, veli, ermiş, Allah dostu, abid ve fazıl; kısacası "efradını cami ağıyarını mani" bir müslümandı aynı zamanda. Şehr-i Urfa'nın manevi mimarlarındandı.

Vasattı, hiçbir aşırılığı yoktu. Aldığı maaşı zaruri ihtiyacı kadar kaldırı, diğerini öğrencilere ve hizmet işlerine infak ederdi. Zaten becardı, hiç evlenmemişti. Bütün hayatını bu "kutsal dava"ya vakfetmişti. Övülmekten hiç hoşlanmazdı. Bu yüzden en yakın dostlarının kalbini bile defalarca kırdığı olmuştur. Bir gün bizim oranın mübarek alimlerinden biri Mustafa Hoca'yı rüyasında görür. Bakar ki hocayla Bediüzzaman yan yana oturmuş ve üstat hocaya iltifat üzerine iltifat yağıdırıyor, çok alaka gösteriyor. Adam uyanınca hemen Hocanın yanına varmış rüyasını anlatmış. Mustafa Hoca bu rüyayı kimseye anlatmaması için adama yemin içirtmiş, adam ise hocanın yanından kalkar kalkmaz her önüne gelene anlatmış (çok sonraları bana da anlattı) bunu duyan hoca o kadar sinirlenmiş ki aylarca onunla konuşmamış.

Rüyalara pek iltifat etmem ama çoğu zaman onu o mübarek, nurani ve mütebessim haliyle rüyamda görürdüm. Müthiş bir hafızası vardı. Bir duyduğunu bir daha unutmazdı. İlkokul dördüncü sınıfta Kur'ân kursuna giderken bana ismimi sormuştu, o gün bugündür ismimi hiç unutmamış. Belki yedi sekiz yıl görüşmediğimiz olurdu. Buna rağmen ilk karşılaşmada "kaçak Şahin neredesin?" derdi.

Zihnimde henüz netlik kazanmamış belli ve belirgin olan bazı sorular vardı. Ama bunları ona hiçbir zaman sormadım. Çekindiğimden değil çünkü o örnek yaşantısı zihnimdeki bütün soruları cevaplıyordu, o yüzden konuşmasına gerek yoktu. Sorularım hala bende. Galiba bu soruların dil ile verilebilecek bir cevabı yok. Onların en hakiki, en sahici, en makul cevapları hal'de saklıydı. Harekette, pratikte ve amelde...

1980 Öncesi Birecik'te SİNEMA VE SOSYAL YAŞAM

Cuma KARATAŞ

Edebiyatçı-Yazar

cuma.karatas@hotmail.com

Altmışlarda Anadolu'da kentlerde sinema başlı başına bir eğlence alanını oluştuyordu. Film gösterimlerinin yanı sıra konserler, tiyatrolar, konferanslar bu salonlarda yapılıyordu. Kent halkının kalbinin attığı yerler bu salonlardı. İzlenen filmler, salonlarda verilen konserler günlük hayatta konuşulan konulardı. Birecik de o yıllarda bu rüzgârdan kanatlarını nasıplandıran kentlerden biriydi.

Birecik'te 1948 yılında gösterime açılan "Dumlupınar" ilk sinema salonuydu. Dumlupınar Sineması perdelelerini şimdi Belediye Kültür Merkezi olarak kullanılan İskele Caddesi'ndeki binada açtı. Binanın üst katında hizmete açıldı ilk sinema. Bu bina Birecik mimarisinde önemli bir yapıdır. Bir süre belediyenin hizmet verdiği bir mekân olarak da ev sahipliği yapmıştır. Sinema salonunun işletmecisi Gaziantep'ten gelen Antepli Hoca olarak bilinen birisidir.

Seven Bozduman ilk sinemaları şöyle anlatır:

"Dumlupınar Sineması'nın salonunun bulunduğu bina Birecik'in eski yapılarındandır. 1920'li yıllarda Urfa'dan getirilen taşçı ustalar tarafından yapılmıştır. Üst katı otel, alt katı da Hürriyet Kahvesi olarak hizmete açılmıştır. Cumhuriyet döneminde alt kat Halkevi olarak hizmet vermeye başladı. Dumlupınar Sineması'ndan sonra Ceylan Sineması da bu binanın üst katında hizmet vermeye başlamıştı. Bir ara belediye binası olarak kullanılan bina günümüzde kültür merkezi olarak hizmet vermektedir."

İkinci açılan salon Yıldız Sineması'dır. 1950 yılında şimdi yeri park olan Kızılay'a ait eski bir binada gösterime

Eski Belediye Binası 1920'li yıllarda yaptırılmıştır. Hürriyet Kahvesi (Bir dönem sinema salonu olarak kullanılmıştır)

açılmıştır. İşletmecileri Emin Üzel, bir dönem Birecik Belediye Başkanlığı yapan Faruk Pınarbaşı'nın babası Enver Hoca ve Cemal Çopur'dur.

Üçüncü sinema salonu "Ceylan" adıyla 1960 yılında açılır. Ceylan Mustafa olarak bilinen Mustafa Fincan işletmecisidir. Çeşitli nedenlerle kapanan Dumlupınar Sinema Salonu'nun yerinde hizmet vermeye başlar. Daha önce de belirttiğimiz gibi şimdiki Belediye Kültür Merkezi'nde...

Dördüncü sinema salonu Yukarı Mahallede 1965 yılında kurulan Ferhat Sinema Salonu'dur. İşletmecisi Kemal Ferhat... Ferhat Sinema Salonu birinci katta idi. Altında da fırın vardı.

Beşinci salon da Akan Sineması'dır. 1968 yılında açılan salonun işletmecisi Demir Akan'dır. Kızı Olcay

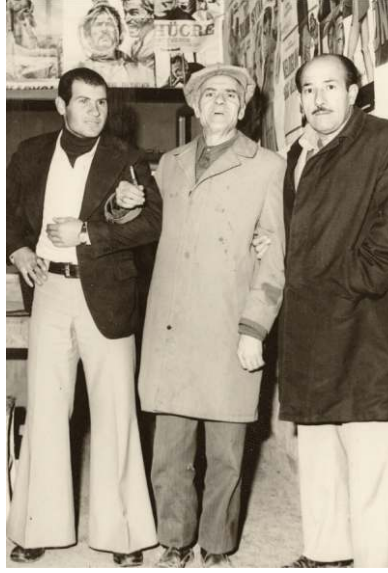
Akan salonun kuruluş öyküsünü şöyle anlatır: "Dostlar Tiyatrosu Antep'e bir oyun getirmişlerdi, babama 'Demir Abi bir sahne bulursan gelmişken Birecik'te de oynayalım' demişler, fakat uygun bir sahne ve ışık olmayınca oynayamamışlar. Bizim ev çok büyüktü, babam onlara 'Bu evi sizin için sinema yapacağım ve seneye gelip oynarsınız' demiş. Akan Sineması böyle doğdu. Dostlar Tiyatrosu 'Azizname' adlı oyunla geldi. İnanılmaz izdiham olduğunu hatırlıyorum, insanlar oyunu seyretmek için yerlerde oturuyordu."

Seksenli yıllara kadar süren Birecik'teki sinema salonlarının bazıları, açık havada gösterimlerinin yapıldığı yazlık salonları da vardı.

Ceylan Sinema Salonu'nun yazlığı; şimdi askerlik şubesi olan yerdey-

Mustafa Fincan (Ceylan)

Mustafa Fincan (Ceylan) Arkadaşlarıyla

Ceylan Sineması Afış Tahtası

di. Akan Sineması alt katı kışık üst katı da yazlık kısmıydı. Yıldız Sineması'nın yazlığı da eski tekel binasının üstüydü. Ziraat Bankası'nın yakınındaydı. Dumlupınar ve Ferhat Sinema salonlarının yazlığı yoktu.

Birecik'te sinema 1965-1980 yılları arasında altın çağını yaşadı. Hem kışık hem de yazlık sinemaların izleyicisinin çok olduğu yıllardı. Ailecek akşamları sinemaya gidilirdi. Fırat kıyısındaki parklarda aileler geceleri dolaşmaya çıkardı. Sosyal hayat çok canlıydı.

Sinemalarda cuma günleri kadınlara, çarşamba-cumartesi öğrencilere, pazar günleri de işlerinden dolayı sinemaya gidemeyen çalışanlara oynatılırdı. Bu sınırlama gündüz matineri içindi. Geceleri yetişkin erkekler film izlemeye giderdi. Yazlık sinemalarda sadece akşamları film gösterimi yapılırdı ve ailecek gidilirdi.

1970'lere doğru Türk filmleri Birecik'te sinema salonlarında oynatılmaya başladı. Bu tarihlerden önceki yıllarda ağırlıklı olarak Hint filmleri oynatılırdı. Türk filmleri büyük ilgi gördü. Nuri Sesigüzel'in rol aldığı film kapalı gişe oynadı. Hatta ek gösterimler konuldu. Cüneyt Arkın'ın Malkoçoğlu, Kartal Tibet'in Tarkan filmleri de büyük ilgi gördü. Ceylan Sineması işletmecisi Ziya Fincan o günleri şöyle anlatır:

"Malkoçoğlu filmini eski belediyenin altındaki kışık Ceylan Sineması'nda 1966 yılı kasım ayında vizyona girdi. Herkesin bildiği gibi sinemadaki dört sütun salonu daralttığı için ancak 400 gibi bir seyirci alıyorduk. Bunu göz önüne alarak ilk gece saat 20.00 ve 22.00 olarak filmi çift matine yaptık. Her iki matine de hınca hınç doldu. Filmin heyecanı ile sinemadan çıkanlar da girenler de çok sevinçliyidiler. 'Ceylannnnnnn' diye bağışmaları ile mutlu oluyordum."

Yine Ziya Fincan'ın deyimi ile sokakta dolaşanlar:

"Nedek lo kahvede pişti atacağı-mıza hade Malkoç'a gidek..." dermiş.

1970'lere doğru Yılmaz Güney filmleri de salonlarda yerini almaya başlar. Anadolu'nun ezik ve horlanan gençliğinin sesi olan filmler Birecik'te de çok ilgi görür. Öyle ki filmde Yılmaz Güney dayak da atsa, dayak da yese öfkelenen izleyiciler kendilerini öyle kaptırır ki filme; oturdukları sandalyeden hırslarını alırlar. Her gösterimden sonra onlarca sandalye kırılır.

Ziya Fincan'ın tanıklığına başvuralım.

"Ceylan Sineması... Yılmaz Güney: Eşkya Celladı... Bu Film 1968 yılında kışık Yıldız Sineması'nda vizyona girdi... Yıllar ara ile üç seferde Ceylan Sineması'nda oynadı.... Kırılan sandalyelerin parasını tahsil edemedik, lütfen borcu olanlar havale yap-sın!"

O yıllarda Arap sinemasından bir aşk filmi çok ilgi görür. Herkes o filmi görmek ister. Şarkıları dillerde okunup durur.

Araştırmacı-Arşivci Ali Özkaplan o yılları şöyle anlatır: "Sinemaya gitmek çok önemliydi. Gösterilen bir film tüm kentte konuşulurdu. Köylerden geceleri film izlemeye gelenler de olurdu. Gece köyden bir iki saat yürüyerek gelirler, filmden sonra da yine yürüyerek köylerine dönerlerdi. O günlerde şöyle de bir hikâye anlatılır: Bir kadın filme gitmek ister, ancak parası yoktur. Evde bir kazan kuru patlıcan dolması pişirir. Dolmaları lokantalara satar. Oradan kazandığı parayla sinemaya bilet alıp filmi izler.

Sinema kültürü Birecik'te kentin ruhuna yansımıştı.

Öğle vakti ve akşam üzeri sıcak havada eski itfaiye arabasının suladığı

caddelerde yerden kalkan buharın içinde sırtında sinema tahtasıyla filmlerin afişleri dolaştırılır. Dolaştıran kişi aynı zamanda anons ederdi.

"Bugün sinemamızda iki film birden birisi dövüşlü, diğeri acıklı..."

"Yılmaz Güney kalleşleri perişan ediyor..."

"Malkoçoğlu Cüneyt dünyaya meydan okuyor ... Vuruşlu film."

"İkinci film acıklı, mendilsiz gel-meyin!..."

Çocuklar peşinden koşturur, uzaktan görenler iyice bakmak için afişli panoya yaklaşırdı. Taşıyıcıya sorular sorar. Sonra filmi izlemek için planlar yapılırdı.

Özellikle yaz akşamları ay ışığında açık havada film izlemek bir şenlikti. Kızlar, delikanlılar yeni giysilerini giyer, süslenir bayrama gider gibi sinemaya giderdi. Daha iyi bir yerde film izlemek için erkenden sinemaya gidilirdi. Salonlarda izleyici gelmeye başlayınca o günlerin çok sevilen plakları çalınmaya başlanırdı. Bu plakları dinlemek için erken gelen aileler de çoktu.

Birbirini seven gençler haberli olduğu için, yazlık sinemanın salonunda en azından göz göze gelir, birbirini görürdü. Böylece gençler; kızların gönlüne girmek için yarışır. Yazlık sinemalarda gazozlar içilir, çekirdekler dişlenirdi. Bu vesileyle Birecik'e özgü karpuz çekirdeği dişlemeyi de analım. Karpuz çekirdeği tavada kavrulur, evden getirilip film izlerken dişlenirdi. Film izleyen kadınların ertesi gün kadınlar hamamında konuşacakları konu belliydi. Film eleştirisi hamamda devam ederdi.

Zekeriya Gürsöz eski sinemaları şöyle anlatıyor:

"Bazı filmler herkesi etkilerdi. Muh-terem Nur'un oynadığı köy filmleri çok

Sinema Fuayesi

acıklı olurdu. Filme kendini kaptırıp ağlayanları başka izleyiciler teselli ederdi. 'Çok üzülme bu film gerçek değil, kendini paralama!' Maha adlı Arap şarkıcının oynadığı film 10-15 gün gösterimde kaldı. Genç kızlar düğünlerde onun danslarını oynamaya çalışırdı. Bir de Raj Kapoor'un 'Avare' filmi herkesi etkiledi. Kız çocukları sokaklarda Avare şarkısını söyleyerek, oynayarak dolaşırdı. Düğünlerin en sevilen şarkılarındandı. Zeki Müren'in oynadığı 'Bahçivan' filmi de çok ilgi gören filmlerdendi. Bahçevan şarkısı herkesin dilindeydi. O yıllarda sinema hayatın bir parçasıydı."

Sinemalı yılların herkesçe tanındık birisi vardı. Birecikliler onu film afişlerinin bulunduğu tahta panoları taşıırken tanıdı. Mehmet, ufak tefek boyuna karşın iki metrelik panoyu Birecik'in dar

Sinema Afiş Tahtası

sokaklarında taşıırken ona laf atanlar hiç eksik olmazdı. Çabuk sinirlendiği için de arada tahta panoyu bırakıp çocukları kovaladığı da çok olmuştur.

Baharatçı Baba afiş tahtasını dolaştıran Mehmeti şöyle anlatıyor:

"Bir gün film afiş tahtasını taşıyıp anons yaparken ona laf atanlar olmuş. Mehmet tahta pano sırtında hamle yapmış öfkeliyken... O esnada dükkânın önünde duran bakır kaplar yere şangur şungur devrilmiş. Bu kez de onu sevenler, ona takılanlar "şangur şungur" diye çağırırmaya başlamış. Zamanla bu Şangala'ya dönüşmüş. Adı da 'Şangala' kalmış."

Şangala, film tahtası taşımaktan bir ara Ferhat Sineması'nda makinistliğe terfi eder. Makinist, film gösterimini sinema makinasının başında durup filmi izletene denirdi. O yıllarda filmlerin eski ve yıpranmış, hasarlı kopyaları gösterilirdi. Arada film şeridi kopunca salon karanlığa bürünürdü. Film gösterimi dururdu. Heyecanla film izleyen seyirci makiniste tepki verirdi. Şangala, film gösterirken bazen şerit kopardı. Karanlıktan izleyiciler:

"Makinist ulan" diye başlayan küfürli sözlerle başlar. Birden ışıklar yanar, Şangala yukarıdan belirir. İzleyicilerin küfürlerini misliyle bağıarak onlara iade eder. Sakinleşince: "Niye bana sövüyorsunuz. Ben ne yapım? Film eski kopuyor. Birkaç dakika izin verseniz yapıştıracağım. Filminizi kaldığı yerden izleyeceksiniz." derdi.

Böylece Şangala'yı öfkeliyenecek yeni konu bulunur. Sokakta onu görenler: "Ulan makinist film niye koptu?"

Sinema Makinisti

Yeğeni Hamza: "Dayımın öfkeli görünüşünün altında yufka bir yüreği vardır. Parası olmayan birçok yoksul çocuğu sinemaya alıp ücretsiz film izletmiştir. Ailemiz her yıl Adana'ya çapaya, pamuk toplamaya gidermiş. Kamyonla yolculuk yapılıyor, ırgatlar da kamyonun kasasında. Yolda kamyon kaza yapıp devrilir. Kamyonda küçük çocuk o devrilme anında fırlar. Kazadan sonra çocuğu beş altı metre ilerde bir tepede otururken bulurlar. O çocuk, dayım yani Şangala'dır. Dayım o kazadan sonra değişti. Şangala, her zaman satışmalara karşı cebinde taş bulundurur. Biri kendisini öfkeliyince taşı çıkarıp sallar, 'Seni vurim mi?' diye korkutur. Ama o taşı hayatı boyunca kimseye fırlatmamıştır. Bizde kalırdı. Kazandığı üç beş kuruşu da bizlere harcardı."

Seksenlere doğru sinemalar televizyonla birlikte halkın ilgisini kaybetti. İzleyicileri sinemaya çekmek için o yıllarda çeşitli yollar denendi, biri de erotik filmler furysı idi. Bu bazı erkek izleyicileri sinemaya çekerken ailelerin sinemadan hemen uzaklaşmasına yol açtı. Böylece büyük bir izleyici kitlesi sinemadan koptu. Çok geçmeden de sinema salonları birer birer kapandı. Televizyonun yaygınlaşmasıyla salonlar tamamen boşaldı. Bir kültür ve sosyal alan da yok olup gitti. Herkesi televizyonlara mahkûm etti.

Urfalı Harun Bozo'nun Dilinden 70 Yıl Önceki URFA VE URFALI YAHUDİLER

Selahattin E. GÜLER (Tercüme ve Dipnotlar)
Yerel Tarih Araştırmacısı
selahattin_guler@hotmail.com

“...Fransızlar 1919'da Urfa'yı işgal ettiler. Sonra Türkler Fransızlarla savaştı ve onları Urfa'dan attı. 11 Nisan, Urfa'nın kurtuluş günüdür. O gün harika kutlamalar yapardık ...” Harun Bozo

Bu yazı; 1928 yılında Urfa'da doğan, bugün yaşayıp yaşamadığını tespit edemediğimiz Harun Bozo isimli Urfalı bir Yahudi vatandaşımızın, 2005 yılında Sefarad Kültürü Araştırma Merkezi (İstanbul) ile Centropa (Vienna) ortaklaşa yaptıkları bir sözlü tarih araştırması çerçevesinde, projede çalışan İstanbul'lu Alberto Modiano'nun kendisi ile yaptığı İngilizce röportajda(1) yayınlanan Urfa anılarını konu almaktadır. Harun Bozo'nun aşağıdaki kısa özgeçmişi ile başlayan, daha sonra Urfa'nın tarihi ve 1930-1940'lı yılların Urfa'sının sosyal durumu hakkında önemli bilgiler veren bu anlatımı “özel izinle” tercüme ederek siz değerli okurlarımla paylaşmak istedim.

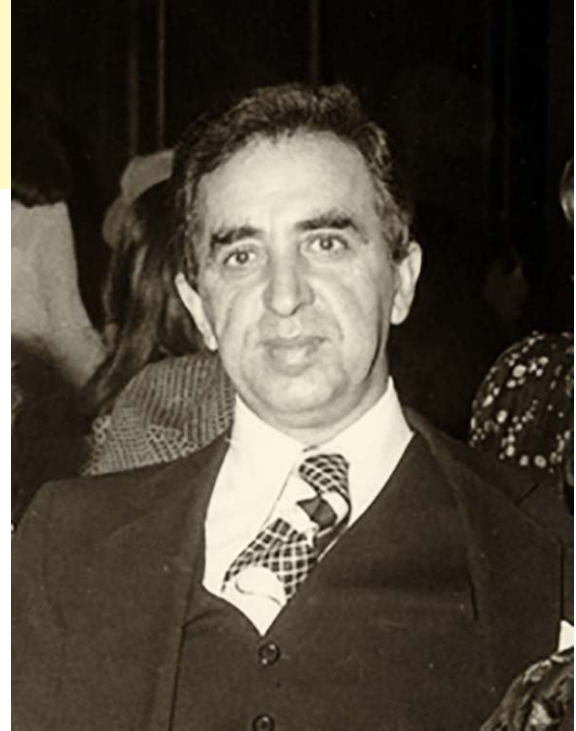
1928 Urfa doğumlu Harun Bozo, 77 yaşında olgun ve sevecen bir adamdır. Tuhafiye işinde ve endüstriyel makine ithalatında bulunduktan sonra şimdi elektronikle uğraşıyor. O ve ikinci eşi Çiğdem Sara, 1978 yılında resmi nikahı, 2005 yılında ise dini nikahı yaptı. Harun Bozo, eşi Sara, kızları Feride ve köpekleri Lily, Teşvikiye'de Abdi İpekçi Caddesi'nde Emlak Palas Apartmanı'nın ikinci katında yaşıyorlar. Ev, 20. yüzyılın ortalarından kalma mo-

bilyalara sahiptir. Harun Bozo sağlık açısından iyidir. Her gün işe gider. Cuma günleri işten erken çıkar ve Şabat için hazırlanır. Gazete, dergi ve kitap okumayı sever. Seyahat etmeyi de sever. Şimdiki ailesine ve ilk evliliğinden olan oğullarına çok zaman ayırıyor.

Urfa'nın Tarihi

Urfa'nın tarihteki adı “Ur” veya “Urelke” idi. Büyük İskender Ur'u fethettiğinde ona Edessa adını verdi. Burası aynı zamanda İbrahim'in doğduğu yerdir. İbrahim, Urfa kalesinin üzerinden atıldı ve o anda odunlar balık, alevler su oldu ve efsaneye göre orada kutsal “Balıklıgöl” ortaya çıktı. Bazıları Nemrut'un İbrahim'i Tanrı'ya inandığı için yakmak istediğini söylerken, bazıları da kızına âşık olduğu için söylüyor. Hatta Urfa'yı başka bir adla anarlar: “Aynzelha”. Arapça'da “Ayn” “göz” veya “pınar” anlamına gelir ve “Zelha” kızın adıdır.

Urfa ile ilgili yerel halk masallarından birine göre, Büyük İskender'den önceki dönemlerde İbrahim şehre gelmiş ve hala kale üzerinde duran iki sütun arasına Nemrut tarafından bağ-

Harun Bozo

lanmıştır. O Ata'mızı kaleden vadiye fırlattı ama mucizevi bir şekilde kurtarıldı. İbrahim için kutsal olan havuz o yerde oluştu ve orada yaşayan balıklar kutsaldır. (Kutsal havuz Müslüman yönetimi altında düzenlenmiştir.) Bu arada, balık 80 kilometre ötede Fırat'ın batı kıyısındaki Hierapolis'te (Bambyce) ibadet edilen Suriye tanrıçasının kutsal hayvanıydı. Efsane muhtemelen Hristiyan kökenlidir, çünkü Urfa'da Hristiyanlık egemen olduğunda, İbra-

him'den gelen yılların hesaplanması, M.Ö. 312'de Seleukos döneminin başlangıcından itibaren eski hesaplaşma yönteminin yerini aldı.

Babamın bana anlattığına göre, atalarım Irak'tan gelmiş ve yaklaşık 500 yıl önce Harran'a yerleşmişti. Urfa'da aslen çok az Yahudi aile vardı, diğerleri başka yerlerden gelmişti; bazıları Halep'ten, bazıları Siverek'ten ve bazıları da Diyarbakır'dan gelmişti. Ancak, Nasır, Hıdır, Muğrabi, Atiye ve Urfalı gibi üç veya dört büyük zengin ve ünlü aile Irak'tan geliyordu. Antel, Elfiye, Binler, Dayan, Milhem ve Mısıri aileleri Halep'ten gelmişti. Sahud, İlia Hıdır, Haham Azur ve Murdoh aileleri Siverek'ten gelmişti. 1800'lü yıllarda Urfa'da 1000 Yahudi nüfusu olduğunu söylüyorlar. Urfa'da yaşadığım yıllarda şehirde 200 Yahudi aile vardı.

Urfalı Yahudiler dinlerine çok bağlıydılar. Kaşerut Kuralları'na(2) çok dikkat ederlerdi. Cumartesi günleri dükkanlarını açmazlardı. Kimse cumartesi günü sigara içmez veya bir arabaya binmezdi ve herkesin herkesi tanıdığı gibi, herhangi bir dedikoduyu kışkırtmamak için daha fazla özen gösterilirdi.

Aile Geçmişimiz

Urfalı Bozo soyadımızı Latin Amerika'da Arjantin, Brezilya ve New York'da bulabilirsiniz. Herkes bizi Bozo olarak bilir. Ancak 1934 yılında Türkiye'de Soyadı Kanunu çıkarıldığında nüfus cüzdanlarımıza Bozo yerine Boz yazdılar. (O günlerde nüfus cüzdanlarını yazan yazıcılar tarafından birçok hata yapılmıştır. Yine de sinagoglarda ve her yerde Bozo olarak biliniyoruz. Ailemizin fertleri tüm dünyaya yayılmıştır.

Anne tarafından olan büyükanne-min adı Salha Acem ve yine anne tarafından olan büyükbabamın adı Reful Acem idi. Onlar hakkında başka bilgin yok.

Babamın babası Yakup Akkuş Bozo Urfa'da doğmuştu ve sadece Arapça konuşuyordu. Babamın annesi Gerez Bozo (kızlık soyadını hatırlamıyorum) Halep'te doğmuştu. Çok din-dar bir ev hanımıydı. Arapça da konuşuyordu.

Babamın büyük büyükbabası tuhafiyeci imiş. Bu işle uğraşan büyük-

babam, aynı zamanda sinagogun gabayı (3) olduğu için oldukça iyi durumda olmalıydı. Gabay olmak zengin olmayı gerektiriyordu. Gabay, muhtaç insanlara ve sinagoga ekonomik destek vermek zorunda idi. Dedem kadar çalışkan olan babam da işi ondan miras aldı ama ondan önce o ve babası birlikte çalıştı. Mallarını satmak için köylere giderlerdi.

Büyükbabam dürüst ve açık sözlü bir adamdı Herhangi bir adaletsizliğe müsamaha göstermezdi. Bir keresinde babam bana, çocukken, bazı komşuları ziyaret etmekten döndüklerini söylemişti. O zamanlar karanlıkta görebilmek için gece ziyarete gittiklerinde fener taşırılmış. Kendi evlerine dönerken, bazı hırsızların komşularının evine girdiklerini fark etmişler. Büyükbabam bir sopa almış ve 'Komşumun evine girmeye nasıl cüret edersiniz?' diye bağırmağa başlamış. Dört veya beş kişiden oluşan hırsızlar ona 'Bize karışmayın' demişler. "İşimizi bitirip yolumuza devam edeceğiz, karışmayın! Büyükbabam 'Ben nasıl karışamam?' diye bağırması ve onlara sopasıyla saldırmış. Onları yaralamış ancak kendisi de yaralanmış ve dört veya beş ay hastanede kalmış. Ancak, hırsızların komşusunun evini soymalarını engellemeyi başarmış. Herkesin sevdiği nazik ve fedakâr bir adamdı. O da çok dindardı hem sinagogun gabayı idi hem de cemaatin başkanıydı.

Dedemin yaşadığı ve babamın çocukluğunu ve gençliğini geçirdiği ev, babası tarafından babama bırakılmıştı. Babamın iki erkek ve iki kız kardeşi vardı. Babamın erkek kardeşleri Reful Bozo ve Yusuf Bozo, kız kardeşleri Sara Bozo ve Rahel Bozo idi. Kız kardeşleri babasının ilk evliliğindendi. Erkek kardeşlerin hepsi evliydi ve hepsi aynı evde yaşıyorlardı. Çok büyük bir aile idiler. Herkesin birçok çocuğu vardı. Reful Bozo'nun Yakup Bozo, Şlomo Bozo, Mihail Bozo ve Dalya Bozo adlarında dört çocuğu vardı. Yusuf Bozo'nun da Alber Bozo, Leon Bozo, David Bozo ve Lili Bozo adlarında dört çocuğu vardı.

Urfa'da Büyümek

Babamın 1922'de Urfa'nın Askeriye Mahallesi'nde(4) büyük bir taş evi vardı. Bu ev çok güzeldi. O dönemde Urfa'da özel bir mimari yoktu. Ev pü-

rüzsüz beyaz taşlardan yapılmıştı. Büyük bir hayadı, 150 metrekarelik bahçesi ve Urfa'da bir evin sahip olabileceği en güzel manzaraya sahipti. Evin içinde 6 oda, 1 mutfak ve bir mikve(5) vardı. Tuvalet dışarıdaydı. Mikve'nin yanında bir kuyu vardı. Mikveyi bu kuyunun suyu ile doldururlardı. Muhteşem mobilyalarımız, antika koltuklarımız ve sandalyelerimiz vardı. Bunlar Urfa işi değildi ve babam onları Halep'ten getirtmişti. Daha sonra 1950'de İstanbul'a taşınırken onları da bizimle getirdik.

Urfa'daki evimizde musluk suyu yoktu. Bir kuyu vardı. Bu suyu yıkama ve temizlikte kullanırdık. Benim zamanımda kuyunun suyunu içmezdik. Evimizin yakınında "Karpınar" denen bir pınar vardı.(6) O pınardan su alır, o suyu içerdik. Musluk suyu 1945'te Urfa'ya geldi ve o suyu içmeye başladılar.

Elektrik yoktu. Gaz lambalarımız vardı. Isınmak için mangal kullanırdık. Evlerimizde güzel, dekoratif mangallar vardı. Bazen bir veya iki saat elektrik gelirdi ama bu çok nadirdi. Urfa'da tek bir sinema vardı ve bu da elektrik olmadığı için gerektiği gibi çalışmıyordu.

Evimizin yanında büyük bir bahçemiz vardı. Bahçede dut ağaçları vardı. Dayım Musa Mısıri çiçekler ve bahçecilikle çok ilgileniyordu. Bahçemizde belki 100 çeşit çiçek vardı. Bahçeyi güzel bir çiçekliğe çevirmişti. Evin her iki tarafında iki oda vardı. Ortada taş zeminli bahçe benzeri bir avlu vardı. Orada bir masamız vardı. Yazın çok sıcak olduğu için yemeklerimizi orada yerdik. Yaz geceleri de damda uyurduk. Komşular bizi göremesin diye yatakların etrafına çiğ perdeler koyardık.

Urfa'nın diğer tarafında başka bir evimiz daha vardı. Orada tavuk ve güvercin yetiştirdik. Köylülerin yakalayıp bize hediye olarak getirdiği yavru ceylanları da yetiştirdik. Babamın atları vardı ve biz de at yetiştirdik. Babam da koyun yünü ticareti yapıyordu. Koyunlar kırıldığında, yünü diğer evin deposuna koyardık. Bizim de bir tahıl ambarımız vardı ve sonra babam bütün bunları (yün, buğday vb.) yavaş yavaş satardı.

Evde yardımcı olarak bir erkek ve bir kadın vardı. Kadın Yahudi değildi,

Müslümandı. Yahudi bir genç babama işlerinde yardım ederdi. O sabahleyin gelirdi ve babamla ev için günlük alış-veriş yapmaya giderdi. Annem yemekleri hazırlar ve o genç öğle vakti babamın öğle yemeğini sefer tasında işyerine götürürdü. Kadın gelir ve evin temizliğine yardım ederdi. En önemlisi, yıkamayı o yapardı. O zamanlar Urfa kadınlar bulaşıkları külle yıkarlardı. Kadın çamaşırları çayra götürür ve bittiğinde geri getirirdi. Babam çok dindar olduğu için ekmek almazdık. Koşer(7) ekmeğini kendimiz yapmak zorunda kalırdık, bu yüzden ekmek evde hazırlanırdı. Annem ekmeği hazırlar, sonra bu kadına verirdi, o da onu fırına götürür, pişirilene kadar bekler ve sonra eve getirirdi.

Babam Ezra Azur Bozo, 1876'da Urfa'da doğmuştu. Arapça, Türkçe ve İbranice biliyordu. Arapça ilk diliydi. Çok dindar, çok dürüst ve çok açık sözlü bir insandı. Urfa'da babamı tanımayan tek kişi yoktu. Azur Bozo, Urfa'da bir efsaneydi. İstanbul'daki Vehbi Koç gibi büyük bir isimdi. Çok çalışkan ve zekiymi, bu yüzden çok zengin olmuştu. Sabah 6'da işe başlar ve gece geç saatlere kadar çalışırdı.

Babam tuhafiyeye işiyle uğraşırdı. Mallarını satmak için köylerin etrafında dolaşırdı. Ayrıca ziraatla uğraşır ve koyun yetiştirirdi. Bir zamanlar bir ortağı vardı ve orduya at satarlardı. Babam birçok farklı işte çalışırdı. Bir sürü koyun alıp satarlardı. Bazen Erzurum'a gider ve orada yetiştirilen özel mor-kahverengi koyunları alıp gelir ve Urfa'da satarlardı. Türkiye'de bir zamanlar Aşar Vergisi adında özel bir koyun vergisi olduğunu hatırlıyorum. Yetkililer gelir ve koyunları sayardı. Koyunların kime ait olduğunu sorarlardı. Aslında Urfa koyunlarının yarısı babama aitti. Sonra babama vergisini hazırlaması için haber gönderirlerdi. Sonra parayı istemeye gelirler ve babam tüm vergiyi dürüstçe öderdi.

Babamın çocukluğunda Urfa'da okul yoktu. Babam Talmud Tora'ya(8) gitmişti. Orada İbranice öğrenmişti. Tevrat'ı çok iyi okuyabiliyordu. Eski Türkçeyi de biliyordu ve tüm mektuplarını bu eski harflerle yazıyordu.(9)

Babam pek konuşkan biri değildi. Ciddi bir adamdı. Ayrıca çok zekiymi. İnsanlarla fazla konuşmazdı ve başkalarının işlerine karışmazdı. Sakin ve

rahat bir hayat sürdü. Şakalaşmayı da sevmezdi. Hakkında kötü bir şey söylendiğini hiç duymadım.

Babam çok basit bir hayat sürmüştü. Sabahleyin ilk dualar oldukça erkenden yapılırdı. Çok erken kalkıp sabah 4:30'da sinagoga giderdi. Onlar dualardan önce din üzerine otururlar yaparlardı. Dini metinleri okuyup tartışarlardı. Babam her zaman bu oturumlara katılırdı. Oturumların ardından sabah duaları yapılırdı. Oradan eve gelir, kahvaltısını yapar ve işe giderdi.

Bazı günler babam işten erken çıkıp kahvehaneye gider, oradaki arkadaşlarıyla buluşur, onlarla tavla oynar ya da sadece sohbet ederdi. Kahvehane Yahudi Mahallesi'ne yakındı(10) ve bazen oraya gidip tavla oynadıklarını izlerdim. Tavla evimizdeki eğlencenin çok önemli bir parçasıydı. Babam, ruhu huzur içinde yatsın, tavla oyununu çok severdi.

Babam şapkasız asla dışarı çıkmazdı. Kipa(11) olmadan evin içinde asla dolaşmazdı. Sakalı yoktu. Eskiden çok küçük bir bıyığı olduğunu hatırlıyorum. Her zaman kravat ve ceket giyerdi ama lüksü ya da modayı önemsemezdi. Basit kıyafetler giyerdi ve takı takmazdı. Yine de anneme güzel elmaslar ve yüzükler alırdı.

Annem Feride Bozo babamın ikinci eşiymi. 1884'te Halep'te doğmuştu. Kızlık soyadı Acem'di (Türkçede "İranlı" anlamına geliyor). Ayrıca Musevi din eğitimi almıştı. Arapça biliyordu ve ev hanımıydı. Annem çok sakin, uysal ve sessiz bir kadındı. Asla bağır-mazdı. Urfa'da bize hoş bir yaşam sağlamıştı. Büyük kardeşlerimizi de büyüt-müştü. Annem harika yemekler pişirirdi. Urfa'da kadınlar için hayat buydu. O ve kız kardeşlerim gün boyu yemek pişirip temizlik yaparlardı. Annem tüm zamanını ev işleriyle geçirirdi. Çok nadiren dışarı çıkardı. Kadınlarımız gerekmedikçe dışarı çıkmazdı. Bu yüzden kadınların evlerinin dışında bir hayatı yoktu. Tüm hayatlarını evlerinin içinde geçirmişlerdi.

Evimizde Arapça konuşurduk. Annem Türkçe bilmezdi. Ailemizde hala Arapça konuşuruz. Ancak şunu da belirtmek isterim ki, konuştuğumuz Arapça, köylülerin konuştuklarından farklıdır. Bizimki çok daha arı ve kültürlü bir Arapçaydı. Arapçanın daha eği-

Feride Bozo

timli bu versiyonunu evde öğrenmiştik.

Annem çok düzgün giyinirdi. 7 ila 8 çocuk yetiştirmek kolay olmamıştı. Onları evlendirdikten sonra, ilgili ailelere ziyaretler başlardı ve ardından to-runları ve daha fazla ziyarete gelirdi. Bütün zamanını ailesiyle geçirirdi. Urfa'da çok güzel bir "komşuluk hayatı" yaşadık. Boş zamanımızı komşularımızı ziyaret ederek veya onlar tarafından ziyaret edilerek geçirirdik. Tatlı bir hayatı.

Babamın gençliğinde Yahudiler, yürürlükte olan Askeri İkame Vergisi'nden dolayı askerlik hizmetini yapmadılar.

Annemle babamın nasıl tanıştığı hakkında pek bilgim yok. O sırada babam Urfa'da, annem Halep'te yaşı-yordu. Babam, Halep'ten aldığı ilk eşinden boşanmakta büyük zorluk çekmişti; çok ağır koşullar belirlemişlerdi. Bu süre zarfında dayım Reful Acem babama çok yardım etmiş ve ona 'boşandıktan sonra bacımı vereceğim' demişti. Öyle de yaptı ve Halep'te evlendiler. Sonra babam annemi Halep'ten Urfa'ya getirdi. Sanırım 1907 yılıydı. Annemin Urfa'ya geliş-i büyük bir olaydı. Urfa'nın tamamı sokaklarda ya da pencerelerde idi. O zamanlar elbette tren yoktu. Onu bir vagonla getirdi.(12) İnsanlar evlerinin damlarından annemin gelişini izlediler.

Azur Bozo

Annem kısaydı, açık tenliydi ve koyu renkli gözleri ve kaşları vardı. O güzel bir kadındı. Yaşlandığında bile güzeldi. O yıllarda, 1907'de henüz resmi nikâh yapılmamıştı. Sinagogda sadece dini nikâhlar vardı. Resmi evlilikler daha sonra başladı.

Babam Latin harfleriyle çalışmadı, Talmud Tora'da okudu, bu da her zaman dini kitaplar okuduğu anlamına geliyordu. İbranice birçok kitabı vardı. İstanbul'a taşındığımızda bir kısmını getirdik. Arkadaşları ve akrabaları, onun dini kitaplara olan özel ilgisini biliyorlardı ve ona İsrail'den ya da diğer ülkelerden kitaplar gönderiyor ya da getiriyorlardı. Öldüğünde hepsini Şişli Beth-İsrail Sinagogu'na verdik.

Urfa'da o dönemlerde çıkan gazete yoktu.

Urfa küçük bir yerdi, bu yüzden halkı çok dindardı. Yahudiler dışarı çıkmayı pek sevmezlerdi. Kendi aralarında sosyalleşmişlerdi. Yaşlılara büyük saygı ve bağlılık vardı. Cumartesi günü sinagoga gitmeyen kimse yoktu. Hiç kimse trefa(13) yemezdi. Etin pişirildiği tencere ve tavalarda hiçbir süt ürünü pişirilmezdi. Pesah'dan(14) bir ay önce bütün mutfak temizlenirdi. Urfalı Yahudilere göre Pesah'ta pirinç yemek

yasak değildi. Ancak, Sefarad Yahudileri, pirinç çuvallarının içine bir şey düşmesi ihtimaline karşı pirinç yemiyorlardı. Bu yüzden aslında pirinci defalarca temizliyoruz ve bizim için onu yemek yasak veya günah değil. Ancak pilav pişince hemen yenmeli ve ertesi güne kalmamalıdır. Urfa'da Pesah için matsa(15) yoktu. Ekmeğimizle yaptığımız gibi hep evde matsa yapardık. Bu hem matsa hem de ekmeğin içindeki malzemelerden emin olmak içindi. Hamuru hazırlar sonra fırıncıya götürüp pişmesini bekler ve sonra geri getirirdik. Hem matsamızı hem de ekmeğimizi böyle yapardık. 1940'larda kendi buğdayımızı yıkardık sonra bir değirmene götürüp buğdayı un haline getirirdik ve sonra kendi matsalarını yapmaları için o unu Urfa'daki Yahudi ailelerine dağıtırdık.

Geçen gün şu anki Hahambaşı Rav İzak Haleva'yla neden et ve sütü karıştırmadığımızı tartıştım. Aynı soruyu babama da bir kez sormuştum ve bana şu şekilde açıklamıştı: 'Urfa'da insanların ellerine bakarsanız bazılarının derilerinin pamuk gibi yumuşak, bazılarının da lekeli olduğunu göreceksiniz. Diyetlerinde et ve sütü karıştıran insanların derileri lekeli ve sivilcelidir.'

Bu hafta son derece sağlıklı ve genç görünen 66 yaşındaki bir adamın belgeselini izledim. Şöyle demişti: "Her sabah egzersiz yapmanın yanı sıra diyetimde et ve sütü karıştırmıyorum çünkü ikisini karıştırmak kişinin sağlığı için kötü. Yahudiler diyetlerinde et, süt ve katı yağları karıştırmazlar. Genç kaldım çünkü bunu diyetime uygulamaya özen gösterdim!"

Cuma günleri babam işten çok erken dönerdi. Yıkanır, sonra en yeni ve en temiz giysilerini giyerdi. Hepimiz daha sonra Şabat(16) için sinagoga giderdik. Sinagogdan döndüğümüzde birçok farklı yemek olurdu. Bu yemeğe çok önem verilirdi. Evde dualar ve kiduş(17) olurdu. Cumartesi sabahı orucumuzu bozmadan sinagoga giderdik. Kiduştan sonra seuda (kahvaltı) olurdu ve işte o zaman yerdik.

Dini bayramlar evde çok keyifli geçerdi. Purim'de(18) herkes herkesi ziyarete giderdi. Mahmur denen özel bir tatlı yapılırdı. Mahmur, un ve semoladan (irmikden) yapılır, ardından kestande, fıstık ve tarçın ile doldurulurdu. Bunu fırında pişirdikten sonra üzerine

pudra şekeri koyuyorsunuz. Bu Urfa'nın özel tatlısıdır. Kurabiyeler de olurdu, ardından bademlerin antepfisiği ve şekerle karıştırılmasıyla yapılan başka bir tatlı türü olurdu. Pesah'ta matsayı özel bezlerin içinde tutar ve tüm festival boyunca yerdik. Evimizde Purim ve Pesah için aynı mutfak gereçlerini kullanırdık. O zaman bile, bu özel mutfak gereçleri için suyun kaynatılacağı büyük bir kazanda çok dikkatlice yıkanılırdı. Teyzemin çocukları da bizim eve gelirdi ve biz "beraha"(19) derdik. En az 15-20 kişi olurduk. Bugünlerde haggadah(20) okuyanların farkına vardım; çok hızlı okunur ve çok çabuk biterdi. Ancak babamız bize her şeyi detaylı bir şekilde anlatmaya özen gösterirdi. Haggadah'ı okurken önce İbranice metni okurduk sonra çeviriyi Arapçada okurduk, böylece metnin ne dediğini anlayabiliydik. Bu bizim için özeldi. Şimdi bu gelenek ortadan kalktı. Babam okuduğu bütün duaları anlayabiliyordu, biz anlayamazdık.

Şavuot'da(21) başka özel yiyeceklerimiz vardı. Özellikle Şavuot için bal ile yapılan bir tatlı yerdik. Bu tatlı "sütlaç" ile aynıdır ancak şeker yerine bal kullanılır. Sukot'da(22) evimize bir suka(23) inşa ederdik. Urfa'dan ayrıldığımız güne kadar sukanın sütunları oradaydı. Roş Aşana(24) için İstanbul'da yapılan yiyeceklerin aynısı Urfa'da da yapılırdı. Tek fark, uzun sakız kabağından yapılan ek bir tatlıydı. Bildiğimiz balkabağı tatlısının reçel versiyonudur. Bunu İstanbul'da hiç görmedim; ancak bacım İstanbul'da bu Urfa geleneğini sürdürürdü.

"Kubbe", Arap kültürü ile harmanlanmış bir Yahudi yemeği olan özel bir "içli köfteydi". Kubbe, Yahudilere özel uzun, dar köfte çeşidiydi. Normalde kubbe bulgurdan yapılır (haşlanmış ve dövülmüş buğday). Pirinç ve dövülmüş kırmızı etten de yapılabilir ve kaynamış su ve domates sosu ilave edilir.(25) Bunu Türk mutfağında bulamazsınız. Bunu kız kardeşlerim yapardı. Ablam hala seviyor. Yapması gerçekten çok zor. Yeni nesiller bu yemekleri nasıl pişireceklerini bilmiyor. Urfa mutfağı yavaş yavaş yok oluyor. Tatillerde, tüm aile, ablamın eski usulüyle pişirdiği her şeyi yemek için sabırsızlanıyor. Örneğin, sevdiğimiz ve yapımı çok ama çok zor olan "kaburga" adın-

da başka bir yemek daha var. Kuzu kaburgasını alırsın, piring, badem ve çam fıstığı ile doldurursun. Eti doldurduktan sonra diker ve kapatırsın. Sonra fırında karabiberle pişirirsin. Patates veya bakla ile servis edebilirsiniz. Ablam bir kez patatesle ve bir kez bakla ile yapar. Bu yemekler her yıl sadece özel günlerde pişirilir, özel günlerde yapılır. Arap dolması başka bir şey. Ablam etli kabak dolması yaparken üzerine domates sosu ve sarımsak ekleyip kuru kayısı ile pişiriyor. Kayısı yumuşar ve yemeğin tadı hafif ekşidir.

Babam herhangi bir siyasi veya kültürel örgütün üyesi değildi. Doğruyu söylemek gerekirse, Yahudiler böyle şeylere karışmazlardı. Urfa'da ki Yahudiler İstanbul'daki Yahudiler kadar rahat değildi. Şehirde dolaşırken kendilerini rahat hissetmiyorlardı. Babam çok dindardı. Sinagog ve sinagogun yönetimi onun bütün uğraşı idi. Urfa'da birkaç zengin aile vardı. Babam ve Anter Ailesi bu zengin aileler olarak sayılabilir. Diğer ailelerin durumu pek iyi değildi, bu yüzden babam pek çok şeyi finanse etmek zorunda kalırdı.

Urfa'daki tüm eğlence başka aileleri ziyaret etmekte. Babam da aile içinde çok sevilirdi. Yahudi aileler kendi aralarında arkadaştı. Müslüman ailelerle arkadaş olma konusunda isteksizlerdi. Yahudi komşularımızın çoğu Halep'e, New York'a, Arjantin'e ve daha fazla sayıda da İsrail'e göç etti. İsrail'e gittiğimde birçoğuyla orada tanıştım. Urfa olaylarından sonra yoksul komşularımızın hepsi ayrıldı ve İsrail'e gittiler. Bugün Tel Aviv'e gittiğimde torunlarıyla tanışırım.

Urfa'da sokaklar çok dardı. Evler yan yana inşa edilmişti. Herkes damda uyuduğunda komşular birbirleriyle sohbet ederlerdi. Yollar beyaz taşlarla yapılmıştır. Bazen teyzemin evlerine bir damdan diğerine atlayarak giderdim.

Urfa'nın nüfusu 30.000 ile 40.000 arasındaydı. Bunların arasında 200 Yahudi aile vardı. Yahudiler, şehrin getto benzeri, kapalı Yahudi Mahallesi'nde yaşarlardı. Daha zengin aileler aile dışında yaşıyordu. Ancak Yahudi ailelerin yüzde 98'i Yahudi Mahallesi'nde yaşıyordu. (26)

Yazlık ve kışlık bölümleri ayrı büyük bir sinagog vardı. (27) Ayrıca Talmud Tora'mızı aldığımız ve Tora'mızı öğrendiğimiz bir midraş (28) vardı. Sinagogun içinde mikve var mıydı hatırlamıyorum ama her evde bir mikve ve bir banyo olduğunu hatırlıyorum. Bizim mahallemizde de hamam vardı. (29) Belli günlerde hep hamama giderdik. Annem genellikle çok enerjik biri değildi ama babamın kız kardeşi, teyzem Sara çok yetenekli bir kadındı. Hepimizi toplardı ve hepimiz hamama giderdik. Kadınlar tek başlarına sokağa çıksalar taşlanacakları için tek başlarına gitmekten korkarlardı. Teyzem yanımdaki evde tek başına yaşıyordu. Ev, ölen kocası tarafından ona bırakılmıştı. Urfa'da çok saygın bir insandı. Müslümanlar bile onun elini öpmeye gelirdi.

Urfa'daki Yahudilerin mesleklerine gelince: Durumu daha iyi olanlar tuhafiyecilik yapıyordu. Diğer mesleklerle gelince, size Urfa'nın önde gelen ailelerinden biri olan Antelleri örnek verebilirim. Mobil Oil'in Urfa'daki temsilcileriydi. Urfalı zavallı Yahudiler çoğunlukla seyyar satıcılar. Atlarına kumaş vb. şeyler yüklerler ve mallarını satmak için köylere giderlerdi.

Fransızlar 1919'da Urfa'yı işgal ettiler. Sonra Türkler Fransızlarla savaştı ve onları Urfa'dan attı. 11 Nisan, Urfa'nın kurtuluş günüdür. O gün harka kutlamalar yapardık. Çok iyi hatırlıyorum çünkü o günlerden birinde izci erkek olmuştum. İzci olarak bir fotoğrafım bile vardı ama maalesef o fotoğrafı kaybettim.

Urfa'da cuma günleri öğlene kadar çalışırdık, cumartesi günleri hiç iş olmazdı. Çok özel bir şey olmadıkça babam pazar günleri işe giderdi. Pazar günleri işyerlerimizi kapatma alışkanlığımız yoktu.

Urfa'da İstanbul'daki gibi açık pazar yoktu. Pazar yerimiz vardı ve babamın yardımcısı genç haftalık alışveriş için pazara kadar ona eşlik ederdi. Pazardan gerekli sebzeleri alırlardı. Pazar yerinin arkasında kaşer (30) eti satan kasaplar vardı. Babam onlardan alışveriş yapardı. Etini nereden aldığı konusunda çok dikkatliydi.

Urfa'da Bazen sokağa çıkmaya korkuyorduk. Ancak, nadiren de olsa, Yahudi olmayan ailelerle ortak oldu-

muz zamanlar oldu. Urfa'da Kürtler ve Araplar olmak üzere iki tür aile vardı. Genelde Araplarla iş yapardık. Arap köylüler çok iyi insanlardı. Bu insanlar şehre geldiklerinde bizim evimizde kalırlardı. Onlar için yemek yapardık. Yemek yerlerdi ve sonra babamdan mal alırlardı. Bu Araplar fakir ama iyi insanlardı. Şehir halkı ise her zaman Yahudilere tepeden bakıyordu. Bizi sinek olarak görürlerdi ve bu gururumuza çok dokunurdu.

Babamın Hasan Demirkol adında bir komşusu da vardı. Ben 7 ya da 8 yaşındayken, o muhtemelen 50 yaşlarındaydı. Babamın en iyi arkadaşıydı. Yıllar sonra bu adam İstanbul'a geldiğinde babamın dükkânında alışveriş yaptı.

Diğer azınlıklara gelince; Urfa'da Rum yoktu. Ermeniler, 1895 ve 1915 olaylarından sonra Halep'e kaçtılar ve Urfa'da tek bir Ermeni bile kalmadı. Sonra bir azınlık grubu olarak geriye sadece 100 kadar Yahudi aile kaldı. Urfa'da Ermenilerle Türkler arasında çatışmalar vardı. Aralarında savaş vardı. Yahudiler Türklerin yanında yer aldı. Kimse dışarı çıkamaz. Damlara çıkıp etrafa mermi atarlar ve insanları öldürürlerdi. Sonra Kürt aşiret reisleri geldi ve Halep'e kaçmak zorunda kaldılar. 1928'de doğduğumda Urfa'da hiç Ermeni kalmamıştı.

Babamın Reful ve Yusuf adında iki erkek ve Sara ve Rahel adında iki kız kardeşi vardı. Annemin İsrail, Hayim, İbrahim ve Selim adında dört erkek kardeşi ve Sara ve Mari adında iki kız kardeşi vardı. Babamın erkek kardeşlerinin hepsi babamla çalışırdı. Daha sonra çok gençken Halep'e gittiler ve kendi işyerlerini açtılar. Babam Urfa'da kaldı. Annemin erkek kardeşleri Arjantin'e gitti. Orada yaşadılar ve orada öldüler. O sırada Halep'ten ayrılan Yahudiler ya Brezilya'ya ya da Arjantin'e gittiler. Amcamlar Arjantin'i seçti. Çocuklarının durumu oldukça iyi. Ağabeyim Arjantin'de biraz iş bile yaptı ve gelinlerinden biriyle ortak oldu.

Kardeşlerim: En büyüğümüz Yakup 1908'de doğdu. Askerliğini Urfa'da yaptı. Çok dindardı. Bir haham düzeyinde dindardı. 1940'ta İstanbul'a geldi. Kayınbiraderim Alegra Bozo ile evlendi. 3 kızı ve 1 oğlu vardı: Azur Bozo, Feride Bozo, Fifi Bozo ve Rozet Bozo. En büyüğü Azur Bozo

Urfa'da doğdu. Baldızım İstanbul'daydı ama doğum için Urfa'ya geldiler. Yakup 2003 yılında öldü.

Yakup, dini konularda otoriteydi. Her şeyi Hahambaşılar kadar biliyordu. Yazları Büyükağa Sinagogu'nda vaaz verirdi. Urfa'da bir Talmud Tora vardı. Okula gittiği yıllarda bile erkek kardeşim sabah erkenden kalkıp önce Talmud Tora'ya sonra da okula giderdi. Önce duaları, sonra Peraşa(31) ve sonra geri kalan bilgiyi öğretirlerdi. Şehrimizde bir geleneğimiz vardı. Sabah 4-5'te sinagoga giderdik ve bütün hahamlar ve bilge adamlar da gelirdi. Bütün bunlardan babam kadar erkek kardeşim de büyülenmişti. Oturur ve Tevrat'ı okurlardı. Öldürülen Hayamo Ailesi'nin büyükbabası büyük bir hahamdı. Sabahları onun liderliğinde oturur ve sohbet ederlerdi. Kardeşim bu konuşmalardan her şeyi öğrendiğini söylerdi. Bir sürü başka bilge adam vardı. Sadece okumakla kalmazlar, yorum da yaparlardı. Maalesef bu insanlardan bir şeyler öğrenemedim. Elbette onları tanıyordum ama derslerime devam etmedim. Bu yüzden o kadar fazla dini bilgiye sahip değilim. Ancak, her şeyi derinlemesine düşünürüm ve iyi bildiğimi bilirim. Kardeşim Yakup öldükten sonra Rav Benveniste [Türk Yahudi cemaatinden Beth-Din'in bir üyesi] bir dua esnasında onun hakkında konuşmuştu. Sanki kutsal bir haham gibi ondan bahsetmişti. Onun o kadar çok dini bilgiye sahip oluşuna düşündükleri seviye buydu.

İliya Hıdır sıkı bir adamdı. Çekin-gen bir adamdı; asla takım elbise giymezdi ama bir 'kuşak' (bele sarılı büyük kemer) ile dolaşırdı. Durumu gayet iyiydi, işi iyi biliyordu ve çok mantıklı bir adamdı. O da bir hahamdı ama profesyonelce yapmadı. Dini konularda çok bilgiliydi. Din dersleri verirdi ve herkes onun etrafında toplanırdı. Daha sonra İstanbul'a gelen Moşe Atiye adında bir hahamımız vardı. Sabahları sinagogda babam, Moşe Atiye, Davut Hıdır ve kardeşi Şohet(32) Azur din eğitimi alırdı. Genç nesil onlardan bir şeyler öğrenmek için etraflarında toplanırdı. Bir metni okurlar ve ardından yorumu tartışırlardı. Neyi, ne zaman ve nasıl yapacaklarını öğrenirlerdi. Dini böyle öğrendiler. Agada'yı Pesah'ta okumak genellikle Urfa'da bir saat sürerdi. Ama bizim evimizde 2 ila 3 saat

sürerdi çünkü babam (ruhu huzur içinde yatsın) oturup hepimize öğretirdi. Agada'yı İbranice okurduk ve sonra Arapça çevirisini okurduk; böylece ne dediğini anlayabiliydik. Bazen sabaha kadar oturup metnin belirli kısımlarını yorumlardık.

En büyük kız kardeşim Adel Bozo, 1914'te Urfa'da doğdu. Halep'te amcamın oğluyla evlendi. Adel ve kocası evlendikten sonra İsrail'e gittiler. Kayınbiraderim öldü. Kardeşim bugün 90 yaşında. İsrail'de çok büyük bir Bozo ailesi var. İsrail'de "Boz" dersiniz kimse anlamaz çünkü herkes bizi Bozo olarak bilir. Kız kardeşimin Rafi, Moşe ve Ezra adında üç oğlu, Miryam ve Frida adında iki kızı vardır.

İkinci kız kardeşim Cemile Bozo, 1917'de Urfa'da doğdu. Mirsi Aytun ile evlendi. Hatun, Feride, Lidya, Adel ve Raşel adlarında beş kızı, Rahmi adında bir oğlu vardır. Bunlar da büyük bir ailedir.

Kardeşim Musa Bozo, 1919'da Fransızların Urfa'yı işgali sırasında doğdu. 1940 yılında ağabeyim Yakup ile İstanbul'a geldi. Sefaradlı bir kız olan Ester Salis ile evlendi. Ailenin tek Sefarad üyesidir. Kardeşlerim burada bir firma kurdu. Oldukça iyi durumdaydılar. Babam onları buraya göndermişti, böylece ailenin bir kolu İstanbul'da olabilirdi. Musa Bozo, iş çevrelerinde çok iyi bir ün kazandı. 2004 yılında öldü. Bir oğlu ve bir kızı oldu. Oğlu Ezra, kızı Feride'dir. Artık dul kalan Feride İsrail'de yaşıyor.

Üçüncü kız kardeşim Salha Bozo, 1922'de Urfa'da doğdu. Kayınbiraderim Saya Mizrahi ile evlendi. 1956'da çok küçükken kocasını kaybetti. Oğullarından Ezra Bozo Mizrahi İsrail'de yaşıyor. İsrail'in zengin ve tanınmış ailelerinden biridir. Salha 1996'da öldü. Ezra'nın düğünü Eylül 2004'te gerçekleşti. Beni düğüne davet ettiler ve Ezra "benim için bir baba gibisin" dediğinde elbette gitmem gerekiyordu.

Kız kardeşim Leyla Bozo, 1924 yılında Urfa'da doğdu. Amcamın oğullarından Alber Bozo ile evlendi. Yani soyadı Bozo olarak kaldı. İsrail'de yaşıyor. Rafi, Şlomo, Ezra, Yosi, Frida ve Adine adlarında altı çocuğu var.

En küçük kız kardeşim Sara Bozo, 1926'da Urfa'da doğdu. Kocası Murat Siton ile İsrail'de tanıştı ve nişanlandı

ama buraya İstanbul'a evlenmek için geldiler ve sonra İsrail'e gittiler. Feride ve Deniz adında iki kızı ve Eli adında bir oğlu vardır.

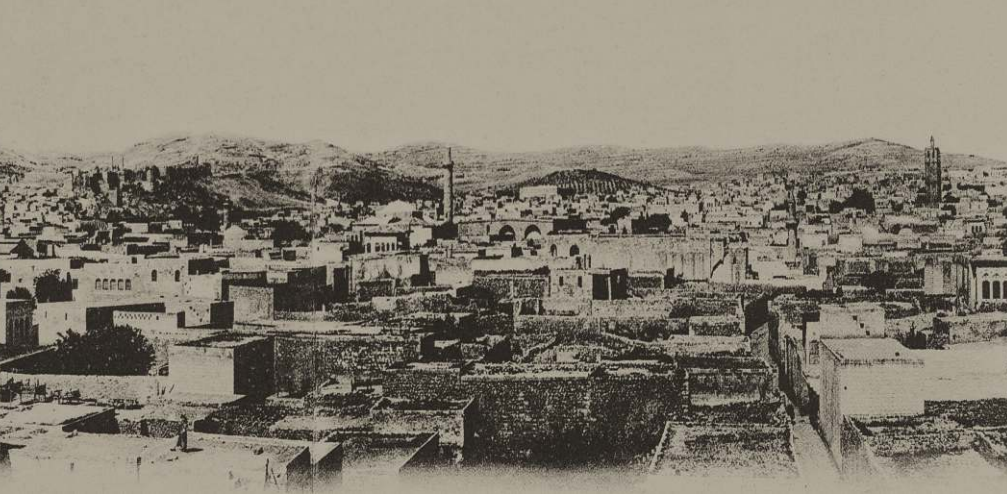
Biz 8 kardeşiz. Ailede babamın Ezra adını taşıyan 8 erkek çocuğu, Feride adlı 8 kız çocuğu var.

20 Haziran 1928'de Urfa'da doğdum. Talmud Tora'ya 7 ya da 8 yaşına kadar gittim ve orada İbranice öğrendim. Peraşa'yı çok iyi okuyabilirim. Urfa'da anaokulu yoktu. Babam eğitimle ilgili konularla ilgilenmediği için, onunla çalışan bir arkadaşı beni 1934'de okula kaydettirdi. O olmasaydı okula gidemezdim. Urfa'da Turan İlkokulu vardı. Dördüncü sınıfa kadar orada okudum.

Küçükken atlara ve ata binmeye çok meraklıydım. Benim zamanımda hiç araba yoktu. Babam işini yapmak için köylere giderdi. 8 ila 10 yaşımıdayken atlarla çok ilgilenirdim. Öyle ki, ailem 1940 yılında kardeşim Musa Boz'u evlendirmek için İstanbul'a gittiğinde, ata binmeyi bırakmak istemediğim için düğüne gidemedim. 12 yaşıma kadar eşek sürdüm. 12 yaşımıdayken bana bir at aldılar ve ben ata binmeye başladım. 1950 yılında İzmir Atlı Kuvvetleri'nde askerliğim sırasında subay olduğumda, amirim bana "iyi at sürebilir misin?" diye sordu. Ona çok iyi sürebileceğimi söyledim. Bu yüzden bana çok özel bir at verildi. Herkes o ata binemezdi. Ama ben elbette ki becerebildim ve bu benim atım olmuştu. Tüm çocukluğum at sırtında geçti. Urfa'daki tek hobim buydu. Ayrıca ceylan ve kuzularımız vardı; ama en çok güvercinleri beslemeyi severdim. Onları damların üzerinden uçururduk.

Okuldaki ilk günümü çok iyi hatırlıyorum. Müdür Bey'in elinde düdük vardı. Düdük kalın bir zincire bağlıydı. Bir şey oldu ve o zincirle kafama vurdu. Saçım kısa olduğu için başımdaki büyük yarayı görebiliyordunuz. Bu o günlere dair sahip olduğum çok tatsız bir hatıradır. Birinci sınıfta benden başka bir Yahudi daha vardı ve o çok iyi Türkçe konuşamıyordu. Evlerimizde Arapça konuşulmasına rağmen arkadaşlar arasında Türkçe konuşurduk. Ancak daha dışa dönük bir çocuk olduğum için Türkçem diğerlerinden daha iyiydi.

Turan Okulu'nda 4. sınıftı bitirdik-

1900'lerde Harran Kapı Civarından Şehre Bakış

ten sonra beni 5. sınıfa Vatan Okulu'na kaydettiler. 1940-41 öğretim yılı olmalı. Sonra 1943'te bitirdiğim Urfa'da ortaokula gittim. Eğitimime devam etmek zorunda kaldım ama Urfa'da lise yoktu. 1943'te Robert Koleji'nde okumak istediğim için İstanbul'a geldim, ancak sınavlara çok geç kaldım. Urfa'dan gelenler bu okula girmişlerdi. Kardeşim beni St. Benoit Lisesi'ne (Fransız Katolik Lisesi) kaydettirdi. Sonra kardeşimle yaşamaya başladım. 1948-49'da mezun oldum. Ailem Urfa'daydı. 1945-46'ya kadar oraya gider ve ziyaret ederdim. Ancak Urfa Olayları'ndan sonra oraya bir daha gitmedim. En küçük olduğum için annem bana çok bağlıydı ve Urfa'ya her geldiğimde hasta oluyordu. Gitmemi istemezdi, bu yüzden 1946'dan sonra Urfa'ya bir daha hiç gitmedim.

Matematiği çok severdim ve bunda çok iyiydim. Ancak İstanbul'a geldikten sonra edebiyatla çok ilgilenmeye başladım. Arapça ve Fransızca bildiğim için edebiyat derslerini çok rahat takip edebiliyordum.

Urfa'da özel ders yoktu. Ancak İstanbul'a ilk geldiğimde ve St. Benoit Lisesi'nde okumaya başladığımda dersler oldukça zordu ve ilk başta zorlandım. Birkaç matematik dersi aldım. Ama daha sonra iyi olmuştu. Çalışkan ve iyi bir öğrenciydim.

Ben çok okurum. Okuldaki edebiyat öğretmenimle çok iyi bir ilişkimiz vardı. Hatta beni kütüphaneci bile yapmıştı. Ne yazık ki bir gün bütün kitaplarımı kütüphaneden çaldılar. Çalınan kitapları kendiminkiyle değiştirmek zorunda kaldım. Daha çok Türk Edebiya-

tı'ndan etkilendim. Edebiyat öğretmenim Zahir Güvemli idi. Sanat ve estetik üzerine yazardı. Çok katı bir öğretmendi. Sınıfımda 21 öğrenci vardı. Osmanlı Edebiyatı okuduk.

Yazın Urfa'da en çok Balıklıgöl'e giderdik. O gölde nasıl yüzüleceğini öğrendim. Balıklıgöl kutsal bir yer olarak kabul edilmişti ve bu nedenle gölde yüzmek daha sonra yasaklandı. (İbrahim'in oralarda bir mağarada doğduğu söylenir. Kral Nemrut'un heykellerini, putperestlik karşıtlığı adına parçaladıktan sonra dağdan ateşe atıldı. Ama bugün Rızvaniye Camii'ndeki cennet gibi Balıklıgöl ile sembolize edilen ateş suya ve yanan odun balığa dönüştü. Bunu bilmeden bir gün Urfa'ya gitmişim ve gölde balık tutmaya başlamışım. Arkadaşım beni son anda uyarmıştı: "Seni burada balık tutarken görürlerse öldürürler" demişti. Gerekliği gibi korkarak, daha önce yakaladığım balığı bile göle fırlatmışım.

Sınıfımda hiç Yahudi arkadaşım yoktu. En yakın arkadaşım bir Türk'tü, Kemal Kayacan. Çok dindardı. Çok sonra, Milli Selamet Partisi'nin Urfa temsilcisi oldu ve Necmettin Erbakan'ın bir numaralı adamı oldu. Okulda yakın arkadaştık. 1967'de Urfa'da bazı işlerim vardı. Oraya gittiğimde Kemal bir otelde kalmama izin vermedi; çantamı aldı ve kesinlikle evinde kalmam gerektiğini söyledi. Bana harika bir konukseverlik gösterdi. Urfa'daki tüm işlerimi o yaptı. Tesadüfen babası hastalanınca annem de hastalandı ve ikimiz de aynı hastanede kaldık. Dindardı ama harika bir adamdı. İki yıl önce öldüğünü öğrendim.

Klasik Türk Müziğini çok seviyorum. Ben çok iyi bir dinleyiciyim ama hiçbir şey çalmadım. İlgileniyorum ama müzikal yeteneğim yok.

Urfa'da spor, siyasi veya kültürel faaliyet yoktu. Urfa'da futbol bile yoktu. Askerden gelen futbol takımlarını izlerdik. Bütün cumartesi sabahını sinagogda geçirirdik. Öğlen öğle yemeği yer ve öğleden sonra tekrar sinagoga giderdik. Bütün gün sinagogda geçerdi.

Urfa'da tatile gitme geleneği yoktu. Sadece iki kez tatile gittim; Biri 1932 veya 1933'teydi. Annem romatizma geçirdi, bu yüzden Urfa yakınlarındaki Çermik'e, sularının şifalı olduğu söylenen bir kaplıcaya gittik. Oraya kız ve erkek kardeşlerimle gittik, oldukça büyük bir grup. 15 gün kaldık. Ayrıca 1936'da Suriye'ye gittik. Ablam amcamın oğluyla nişanlanacaktı. 1937'de ablam evlendiğinde 5 ay Halep'te kaldım. Oradan Adana'ya gittim ve oradan Urfa'ya döndüm.

Arabaya ilk bindiğim zamanı hatırlıyorum. Urfa'da eski bir türbe vardı. İnsanlar bu türbeyi ziyarete giderlerdi. Yahudilere ait olabilirdi, ama emin değilim. Annem hastaydı ve insanlar bu türbeyi ziyaret ederse tüm hastalıklarının iyileşeceğine inanıyorlardı. O sırada Urfa'da Cemil Cankat adında ünlü bir şarkıcı vardı. Ayrıca şoför olarak çalışırdı. Babam özel arabasını kiraladı ve bizi o türbeye götürdü. Sanırım 1938'di.

Trene ilk bindiğim gün, ilkokulu bitirip İstanbul'a geldiğim gündü. Urfa'da tren yoktu. Urfa'dan Akçakale'ye gidip trene binmeniz gerekiyordu. Adana'da tren değiştirdim ve İstanbul'a geldim. Yolculuk yaklaşık 3 gün sürdü. İstanbul'da okurken hep aynı şekilde gelip gittim.

Çocukken ve devlet okullarında okurken, Kipur'da (Yom Kippur) okula gitmiyorduk. Askerliğimi 1949'da Gelibolu'da yaparken, Kipur'da izne çıkmamıza izin vermediler. Alayda 8 ila 10 Yahudiydik ve kaçtık. Gelibolu sinagogundaki küçük Yahudi cemaatine katıldık ve dualarımızı yaptık. Geri döndüğümüzde bizi cezalandıracaklardı. Teğmen bizi tehdit etti ama sonunda cezalandırılmadık.

Bar-mitzva'mı (bar mitzvah) çok iyi hatırlıyorum. Büyük gün için öğren-

mem gereken her şeyi ailemden öğrenmiştim. Ancak Urfa'da barmitzvalar çok şatafatlı kutlanmıyor; İstanbul'daki gibi değil. Evde verilen bir yemek vardı. Babam bana yeni bir takım elbise almıştı. İstanbul'dan getirilmiş yeni bir talletimiz (tallit)(33) vardı. Hepsisi bu. Özel bir hediye aldığıma hatırlamıyorum.

En çok Pesah'ı sevmiştim. Evimdeki Pesah bir düğünden daha iyiydi. Teyzem Rahel çocukları ile akşam yemeğine gelirdi. Bütün çocuklar hep birlikte duaları okurduk. Çok kalabalıktı ve çok eğlenceliydi.

Urfa Olayları

Urfa Olayları, İstanbul'da bulunduğum yıl olan 1947'de meydana gelmişti. Eskiden Siverekli, Hayim Şorkaya Hayamo Haymun adında bir Yahudi vardı. O da bir tuhafiyeci idi. En büyük oğlu Hayim Haymun, ailesinin parasını harcayan iyi olmayan biriydi. 1944'de evini terk etmişti. Şeyh Muhammed'in öğrencisi olmuştu ve İslam'a geçmek istemişti. Ahmet Kemal ismini almıştı. Urfalılar bu durumu çok dindar oldukları ve din değiştirenlere kötü niyetli oldukları için beğenmediler. Bu çocuğun ailesi pek iyi durumda değildi ve diyorlardı ki, "Müslümanlar ona para teklif ederek onu baştan çıkardılar." Her neyse, bir süre sonra bu çocuk askerliğini yapmak için Ankara'ya gitti. Askerlik görevi sırasında Yahudi bir kıza âşık oldu. Çocuğun ailesi onu görmeye Ankara'ya gitti. Kız, Yahudiliğe dönmesi şartıyla onunla evlenmeyi kabul etti. O da kabul etti ve ailesine iyi haberi verdi. Ailesi çok mutlu bir şekilde Urfa'ya dönerek haberi yaydı. Urfalı Müslüman halk bu haberi duyunca çok sinirlendi. 1946 sonbaharında Haymun izinli olarak Urfa'ya geldi. Şeyhi, Yahudiliğe dönmemesi için beynini yıkamaya çalıştı. Haymun kararsız kalmıştı ve Ankara'ya döndü. Haymun'un din değiştirmeye arzusu, Yahudilere ve özellikle Şorkaya Ailesi'ne açıkça büyük bir nefret uyandırmıştı.

30 Aralık 1947 gecesi Urfa hahamları Azur, Haham Yusuf Kohen ve İsak Hayim, Şorkaya'nın kayınpederinin ruhu için Kadiş okumak üzere toplanmışlardı. Yemekten sonra hahamlar gitmişti. Evde el-Medeh adında bir hizmetçi çalışıyordu. O gece korkunç bir yağmur fırtınası vardı. Ev halkı yattıktan sonra, el-Medeh kimliği belirsiz ka-

tillere kapıyı açtı ve tüm ailenin öldürülmesinin nedeni oldu. El-Medeh bu suçtan sonra ortadan kayboldu. Şorkaya Ailesi'nin 7 üyesi İsak Hayim Şorkaya, karısı Mazal, oğulları Yosef, Yaakov, kızları Raşel ve Ester ve kayınpidesi Semha öldürüldü.

Polis sorgulamak için Yahudi erkeklerini aldı. 68 yaşındaki babam o sırada iş için başka köylere gitmişti. Babamı ve Yusuf Kohen'i evlerinde kârlarken Şorkaya Ailesi'ni öldürmekle suçladılar. Böylece babam köylerden döndüğünde onu yakaladılar. Babam Ezra Azur Bozo, Nesim Binler, Şohet Davut Hıdır, Haham Azur ve Yosef Hamus, sorgulandı. Babam suçlamaları kabul etmedi. Babam bir sineği bile incitemezdi. Duruşma için onu Malatya'ya gönderdiler. Ona avukatlar gönderdik. Ancak duruşma sırasında, iyi avukatlar sayesinde babamın lehine karar vererek serbest bırakıldı.

Babam serbest bırakılır bırakılmaz İstanbul'a geldi. Varlık Vergisi sırasında ekonomik olarak çok büyük bir darbe almıştı. En yüksek vergiler babama ve arkadaşlarına uygulanmıştı. Varlık Vergisi sırasında parasının çoğunu kaybetmişti. Ayrıca bu olaylardan sonra kendisine borcu olanların çoğu borçlarını ödemediler. Aile neredeyse her şeyini kaybetti. Kardeşim de öldürülen Şorkaya Ailesi'ne mal satmıştı ve elbette bu borçları da ödeyemediler. 1949'da sahip olduğumuz her şeyi sattık. Çok sayıda aile İstanbul'a taşındı. Durumu iyi olmayanlar İsrail'e gitti. Gerçekten bizim için çok kötü zamanlar olmuştu.

Babam 1950'de İstanbul'a geldi. Şişli Abide-i Hürriyet Caddesi 102 nolu Şen Apartmanı'nda yaşadı. Her sabah erken saatlerde Şişli Sinagogu'na giderdi. Orada dualarını bitirir, kahvaltıdan sonra benimle çalışmaya giderdi. Öğleden sonra saat 4'de Çorapçı Han Sinagogu'na gider, orada dualarını söyler ve sonra eve dönerdi. 1976'da İstanbul'da öldü. Annem 1968'de İstanbul'da öldü. Hem annem hem de babam Ulus Yahudi Mezarlığı'na gömüldü.

Urfa'da kalan tek Yahudi Azur Acmi idi. Babasının kendisine bıraktığı köyde yaşıyordu. Gidecek başka hiçbir yeri olmadığı için orada yıllarca yaşadı ve orada öldü. Urfa'dan çoktan ayrıldığı için kesin ölüm tarihini bilmiyo-

rum. Ancak köyü ondan alan adamlarla konuştum ve onu nasıl gömdüklerini sordum. Bana, "Onu bir kefene sardık, üzerine toprak attık ve onu kendi duvarlarımız ve adetlerimizle gömdük" dedi. Yapacak başka bir şey yoktu. O, Urfalı son Yahudi idi.

İkinci Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında Urfa'daydım. Sadece Urfa'nın Yahudi Mahallesi'nde radyomuz vardı. Radyo, dünyanın haberlerini yayınlıyordu. Bütün mahalle haberleri dinlemek için evimize gelirdi. Herkes Almanların gelip gelmediğini ve savaşa girip girmeyeceğimizi bilmek isterdi. 1943'de İstanbul'a geldiğimimde, Almanlar Yunanistan ve Bulgaristan sınırlarına vardığında gerçekten korkmuştuk. O sırada Urfalı olmayanların bir kısmı güvende olmak için Urfa'ya geldi. Şeker yoktu, ekmek yoktu. Bunları ancak bir sertifika ile alabilirdin.

O yıllarda Kuledibi (İstanbul Galata Kulesi çevresindeki semt) Yahudi mahallesi idi. Gece pencereden baktığımda şehrin gerçekten karanlık olduğunu görürdüm. Tüm pencereler siyah kağıtla kaplıydı. Öğrenci olmamıza rağmen bize ekmek sertifikaları da verilirdi. Ailem radyoya yapışmıştı sanki. Radyoda Nurettin Aslan adlı bir muhabiri dinlerdik. Savaş haberlerini bildirirdi. Yahudilere ne olduğunu duyduğumuzda kendimizi çok kötü hissederdik. Soykırımın ölen aile üyelerimiz yoktu. Hayatta kalanlarla hiç karşılaşmadım. Struma Gemisi'ni duydum elbette, ama herhangi bir ayrıntı bilmiyordum.

Varlık Vergisi'nden bu kadar etkilendiğimiz yılları asla unutamam. Bundan önce babamın ağladığını hiç bilmezdim. O gün ağladığını gördüm. Kardeşlerim o sırada İstanbul'daydı ve ben Urfa'daydım. Babam büyük bir servet olan 50.000 lira civarında vergilendirilmişti. Kardeşlerim Yakup ve Musa babama mektup yazdı ve 70 yaşındaki adam ağlamaya başlamıştı. Kardeşlerimin çok yardımı oldu ve onu desteklediler. "Bizim paramız senin paran" dediler. Babam en yüksek Varlık Vergisi'ni Urfa'da ödemişti.

(...)

- (1) <https://www.centropa.org/biography/harun-bozo>
- (2) Yahudi inancına göre yenilmesinde dini açıdan sakınca bulunmayan helal gıdalardır. Bu gıdaların nasıl yenilmesi ve nelerden oluştuğunu belirleyen kurallara da kaşerut kuralları denir. Kaşerut kurallarının en önce geleni etli gıdalar ile sütlü gıdaları karıştırmamaktır.
- (3) Gabay: Sinagoglardaki çalışan bir tür idari görevli. Ayın sırasında sürekli ortalıkta dolaşır, herhangi bir aksilik ya da sorun olup olmadığını kontrol eder, sürekli dolaşır.
- (4) Harran Kapısı dışında, bugünkü Gazi Lisesi yerinde bulunan ve o zamanlar askeriye tarafından kullanılan handan dolayı Harran Kapısı yakınında Yahudilerin oturduğu bugünkü Kendirci Mahallesi'ne o dönemde Askeriye Mahallesi denildiği anlaşıyor.
- (5) Mikve: Yahudi dininde kadınlar tarafından muayyen dönemlerden sonra arınmada kullanılan ya da Yahudi dinini kabul eden kişi birçok zorlu sınavdan sonra erkekse en az bir kere, değilse her muayyen döneminin bitiminden sonra girmek zorunda olduğu havuzdur. Aynı zamanda evlenecek kızlar düğünden önceki gün mikve'ye girerler.
- (6) Bu pınar Hizanoğlu Camii ile Çakeri Camii arasında kalan meydana idi. Kurumuş olduğundan günümüzde üzeri kapatılmıştır.
- (7) Yahudiliğe göre; yenilmesi ve kullanılmasında dinen bir sakınca bulunmayan helal ürünler.
- (8) Erkek çocuklar için bir yiyeceğin dini kurallara göre ilköğretim verilen bir din okulu olarak kuruldu. Urfa'daki sinagoda bu eğitimin verildiği bölüme "Talmud Tora" deniyordu. Talmud Yahudi medeni kanunu, tören kuralları ve efsanelerini kapsayan dini metinlerdir
- (9) Osmanlıca.
- (10) Bu kahvehane Harrankapı Mahallesi'nde olmalı.
- (11) Yahudi erkeklerinin başlarına örttükleri dini sembol olan küçük takkedir.
- (12) Harun Bozo, şehirde tren olmamasına rağmen annesinin vagonla nasıl getirildiğini anlatmamış.
- (13) Trefa: Musevilikte bir yiyeceğin dini kurallara göre yenilmesinin haram (murdar) olması durumu.
- (14) İbrani Takvimine göre Nisan ayının 15. günü kutlanmaya başlanan ve sekiz gün süren Pesah, ilk İbranilerin "İsrail Oğulları" kolunun Mısır köleliğinden tanrısal irade gereği kurtulmalarının yıldönümü olarak kutlanan ve Musevi inanç sistemiyle toplumsal yapılanmasının ekseri niteliğini taşıyan bir bayramdır.
- (15) Matsa: Yahudilikte Mısır köleliğinden kurtuluş anısına her yıl 8 gün Hamursuz Bayramı'nda yenilen mayasız ekmek. Tevrat'ta anlatıldığı üzere Yahudiler Mısır'dan apar topar çıktıklarında ekmeklerini yapamamaya fırsat bulamadıklarından bu mayasız ekmekleri yemişlerdir. Matsa Hahambaşılık denetiminde su ve undan üretilir ancak su ve un karıştırıldıktan itibaren 18 dakika içerisinde pişirilmesi gerekir ve bu süre geçtikten sonra mayalanma başlayacağından bu Hamursuz Bayramı'nda kullanılamaz.
- (16) Şabat: Yahudilerin dinlenme günü olan cumartesi gününü ifade eder.
- (17) Kiduş: Şabat ve Yahudi bayramlarını bereketlendirmek için şarap veya üzüm suyu üzerinde okunan bir duadır. Ayrıca, ayından sonra ve yemekten önce Şabat veya bayram sabahları yapılan küçük bir tövbe olarak atfedilir.
- (18) Purim: Bağlantılı olduğu "Ta'anit Ester" in hemen ertesi günü, Adar ayının 14. ve 15. günü kutlanan "Purim" tam anlamıyla neşeli bir bayramdır. Pers ülkesinde bulunan Musevi inançlıların sırf inançlarından ötürü acımasız bir soykırıma tabi tutulmalarının eşliğine gelmişken tanrısal bir mucize sonucu bundan kurtulmaları yanında bu soykırımı hazırlayanların Pers İmparatoru tarafından ölümlerine cezalandırılmaları anısına kutlanır.
- (19) Beraha: Musevilikteki kutsama duasıdır.
- (20) İbranice'de "anlatmak" anlamına gelen haggadah, İsraililerin Mısır'dan göçüne, Musa'nın vaat edilmiş toprakları geri almasına dair hikayeler, şarkılar ve özel yemeklerle Yahudilerin kefaretinin anıldığı hamursuz bayramı arifesinde okunan, kutsal metinlerden ve haham yazılarından oluşan bir kitaptır.
- (21) Şavuot: İbrani takvimine göre Sivan ayının 6. ve 7. günleri kutlanan Şavuot bayramı tanrısal irade gereği "İsrail Oğulları"na Musa aracılığıyla Tevrat'ın omurgası niteliğindeki "On Emir" in verilişinin yıldönümü olarak kutlanır. İbranilerin Mısır köleliğinden kurtuluşlarından itibaren 7 haftalık sürenin tamamlanmasından itibaren kutlanan bu bayramın 7 haftalık döneme gönderme yapma adına "Haftalar Bayramı", kutlandığı dönemde ilk turfanda ürünlerin olgunlaşarak yenecek hale gelmesi nedeniyle de "Turfandalar Bayramı" olarak da bilinir. Bir sevinç ve şükür bayramı olarak kutlanan Şavuot'ta süt ürünleri ve sütlü tatlılar yeme geleneği vardır.
- (22) Sukot: Tişri ayının 15. günü başlayan ve "Çardaklar Bayramı" olarak da bilinen adıyla; Sukot; Musevi inançlıların, 40 yıl boyunca göçebe olarak yaşadıkları çölde çardaklar altında barınmalarını anma ve bu dönem içinde gördükleri Tanrısal korumaya bir kez daha şükretme adına kutladıkları bir bayramdır. "Sukot" birtakım meyvelerle bağ ürünleri ve zeytinlerin olgunlaşması dönemine de rastladığı için "Hag Aasif/Hasat Bayramı" olarak da anılır.
- (23) Suka: Sukot'un bir haftalık Yahudi festivalinde kullanılmak üzere inşa edilmiş geçici bir kulübedir. Dallarla doldurulur ve genellikle sonbahar, hasat veya Yahudi temaları ile iyi dekore edilmiştir.
- (24) Roş Aşana: Takvim yılının ilk ayı olan Tişri ayının ilk ve ikinci günleri "Roş Aşana/Yılbaşı" olarak özel bir öneme sahiptir. Bu günler, Musevi inançlısının geçmiş olan yıla ilişkin olarak yaşamını gözden geçirmesinin, yanlışlarının bilincine ulaşarak bunları gelecekte yineleneme iradesini gösterip davranışlarını olgunlaştırmasının, işlediği günahların bağışlanması adına tanrıya yakarmasının ve başlamakta olan yıl için; kendisi, yakın ve uzak çevresi ve nihayet insanlık ve dünya için iyilik ve hayır dileklerinde bulunmasının beklendiği günlerdir.
- (25) Urfa'da Masluka veya Yahudi Köftesi denilen yemek olmalı.
- (26) Yahudi Mahallesi bugünkü Çakeri Camii'nden güneybatıya doğru Harran Kapısı'na kadar uzanıyordu.
- (27) Bu sinagog bugünkü Hayrullah Camii'nin karşı sırasında, biraz doğuya doğru köşe başında yer almaktaydı. Günümüzde bozulmuş ve betonarme bir eve dönüştürülmüştür.
- (28) Midraş: Musevilik'te kutsal metinlerin haftalık sinagog toplantılarında okunması ve dinleyicilere ders olarak verilen eşlik eden açıklamalardan oluşan külliyyat. Midraş İslami kültürde tefsir ile eşdeğerdir. Aynı zamanda bu amaçla yazılan kitaplara da midraş denir.
- (29) Yahudi Mahallesi sınırındaki Cincıklı Hamam olmalı.
- (30) Kaşer: Yahudiliğe göre; yenilmesi ve kullanılmasında dinen bir sakınca bulunmayan helal ürünler.
- (31) Peraşa: Tevrat'ın bölümlerine verilen genel bir addir. Sinagoda dini töreni Hazan (Kantor) adı verilen din görevlisi yönetir. Hahamlar ise daha çok ayının bir bölümünde Tevrat'ın o haftaki bölümü olan peraşanın açıklamasını yerel dilde yaparlar.
- (32) Musevilikte yenilmesi serbest olan hayvanların kesiminin şehita adı verilen kurallara dahilinde, özel bir kesim tekniği ile bu işin eğitimini almış ve anatomi bilgisi olan yetkili bir kişi tarafından yapılması gereklidir bu kişiye şohet adı verilir.
- (33) Tallit ya da Sefarad telaffuzuna göre Tallet: Musevilik dininde Yahudi erkeklerinin sabah dualarında taktıkları beyaz üzerine mavi çizgili şal. Tallit beyaz ipek ya da pamuklu kumaş üzerine mavi çizgilerden oluşmuştur

“ÇANAKKALE CEPHESİ”nde Urfalı İki Kardeşin Hikâyesi Üzerine Yakılan Şiir ve Türkü

Mustafa GÜL (Hamdi)
Şair-Yazar
m.h.g.63@hotmail.com

TÜRKÜNÜN HİKÂYESİ:

Soyadı Kanunu'ndan önce Urfa'da “Bahçeci Hamzaoğulları” olarak bilinen aileden Kasap Mehmet Çavuş'un torunu Mehmet Ercan Erdönmez ile Çanakkale Savaşları'nı konu alan bir şiirimi istişare ederken öğrendim bu hikâyeyi.

Çanakkale Savaşlarına Urfa'dan katılan askerler arasında Ercan Bey'in dedesi Mehmet ve dedesinin kardeşi Ahmet de vardır.

Mehmet Amca Çanakkale'de “çavuş” olarak, kardeşi Ahmet Amca da “er” olarak vazifelendirilmiştir.

Yıllar süren o çetin, kanlı savaşta, bir taarruz sırasında Mehmet amca kardeşi Ahmet ile bir an için göz göze gelmiş ama ne konuşabilmiş ne de helallik dileyebilmiş kardeşinden. Bu, onun, kardeşi Ahmet'i son görüşü olmuş. Daha da ne bir haber almış ne de yaşadığına dair bir duyum...

Savaş bitip de gaziler memleketlerine dönerken Çavuş Mehmet Amca karargâhta kardeşini beklemiş, tutu-

lan listelere bakmış fakat kardeşinden herhangi bir haber alamamış.

Kendisi “Gazi” unvanıyla dönmüş Urfa'ya ama kardeşi Ahmet dönememiş.

Bu hüznü hikâyeyi Ercan Bey'den öğrenince çok duygulandım. Özellikle de Çavuş Mehmet Amca'nın Urfa'ya ulaştığında annesi ile aralarında geçen diyalogu öğrenince tüylerim diken diken oldu.

Eve vardığında annesi, Mehmet amcaya:

“Kardeşin nerede?” diye sorunca Mehmet amca:

“Ana, inan ki çok bekledim; sorabileceğim her yerden sordum ama kardeşimden bir haber alamadım. Komutanlar bana ‘Evladım, artık bekleme! Sen de trene binip memleketine dön. Kardeşin yaşıyorsa onu da ardından göndeririz’ dediler.

Bunu duyan annesinin tepkisi ancak kalbi iman dolu, gerçek bir Anadolulunun verebileceği bir tepkidir:

“İnşallah kardeşin şehit olmuştur!”

Çok geçmeden Er Ahmet'in şehit olduğunu öğrenmişler zaten.

Kardeşi Ahmet ile göz göze geldiği anı gözyaşları içinde anlatmış Mehmet amca. “Onunla son bir kez sarılamadık, son bir kelam edemedik,” deyip ağlamış hep.

Cumhuriyet kurulup da soyadı kanunu gündem olunca Çavuş Mehmet amca da Çanakkale'de düşmanla çarpışıp şehit düşen ve memleketine dönemeyen kardeşi Er Ahmet'in anısını yaşatabilmek için soyadını “Erdönmez” olarak yazdırmış. O günden sonra aile “Erdönmezler” olarak tanınmış ama bu soyadının nereden geldiğini bilen çok az kişi var.

Ruhları şad olsun. Allah (cc) cümlesine gani gani rahmet eylesin inşallah.

Bu duygulu hikâyeyi Ercan Bey'den öğrenince ben de tarihe not düşebilmek adına şiire dökmeye çalıştım.

ÇANAKKALE'DE İKİ KARDEŞ

Çanakkale cephesinde
İki öz kardeş Urfalı
Ölümün arifesinde
Candan vatana sevdalı

Gidenler geri gelmedi
Analar bir kez gülmedi
Oğulları Şehit oldu
Öldüklerini bilmedi

Biri çavuş, birisi er
İki kahraman cengâver
Ayrılık alın yazısı
Kader böyle imiş meğer

Savaş bitti, terhis vakti
Mehmet sağa sola baktı
Bir umutla kardeşinden
İyi haber alacaktı

Bir taarruz sırasında
Ölüm kalım mecrasında
Karşılaştı iki kardeş
Kaş ile göz arasında

Alamadı, yola durdu
Yalnız dönmek ne de zordu
Eve varınca anası
Kardeşi Ahmet'i sordu

Ne merhaba ne de selâm
Nasip olmadı bir kelâm
Şehadete giden yolu
Kime açacaktı Mevlâm

Bir müddet bekledi önce
Fikrini sardı düşünce
Ana oğlunun borcu var
Belki gelir ödeyince

Hava puslu, yer balçıklı
Gökte kapılar açıldı
Şehadeti tadan erler
Birir birer arşa çıktı

Oğul! Borç ödenmez oldu
Acılarım dinmez oldu
Çavuş döndü yuvasına
Ahmed'im "Er dönmez" oldu

Onlardan biriydi Ahmet
Ona nasipti şehadet
Çavuş Mehmet çarpışırken
Ahmet'e yurt oldu cennet

Söylesene ey Mehmed'im
Hani nerede Ahmed'im
Ana, oğlun Şehit oldu
Kader böyle, ben ne edim

Yüzüne yüz süremedi
Vuslatına eremedi
İki kardeş birbirini
Bir daha hiç göremedi

Sordum: Evlâdım nerede
Dediler: Çanakkale'de
Vatan için Şehit oldu
Hala o kanlı cephede

Gaye belli özgürlüktü
Şehadet yolu gözüktü
Kolay değildi can vermek
Vatan borcu büyük yükü

Bu şiirin son kıtasında yaptığım küçük bir düzenleme sonrasında üç kıtası Urfalı bestekâr Musa Kaldı tarafından "Hüseyin" makamında türkü olarak bestelendi. Yine bir Urfalı, Mustafa Böke kardeşim tarafından notaya dö-küldü. Tescil işlemleri bitince hemşerilerimizle paylaşabilmek için Gazi Mehmet Çavuş'un torunu Ercan Bey ve Musa Kaldı ile bir araya gelerek benim amatörce çalmaya çalıştığım bağla-

mam eşliğinde türküyü icra edip "YouTube" kanalı üzerinden sosyal medya hesaplarımızdan paylaştık ve çok olumlu tepkiler aldık.

Hem Çanakkale gibi tarihimizin en önemli zaferlerinden birinde yer alarak vatanına canını feda eden hemşerilerimizden ikisinin hikâyesini anlatmış olmanın hem de Urfamıza yeni bir türkü kazandırmanın mutluluğu içerisindeyiz.

Beki bu vesileyle Çanakkale zafesinde rol almış diğer hemşerilerimizin de duyulmamış hikâyeleri yakınları tarafından anlatılarak gün yüzüne çıkar ve kayıt altına alınır.

Allah (cc) cümlesinden ebediyen razı olsun.

Not: Türküyü "https://youtu.be/RZFRZ15sXlk" adresinden dinleyebilirsiniz.

Makam: Hüseyinî
Yöre: Şanlıurfa

Müzik: Musa KALDI
Söz: Mustafa GÜL (Hamdi)

ŞEHİT AHMET TÜRKÜSÜ

♩ = 70

ARANAĞME.....

O ĞUL BORÇ Ö DEN MEZ OL DU

A CI LA RIM DİN MEZ OL DU

ÇA VUŞ DÖN DÜ YU VA SI NA AH ME DİM_ER

DÖN MEZ_OL DU ÇA VUŞ DÖN DÜ YU VA SI NA

AH ME DİM_ER DÖN MEZ_OL DU SAZ.....

SÖY LE SE NE EY MEH ME DİM HA Nİ NE RE

DE AH ME DİM SÖY LE SE NE EY MEH ME DİM

HA Nİ NE RE DE AH ME DİM A NA OĞ LUN

ŞE HİT OL DU KA DER BÖY LE

BEN NE E DİM A NA OĞ LUN ŞE HİT OL DU

KA DER BÖY LE BEN NE E DİM VAY SAZ.....

ŞEHİT AHMET TÜRKÜSÜ

Oğul! Borç ödenmez oldu
Acılarım dinmez oldu
Çavuş döndü yuvasına
Ahmed'im er dönmez oldu

Söylesene ey Mehmed'im
Hani nerede Ahmed'im
Ana, oğlun şehit oldu
Kader böyle, ben ne edim

Oğul! Kız yanar sinede
Sen geldin Ahmet nerede
Vatan için şehit oldu
Uyuyor Çanakkale 'de

Söylesene ey Mehmed'im
Hani nerede Ahmed'im
Ana, oğlun şehit oldu
Kader böyle, ben ne edim

Dünyaca Ünlü Halkbilimci Prof. Dr. İLHAN BAŞGÖZ (1923-2021) ve URFA DERLEMELERİ

Abuzer AKBIYIK
Araştırmacı-Yazar
abuzerakbiyik@hotmail.com

Urfa, kültürü, tarihi, edebiyatı, folkloru, müziği, tarihi yapıları, hanları, çarşıları, dar sokakları, saray gibi taş yapıları, yemekleri, cana yakın ve misafirperver halkı ile Urfa'lı olmayan pek çok kişinin sevgisini, muhabbetini kazanmıştır. Urfa'da bir söz vardır "Urfa'ya gelen ağlar, giden ağlar." Hakikaten de Urfa'ya gelirken tereddüt eden pek çok kişi, geldikten sonra Urfa'yı çok sever ve giderken hüzünlenerek, ağlayarak gider. Buna çok şahit olduk.

Urfa'ya gelen ve Urfa'lı ile tanışan birçok sanatçı, şair, yazar, yönetmen Urfa'dan etkilenmiş, bir kısmı pek çok kez gidip gelmiş, eserlerinde Urfa'ya yer vermiştir. Şair ve Yazar Halide Nusret Zorlutuna, Yazar Yaşar Kemal, Emine İşinsu, Dr. Cemal Dindar, Halim Yağcıoğlu, Fazıl Bayraktar, Celal Ülgen, Ressam Yusuf Erkişi, Ertan Aykın, Fotoğraf sanatçısı Ara Güler, Sami Güner, Sıtkı Fırat, İbrahim Demirel; Yönetmenlerden Ertuğrul Karşıoğlu, Fazlı Oğuzhan, Sadık Yalsızuçan, Mustafa Demirci, Ali Bozkurt, Mustafa Nadir Onay, Senarist Osman Şahin, Sinemacı Lütfü Akat, Atıf Yılmaz, Yavuz Turgul, Nesli Çölgeçen Saz sanatçısı Necmi Kiran, Ses Sanatçıları İzzet Altınmeşe, Selahattin Alpay, Salih Turhan, Kubilay Dökmetaş, Muzaffer Ertürk, Hüseyin Turan bunlardan sadece birkaçıdır.

Urfa sevdası bir başkadır. Leyla'nın Mecnun'a, Kerem'in Aslı'ya tutulduğu gibi, Urfa'yı bir kez gören âşık olur. Urfa'nın güzelliği, cazibesi, mistik havası, Urfa'lıların içtenliği, do-

ğallığı ve garip dost olmaları Urfa'ya gelenleri sarıp sarmalar. Örneğin, Ak-saray doğumlu, ünlü gazeteci ve ressam Fikret Otyam Urfa'yı çok sevmiş ve birçok yazı ve konuşmasında bu sevgisini dile getirmiştir. Bu öyle bir sevgi ki, çoğu yerde "Keşke, anam beni Urfa'da doğursaydı" demiştir.

İşte Urfa'ya sevdalılardan biri de Prof. Dr. İlhan Başgöz'dür. Urfa'ya, müziğine, kaynak kişilerine olan sevgisini yazılarında ve çeşitli ortamlardaki konuşmalarında dile getirmiştir. İlhan Hoca'nın, cenazesi için Kocatepe Camisi'ne gittiğimizde, Türkiye ve Amerika'da uzun yıllar kendisine yardımcı olan eski öğrencisi ve asistanı, Dr. Balım Sultan Yetgin, İlhan Hoca ile anılarını naklederken şöyle demiştir. "Vefatından bir müddet öncesine kadar İlhan Hoca ile Amerika'da idik. Hastalığı son aylarda ilerledi. Bu sancılı günlerinde Türkiye'ye olan hasretini, memleket türkülerini dinleyerek teselli oluyordu. En çok da derleme yaptığı Urfa'lı müzik ustası Tenekeci Mahmut ve yakın arkadaşı Ses Sanatçısı Kubilay Dökmetaş'ın okuduğu türkülerini dinliyorduk". Urfa türkülerini içlidir, yanıktır, bu nedenle bazen insanı hüzünlendirip, içini yaksa da bazen de insanı teselli eder, bir ilaç gibi, bir merhem gibi insanlara iyi gelir.

Dünyaca ünlü Halkbilimci, Akademisyen, Profesör, Araştırmacı Yazar, Çevirmen Prof. Dr. İlhan Başgöz 13 Nisan 2021 Salı Günü Ankara'da vefat etti. Halk kültürü konusundaki kitaplarından dolayı kendisini bildik. 1960 yılında Urfa'da müzik derleme çalışmaları

yapmıştı, geçmişte kendisine ulaşmaya çalıştık fakat yıllarca Amerika'da kaldığından kendisine ulaşamadık. Hani "Gökte ararken yerde bulduk" deyiminde olduğu gibi 2006 yılında kendisini yine Urfa'da bulduk, tanıştık, dost olduk, dostluğumuz vefat edinceye kadar sürdü. Bu yazımda, her sohbetimizde Urfa'dan söz eden ve Urfa'lılara sevgisini dile getiren değerli dost Prof. Dr. İlhan Başgöz'ü sizlere tanıttık ve Urfa'da yaptığı derlemelerine yer vereceğim.

PROF. DR. İLHAN BAŞGÖZ KİMDİR?

Mehmet İlhan Başgöz, 1923 yılında Sivas, Gemerek'de doğmuştur. Folklor ve halk edebiyatının duayenidir. Ülkemizde halk bilimi denildiği zaman akla gelen kişilerden biridir. Eserleri ve çalışmaları ile yurt dışında

Prof. Dr. İlhan Başgöz

Prof. Dr. Başgöz ve Gazeteci Fikret Otyam derleme yaptıkları Urfalı sanatçılarla birlikte-1960

da tanınmaktadır. 1945 yılında Yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde yapmış, aynı fakültede 1946'dan 1950'ye kadar ünlü Halkbilimci Prof. Pertev Naili Boratav'ın asistanı olarak çalışmıştır. Daha sonra Tokat Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yapmıştır. Bu arada, Türk Ceza Yasası'nın 141. maddesine aykırı eylemde bulunma gerekçesi ile tutuklanmış, yargılanmış ve iki yıl hüküm giymiştir. Sekiz ay tutuklu kaldıktan sonra 1953 yılında aften yararlanarak serbest kalmıştır. Askerliğini bitirdikten sonra bir süre çeşitli işlerde çalışmış, İngiltere'ye giderek bu ülkede araştırmalar yapmıştır. 1960'ta Ford Vakfı bursuyla Amerika Birleşik Devletleri'ne giderek oraya yerleşmiştir. İki yıl Los Angeles, iki yıl da California Berkeley Üniversitesi'nde araştırmacı olarak çalışmıştır. 1965'te Indiana Üniversitesi'nin Ural-Altay Dilleri Bölümü'ne öğretim üyesi olmuştur. 1967'de doçentliğe, 1976'da profesörlüğe yükselmiştir. 1983 yılında Amerika Folklor Derneği onur üyeliğine seçilmiştir. 1997'de emekli oluncaya kadar Amerika'daki üniversitede görevlerine devam etmiştir. Prof. Dr. İlhan Başgöz, halk bilimi konusunda pek çok çalışmalar yapmış ve eserler vermiştir. Türkiye'de ilk folklor yaz okulunu düzenlemiştir. Balıkesir'in Edremit ilçesine bağlı Akçay'ın Güre Köyü'nde ilk kez 15 Temmuz-15 Ağustos 1997 tarihleri arasında düzenlediği "Güre Yaz Kursu" 2000'li yılların ortalarına kadar sürmüştür. Folklor ve halk edebiyatı çalışmalarından dolayı 1997 yılında Kültür Bakanlığı tarafından "Üstün Hizmet Ödülü" verilmiştir. 1998'den sonra, senenin belli aylarında konuk öğretim üyesi olarak

Bilkent Üniversitesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde çalışmalarını sürdürmüştür. Birkaç yıldan beri kanser tedavisi görmekte olan Prof. Dr. İlhan Başgöz 13 Nisan 2021'de Ankara'da vefat etmiştir.

Prof. Dr. İlhan Başgöz, halk bilimi, özellikle halk ozanları ve halk müziği konusunda çok değerli çalışmalar yapmış, makaleler, kitaplar yayınlamıştır. Çalışmalarından dolayı kendisine yurt içi ve yurt dışında pek çok ödül verilmiştir. Anadolu'da Folklor Derlemeleri (1947), Halk Edebiyatı Antolojisi (1956), Manilerimizden (1960), Turkish Folklore Reader (1971), Karac'oğlan (1978), Folklor Yazıları (1986), Âşık Ali İzzet Özkan (1979), Yunus Emre (1990), Türk Halkının Bilmeceleri (Andreas Tietze ile) (1999), Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk (2005), Geçmişten Günümüze Nasreddin Hoca (2005), Türkü (2008), Türkü Aşk Hikâyeleri (2012), Hayat hikayesini anlattığı "Gemerek Nire Bloomington Nire" (2017) yayımlanan kitaplarındandır.

İLHAN BAŞGÖZ'ÜN FİKRET OTYAM İLE URFA'YA GELİŞİ

Prof. Dr. İlhan Başgöz, 1960 yılında, Fikret Otyam ile birlikte derleme çalışması yapmak üzere Urfa'ya gelmiştir.

İlhan Başgöz, "Mahmut Güzelgöz'e Hafız İsmail Şimşek'e, Vedat Seymen ve Mehmet Kurik'e Saygı" diye başladığı "Urfa Türküleri" başlıklı yazısında(1), şöyle devam ediyor "1960 devrimine gebe, ağır ve bunalımlı günlerdi. Ankara'da Sıkıyönetim ilan

edilmişti. Fikret Otyam'la Ankara'dan güney illerine kaçtık.Kilis'ten Şanlıurfa'ya vardık ve orada Tenekeci Mahmut sürprizi ile karşılaştık. Mahmut, sesinin eşsiz güzelliğinden başka bizi efendiliği ve nezaketi ile de büyüledi. Kaç gün sürdü bilmiyorum. Urfa Halkı'nın değerli üyeleri yardım etti. Günlere oturup Güzelgöz'ün güzel türkülerini dinledik ve ben bunları ses makinesiyle kaydettim. Vedat Seymen o vakit yeni yetişen bir gençti. Bal gibi tatlı bir sesi vardı. Sonradan piyasada tutunup meşhur olmuş. Onun türküleri de arşimde durur. Ama bu gezide benim en çok dikkatimi çeken Hafız İsmail oldu. O vakit 90'ına ayak dayamış bir ihtiyardı. İlk nazlandı türküyü söylemeye. Hele filan derken bir türküsünü kaydedebildik. Türküyü tekrar Hafız İsmail Şimşek'e dinlettim. Bizim hafız kendi sesini başka bir kayıttan ilk defa dinliyordu. Birden heyecanlandı. Sanki ikinci bir Hafız İsmail vardı, bu Hafız İsmail dünyayı gezecek, kendisi öldükten sonra da yaşayacaktı. Besleyip büyüttüğü bebeğinin mürvetini gören bir baba gibi dili çözülde, başladı konuşmaya, yani türküyü söylemeye. "Şunu da yaz, bunu da yaz" (Kaydetmeye yazmak diyordu) diye bize bildiği eski Urfa türkülerini söyledi. Biz de kaydettik. Hafız İsmail Şimşek gençliğinde Urfa kalesine çıkıp da hoyratı, Arap atları gibi ovaya saldı mı, sesi Haran'dan duyulmuş. Mehmet Kurik hoyrat söylemede usta idi. Tiz bir sesi vardı. Hoyratın da klasik şarkı makamlarında söylendiğini ben ondan öğrendim. Aklımda Saba hoyratı kalmış. Savaşla silahla, öldürmelerle iyice çileden çıkan dünyamızda Urfa'dan yükselen, bu güzel sesler bize sadece çok değerli bir türkü hazinesi sağlamakla kalmıyor. Bu türküler, Urfa'da el ele, barış içinde yaşayan Türkün, Kürdün, Arabin, Süryanî'nin birbirini dostça kucakladığı bir güzel yöreyi, Urfa'yı da bize taşıyor."

Tenekeci Mahmut Güzelgöz Belgeseli(2) çalışmasında Urfa derlemeleri ile ilgili anılarını anlatan Prof. Dr. İlhan Başgöz şunları söylüyor "Urfa'da Tenekeci Mahmut'un adını söylediler bize. Ben o vakte kadar bilmiyordum. Çünkü şimdiki gibi haberleşme yok, televizyon yok, radyo yok falan. Tenekeci Mahmut'u buldular. Mahmut'un küçük bir Tenekeci dükkânı vardı, tenekeçiler içinde. Orda ibrik yapıyordu, çekiçle

Tenekeci Mahmut Güzelgöz Belgeseli çalışmasına katılanlardan bir grup.
Soldan sağa: İsmail Benek, Abuzer Akbiyık, Prof. Dr. İlhan Başgöz, Osman Güzelgöz,
Salih Turhan, Erol Onur / 2012

güğüm yapıyordu. Mahmut ile oturduk konuştuk, anlattık neye geldiğimizi. Dedi, başım gözüm üstüne gelmişsiniz. Mahmut Güzelgöz, bir gönül adamıydı. Gurur, üstünlük, sanatkarlık gösterisi falan, hiç yoktu Mahmut'ta. Oturdu bizim yanımıza, saz çalan arkadaşlar vardı adlarını hatırlamıyorum(3), onlar çaldılar, Mahmut Güzelgöz bize türkülerini söyledi. Bayıldık. Yani öyle bir sesdi ki o, biz o vakte kadar işitmemiştik, yahut türkülerini bu kadar söyleyen bir insan tanı mıyorduk, Güzelgöz işini bıraktı, iki gün, bizimle, kalktı Halkevi'ne geldi ve bizden hiç bir şey beklemeden sanatını bizimle paylaştı. Bu müthiş bir şeydir. Yani yoksul bir adamın, yani o vakit öyle idi Tenekeci Mahmut Güzelgöz. Tenekeci adı üzerine. İşini gücünü bırakması, günlerini gelip

bizimle harcaması, kazanacağı üç beş kuruşu da feda etmesi çok önemli bir insani davranıştır."

İLHAN BAŞGÖZ'ÜN 1960 YILINDA URFA'DA YAPTIĞI DERLEME ÇALIŞMASI

İlhan Başgöz'ün Urfa'da yaptığı bu derleme çalışmasında Tenekeci Mahmut Güzelgöz başta olmak üzere Mehmet Sağlamkol (Kurrik Mehmet), Abdurrahman Savaşan (Cincih Abe), Kemal Güzelöğlu (Kör Kemal), Mustafa Çölgeçen, Vedat Seymen, Yavuz Tapucu, Kemal Geçkil, Mehmet Şengül, İzzet Delioğlu (Demir İzzet), İsmail Şimşek (Kıdey Hafız) ve Saz sanatçısı Aziz Çekirge, Ali Badıllı ve Mehmet Kurt'tan da çeşitli türküler, uzun hava ve oyun havası derlemiştir.

vası derlemiştir.

Prof. Dr. İlhan Başgöz'ün Tenekeci Mahmut Güzelgöz'den derlediği 31 adet türküler ve uzun havalar şunlardır: Abdo'nun Odası (U.H.), Ağam Seccadesini Sermiş, Ağlama Yar Ağlama, Arap Atı Gibi Sallar Başını, Arpalar Kara Kılıç, Atıma Verdiler Sarı Samanı (U.H.), Atına Binmiş Elinde Dizgin (U.H.), Ay Doğar Aşmak İster, Ay Doğdu Güne Döndü (U.H.), Beri Dön Beri Yüzün Göreyim, Çay İçinde Adalar, Çekin Çadırımı Kuru Yazıya (U.H.), Divan Uzun Hava, Ezo Gelin (U.H.), Gayrile her dem (Kürdi Gazel), Geline Gerek Bir Hatın Ana (U.H.), Gidin Bulutlar Gidin, Gözlerinde cadı var-Acem Hoyrat (U.H.), Güvercin Vurdum Kahmaz, Haydin Gidah Mersin'e, Kara Sandık Açamadım lo lo, Kışlanın Önüne Asker Sesi Var (Burası Muştur), Kürdün Develeri Çekilir Dağa, Ne Çemen Ne Saye-i Gül, Ne Hoş Olur Mahpushane Havası (U.H.), Pınara Varmadın mı?, Ya Bülbül Güle Kon (Kılıçlı), Yar Yüreğim Yar, Yaram sızlar- Saba Hoyrat, Yaylalar İçinde Erzurum Yayla (Nezif'in Ağıtı), Yaz Gelince Yaylaları Gezmeli (U.H.)

Diğer Urfalı kaynak kişilerden derlediği türküler ve uzun havalar ise şunlardır: Abdurrahman Savaş Alaydım elin elime; İzzet Delioğlu (Demir İzzet): Derde kerem (UH); Kemal Geçkil: Irmak Köprüsü'nün köşesi daştı (Bağlama çalan Ali Badıllı); Kemal Güzelöğlu: Bir ah çeksem derinden (U.H.); Mehmet Şengül: Getiriniz kıratımın gemini; Mehmet Çölgeçen: El zanneder ben deliyem, Seherde indim ben bağa; Vedat Seymen: Bahçeye kuzu girdi, Gele gele geldik bir kara daşa, Yavuz Tapucu, Kalanın ardında; İsmail Şimşek (Kıdey Hafız): Takaya koy-

Derleme yapılan Kaynak Kişi
Gazelhan Tenekeci Mahmut Güzelgöz

Derleme yapılan sanatçılara
eşlik eden Saz sanatçısı Aziz Çekirge

1960'ta Derleme yapılırken. Bağlamada
Mehmet Kurt, Hoyratçı Mehmet Sağlamkol

1960 yılında derleme yapılan
Neyzen İsmail Şimşek (Kide Hafız)

Abuzer Akbıyık, Urfa'da Prof. Dr. İlhan Başgöz yaptığı röportaj esnasında
(Fotoğraf: Burhan Akar)

dum elek, Ağarmış saçların (Gazel), Bir gecenin yemişi bir tane elma, Elinde bıçak, Giderem ben de ben de, Yardan bir haber; Mehmet Sağlamkol (Kurrik Mahe): İşte ben gidiyom haberin olsun-Bilal Bey Makamı(UH), İsfahan Hoyratı, (bağlama çalan Aziz Çekirge), Köprü Başı saraya karşı-Ağıt (U.H.) Mezerimi derin edin (U.H.), Yuvarlan dolan Ebe Kömeci; Ayrıca enstrümantal ezgi olarak, Divan Peşrevi (Bağlama ve Darbuka ile), Hüseyini Gezinti (Bağlama ve Darbuka ile), Karakoyun (Kaval ile)

Prof. Dr. İlhan Başgöz'ün Urfa'da kaydettiği ses bantları Amerika'daki Indiana Üniversitesi arşivine, Fikret Otyam'ın derleme bandı da Şanlıurfa'daki ŞURKAV Vakfı arşivine verilmiştir. Tenekeci Mahmut Güzelgöz'ün ses kayıtları Prof. Dr. İlhan Başgöz ve Abuzer Akbıyık'ın hazırladıkları bir proje ile Kalan Müzik firması tarafından 2007 yılında CD ve kitap olarak yayınlanmıştır.

Kalan Müzik tarafından yayımlanan,
Prof. Dr. İlhan Başgöz 1960 Derlemelerinden
Tenekeci Mahmut Güzelgöz
ses kayıtları 2 CD ve 1 kitap

FİKRET OTYAM'IN KALEMİNDEN URFA DERLEMELERİ

1953 yılında Dünya Gazetesi'nde çalışırken ilk kez bir röportaj için geldiği Urfa'ya sevdalanan Fikret Otyam 48 yıl boyunca Urfa'ya pek çok kez gelip gitmiştir. Bu gezilerinin bazılarında Urfa Türkülerinden derlemeler yapıp bantlara kaydetmiştir.

Yıllar önce bir yazısında "Doğduğum Aksaray'ı çok seviyorum ama anam, keşke Urfa'da doğursaydı beni, sorulduğunda ben de Urfalıyım diyebilseydim" diye yazan Fikret Otyam 1960 yılının Mayıs ayında Urfa'ya yaptığı bir seyahatindeki izlenimlerini "Gide Gide 3 / Harran Hoyrat Mayın" isimli kitabında ise şöyle anlatıyor:

"Akşamdı... Urfa Palas Otel'i önündeydim. Akıl almaz, dinlemesi doyulmaz, bir ses, beni olduğum yere çaktı. Bütün Urfa inliyor desem inanın yalan

değil gerçek... Kahvede kürsülere oturmuş Urfalılar 'huşu' içindeydiler... İşte dedim, İlhan'a duyurmak istediğim hoyrat bu... Dinledim biraz daha... Koşarak dar sokaklara daldım. Dar sokakların birisinde bir ev vardır. Kapısında 'Urfa Musiki Cemiyeti' yazar. Kapiyı yumruklamaya başladım, halk oyuncusu canım insan İsa Barak açtı kapiyı 'Hoş gelmişsen Baboo' dedi, 'yorulmuşsandır.'

- Aman İsa, bir yerde bir hoyrat okuyorlar bizim İlhan (İlhan Başgöz) dinlese deli olur.

Şaşırdı.

Baktım iç odadan bir türkü gelir. Kulak kesildim. Usulca girdim içeri. Yirmi kadar vardılar. Bizim uzun İlhan, TK 30 Grundig'i kurmuş, ses kaydediyor. Dışarıdan duyduğum türkü buradan yayılıyordu. Hem kayıt yapıyorlar, hem de dışarıdaki hoparlöre veriyorlardı türküyü..."

Fikret Otyam bir sonraki seyahat-

Urfa sevdalısı Fikret Otyam ile Urfa'da bir sohbet. Soldan sağa Urfa Milletvekili Mehmet Yalçınkaya, Gazeteci-Ressam Fikret Otyam, Harran Üniversitesi Öğretim Görevlisi S. Sabri Kürkçüoğlu ve Araştırmacı-Yazar Abuzer Akbıyık (1993)

İlhan Başgöz Urfa'da Abuzer Akbıyık'ın bürosunda dostları ile birlikte. Soldan sağa Yrd. Doç. A. Cihat Kürkçüoğlu, İbrahim Güzelgöz, İbrahim Tezölmez, Prof. Dr. İlhan Başgöz, Burhan Akar, Musa Kaldı, Yusuf Dışlı, Mehmet Güzelgöz /27 Mayıs 2006 Şanlıurfa

Prof. Dr. İlhan Başgöz, Yrd. Doç. A. Cihat Kürkçüoğlu ve Öğr. Gör. S. Sabri Kürkçüoğlu Şanlıurfa'da sohbet ederken. 27 Mayıs 2006 Şanlıurfa

tinde ise şöyle anlatıyor Urfalıyı ve Urfa müziğini:

"Urfa Musiki cemiyeti yöneticilerine haber ulaştırdık... Dileklerimizi duyurduk... Derneğin üyeleri halis Urfa çocukları, insanları. Çoğu esnaf... İş gücü sahibi... Garip dostu kişiler... Tenekeci Mahmut Güzelgöz, Sazcı Aziz Çekirge, Şoför Mehmet Sağlamkol (Kurrik), yüz yaşında Hafız İsmail Baba, Mustafa Çölkesen, öğrenci Yavuz Tapucu, Kemal Geçgil, Mehmet Şengül, İsa Barak, İbrahim Ağan unutulur insanlar değil. Mahmut Güzelgöz dükkânını kapatıp geldi. Asırlık Urfa türkülerini bilen bu mert insan, garip dostu, yiğit sesli... Kazancını, üç günlük kazancını düşünmedi... Şoför Mehmet Kurrik, yüklü kamyonu kirkoya vurup uzattı dost elini... İsa Barak, hele İsa Barak üç gün üç gece gözlerimize baktı, nasıl yararlı olabilirim diye... Urfa'yı sevdiğimi biliyorlardı, Urfalıları sevdiğimi biliyorlardı, yüreklerini açtılar... Unutulmaz..."

PROF. DR. İLHAN BAŞGÖZ İLE TANIŞMAMIZ

Yaklaşık kırk yıl boyunca Urfa müziği ile ilgili araştırma ve derlemeler yaptım. Bu araştırmalar esnasında son yüzyılda Urfa'da yapılan derleme çalışmalarını ve yayınlanan kitap ve makaleleri de araştırdım. Bu araştırmalarımda 1960 yılında Şanlıurfa'ya gelerek Tenekeci Mahmut Güzelgöz'den derleme yapan Prof. Dr. İlhan

Başgöz'ü duymuştum. İlhan Hoca Amerika'da kalmaktaydı. Çok arzu etmeme rağmen, bir türlü kendisiyle görüşmemiştim.

1999 yılında yayımlanan "Urfa Halk Müziği" kitabını Abuzer Akbıyık, Salih Turhan, Osman Güzelgöz, S. Sabri Kürkçüoğlu ve Kubilay Dökmetaş birlikte hazırlamıştık. O günden beri Ankara Radyosu Ses Sanatçısı Kubilay Dökmetaş ile dostluğumuz vardı. Hatta oğlumun sünnet düğününe Urfa'ya geldi ve Kazancı Bedih ile birlikte bize unutulmaz bir gece yaşattılar. Kubilay Dökmetaş, İlhan Hoca'nın yakın arkadaşı idi. Bu nedenle her fırsatta "İlhan Hoca Türkiye'ye geldi mi?" diye sorar, Hoca geldiğinde mutlaka haberim olsun diye tembihlerdim. 25 Mayıs 2006 günü, Kubilay Dökmetaş telefonla beni aradı "İlhan Başgöz Hoca'yı arıyordun, İlhan Hoca Urfa'da dedi." İnanamadım. Çok sorduğum için şaka yapıyor zannettim. "İlhan Hoca Amerika'da değil mi" dedim. "İlhan Hoca, Amerika'da kalıyor fakat, zaman zaman geliyor. Urfa'ya bir programda konuşmacı olarak davet edilmiş(4), Hoca şimdi Urfa'da" dedi. Çok sevindim İlhan Hoca'yı, gökte ararken yerde bulmuştum. En hızlı bir şekilde, kaldığı otele gittim, kendisini buldum, tanıştım, bir müddet sohbet ettik.

Bundan sonraki görüşme ve gelişmeleri değerli dost Yrd. Doç. Dr. A. Cihat Kürkçüoğlu'nun yıllardan beri tu-

tuğu günlüğünden aktarıyorum: "Abuzer Akbıyık 26 Mayıs 2006 günü aradı. Ünlü Halkbilimci İlhan Başgöz'ün Urfa'da olduğunu, 1960 yılında Urfa'da yaptığı müzik derlemeleri ile ilgili İl Özel İdaresi salonunda bir konferans vereceğini söyledi. Gittik. İlhan hoca Gazeteci Fikret Otyam ile birlikte Urfa'da yaptığı derlemeler ile ilgili anılarını anlattı. Sonra Tenekeci Mahmut Güzelgöz başta olmak üzere Urfalı birçok sanatçının seslerinden derlediği türkülerini dinletti. Elli yıl önce bu sesleri kaydettiği ve bizlere dinlettiği için İlhan hocaya teşekkür ettik.

Ertesi gün (27 Mayıs 2006) Abuzer Akbıyık'la birlikte saat 12.30'da Prof. Dr. İlhan Başgöz'ü Kilim Oteli'nden aldık. Yıldız Sarayı Konukevi'ne yemeğe gittik. Kardeşim Sabri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü'nden Fevzi Bey'i de getirmişti.

Yemekten sonra Abuzer Bey'in bürosuna gittik. Abuzer Bey, İlhan Hoca ile kamera çekimli röportaj yaptı. İlhan Hoca, 1960'ta Fikret Otyam'la Urfa'da yaptığı halk müziği kayıtları 3 CD halinde bize verdi. Büroda, Tenekeci Mahmut amcanın çocukları İbrahim ve Mehmet Güzelgöz, bestekâr Musa Kaldı, şair İbrahim Tezölmez, gazeteci Sabri Dışlı ve fotoğraf sanatçısı-araştırmacı Burhan Akar da vardı. (5)

28 Mayıs 2006 günü Abuzer Akbıyık ile birlikte sabah 08.30'da Kilim Oteli'nde Prof. Dr. İlhan Başgöz ile kah-

Ankara Ortadoğu Teknik Üniversitesi lojmanında Prof. Dr. İlhan Başgöz ve Abuzer Akbıyık sohbet ederken-2015

Ses Sanatçısı, Araştırmacı ve Taş Plak Arşivcisi Kubilay Dökmetaş, Prof. Dr. İlhan Başgöz ile

Ses Sanatçısı Araştırmacı-Yazar Salih Turhan, Prof. Dr. İlhan Başgöz ile /2015 Ankara

Prof. Dr. İlhan Başgöz Amerika'dan dönüşünde asistanı Dr. Balm Sultan Yetgin ve öğrencileri ile 05.01.2021

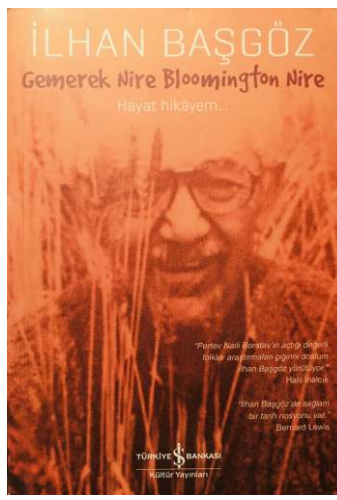
valtıda buluştuk. Abuzer Bey İlhan hocaya Tenekeci Mahmut Güzelgöz'den derlediği türkülerin bir CD yapılmasına izin verip veremeyeceğini sordu. İlhan Hoca seve seve izin veririm dedi. Abu-

zer Bey hemen Belediye Başkanı Ahmet Eşref Fakıbaba'yı aradı. İlhan Hoca'dan söz etti ve İlhan Hoca'nın Tenekeci Mahmut derlemesinin CD'sinin yapılması gerektiğini anlattı. Fakıbaba

programının yoğun olduğunu, akşam otele gelebileceğini söyledi. Abuzer Bey Ankara'ya gitmek üzere otelden ayrıldı. Fakıbaba 17.30'da beni aradı ve 18.00'de otelde buluşmamızı söyledi. Otele gittim. Fakıbaba Belediye Sosyal İşler ve Kültür Müdürü Necmi Karadağ ile birlikte saat 18.00'de geldi. İlhan Bey, Başkan'a CD projesini anlattı. Başkan çok heyecanlandı ve hemen "tamam" dedi. Abuzer Bey'in ve benim bu konuda hazırlık yapmamızı ricaında bulundu. Başkan, Kültür Müdürü Necmi Karadağ'a da talimat verdi. CD'nin 2007 yılı 11 Nisan'ına yetişmesini, 11 Nisan'da CD'nin tanıtımı yapılırken, İlhan Hoca'nın konferans vermek üzere Urfa'ya davet edilmesini kararlaştırdık. CD Kalan Müzik yayını olarak 2007 yılında çıktı."

İlhan Hoca'nın onayı, dönemin Şanlıurfa Belediye Başkanı Ahmet Eşref Fakıbaba ve Kalan Müzik Yönetim Kurulu Başkanı Hasan Saltık'ın bizi yüreklendirmeleriyle "Kaynak Kişi, Gazelhan ve Müzik Ustası Urfalı Tenekeci Mahmut Güzelgöz CD ve Kitap" çalışmasını hazırladık. Tenekeci Mahmut Güzelgöz ses kaydı Amerika'daki İndiana Üniversitesi arşivinde idi. Üniversiteden gerekli izin aldık. 2 CD ve 1 kitap çalışması olarak, 2007 yılında İstanbul'da Kalan Müzik firması adına çıktı. Böylece Tenekeci Mahmut Güzelgöz'ün 1960 yılında okuduğu türküler halkla buluştu.

İlhan Hoca, belirli aylarda Amerika'dan Türkiye'ye gelip Bilkent Üniversitesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi ve ODTÜ'de ve çeşitli üniversitelerde ders vermekte idi. Ortadoğu Teknik

Prof. Dr. İlhan Başgöz Türk bayrağına sarılı tabutu Kocatepe Camii'nde 15.04.2021

Üniversitesi'nde kendisine bir lojman tahsis edilmişti. Geldiğinde burada kalmakta idi. Burada kaldığında Ses Sanatçısı Salih Turhan ile birlikte İlhan Hoca'yı pek çok kez ziyaret ettik. İlhan Hoca, Urfa patlıcanlı kebabını çok sevdi. Ziyarete gideceğimiz zaman, Hocam bir emriniz var mı? diye sorduşumda "Abuzer, bana patlıcanlı kebab getir" derdi. Gece boyunca sohbet, Urfa üzerine başlar, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yaptığı derlemeler,

müzik ve halk edebiyatı üzerine devam ederdi. Hoca birikimli ve hoş sohbeti, bu nedenle saatlerin nasıl geçtiğini bilemezdim. Yurt çapında yaptığı derleme çalışmalarını, notaları ile kitap ve ses kayıtlarını da CD olarak yayınlamak üzere, Salih Turhan ve Abuzer Akbiyık bir kitap ve CD projesi hazırladık, "Prof. Dr. İlhan Başgöz Anadolu Türkü Derlemeleri 1943-1982" adlı projeyi çeşitli kurum ve kişilere sunduk fakat çeşitli nedenlerle bu kitap ve CD projesi

hayata geçmedi.

İlhan Hoca, uzun süreden beri Amerika'da tedavi görmekte idi. Hastalığı ilerleyince, memleket hasreti de arttı, Türkiye'ye dönmek istedi. Kendisini seven öğrencileri ve dostlarının girişimleri sonucunda, Sağlık Bakanlığı ambulans uçağı ile 33 yıl sonra 5.01.2021 tarihinde Türkiye'ye getirildi. Bir müddet tedavi gördü 13.04.2021 tarihinde Ankara'da vefat etti. 15.04.2021 perşembe günü Kocatepe Camii'ne getirildi, ben ve değerli dostum ses sanatçısı Kubilay Dökmetaş cenaze törenine katıldık. Öğlen namazı sonrasında Cenaze namazını kıldık ve daha sonra değerli dostumuz Prof. Dr. İlhan Başgöz'ü, Türk bayrağına sarılı tabutu ve önünde gülümseyen fotoğrafı olmak üzere, sevenleri, dostları ve öğrencileri ile ebediyete uğurladık. Cebeci Asri Mezarlığı'nda defnedildi.

Türk halk kültürü üzerine yaptığı araştırmaları ve yazdığı kitapları ile bu alanda en önemli kişilerden biri olan Prof. Dr. İlhan Başgöz halk bilimci, folklor ve halk edebiyatının duayeni idi. Halk bilimi adına önemli bir kayıp oldu. Allah rahmet etsin, mekânı cennet olsun.

SONNOTLAR

- 1) Kaynak Kişi, Gazelhan ve Müzik Ustası Urfalı Tenekeci Mahmut Güzelgöz (1919-1988), CD ve Kitap, Hazırlayan: Prof. Dr. İlhan Başgöz, Abuzer Akbiyık, Kalan Müzik, 2007, İstanbul S.70.
- 2) Kültür ve Turizm Bakanlığı katkıları ile hazırlanan "Tenekeci Mahmut Güzelgöz" Belgeseli Yıl: 2012, Yapım: Deta prodüksiyon adına yapımcılığını İsmail Benek, Yönetmen ve metin Yazarı: Erol Onur, Yönetmen yardımcısı: Muhammet Benek, Danışmanlar: Abuzer Akbiyık, Salih Turhan ve Osman Güzelgöz, Kamera: Burak Usta, Ses ve Işık: M. Nedim Karagözoğlu, Mustafa Taşçıyan, Kurgu: Sibel Biber, Jenerik-Animasyon: Coskun Köroğlu, Seslendirme: Erol Küçükkömürçü, Çeviri: Kemal Tiryakioğlu, Finans Sezgin Pamuk, Planlama : Mustafa Oğuz, Ulaşım: Samet Benek.

- 3) Prof. Dr. İlhan Başgöz'ün Derleme çalışmasına Aziz Çekirge, Mehmet Kurt, Ali Badıllı bağlaması ile katılmıştır.
- 4) Prof. Dr. İlhan Başgöz Avrupa Birliği ve GAP İdaresinin birlikte yönettiği "GAP Bölgesi Kültürel Mirası Geliştirme Projesi" kapsamında Şanlıurfa'da düzenlenen Kısa Kültürel Mirası Projesi kapsamına düzenlenen sempozyumda konuşma yapmıştır.
- 5) Prof. Dr. İlhan Başgöz'ün vefatı sonrası, Fotoğraf Sanatçısı ve araştırmacı Burhan Akar, İlhan Hoca ile birlikte 27.05.2006 tarihinde Urfa'daki büromuzda yaptığımız sohbet toplantısının fotoğraf ve görüntü kaydını bana gönderdi. Bu duyurlığından dolayı değerli dostum Burhan Akar'a teşekkür ederim.

Urfa'da Elbistanlı Hocazâdeler Ailesi Ve Muâllim Fikrî Bey

Müslüm C. AKALIN
Avukat-Yerel Tarih Araştırmacısı
mcakalin2@gmail.com

Elbistan kökenli olup 19. yüzyılda Urfa'ya yerleşen ve Urfa'da "Hocazâdeler" diye bilinen aile, 5 kuşak boyunca çocuklarına aile büyükleri olan Mustafa'nın adını koymayı gelenek haline getirmişlerdir.

Bilinen ilk aile büyüğü Elbistanlı Mustafa Halife'nin oğulları şair Mustafa Vasfî ile Urfa'da "Sarı Vaiz" adıyla ün salmış olan şair ve âlim Ahmet Lâmi'dir. Mustafa Vasfî'nin oğlu Mustafa Tevfik, Mustafa Tevfik'in oğlu Mustafa Fikrî, Mustafa Fikrî'nin oğlu Mustafa, Mustafa'nın oğlu Mustafa Ferit'tir.

Seyyid Ahmet Lâmi' Efendi: (1826 Elbistan-1888 Urfa) Ulemâ'dan Mustafa Halife'nin oğlu, şair Mustafa Vasfî'nin kardeşidir. Babasından 7 yaşında özel dersler almış 1838 de başladığı medrese tahsilinde zekâ ve çalışkanlığıyla dikkat çekmiştir. Şiir, mantık, felsefe riyaize ilimlerine vakıf olan hocası Osman Efendi kabiliyetini görünce onu bu alanlarda yetiştirmiş, 18 yaşında medreseyi bitirdiğinde hocası imtihan heyeti önünde takdirlerini bildirip "ben seni okuttum, sen de beni okuttun" demiştir. 1845 yılında Urfa'ya gelip Sakıbiye Medresesi'ne intisap etmiş ve 1888'de ölünceye kadar, kütüphanesini kurduğu bu medresenin müderrisliğini yaparak çok sayıda ilim adamı yetiştirmiştir. İyi bir hatip olup vaaza çıktığında cemaate büyük etki yapardı. Şair Nâbî'yi çok seven ve vaazlarında onun beyitlerini konu alan Ahmet Lâmi' Efendi'nin saç sakalı sarı olduğundan Urfa'da "Sarı Vâiz" olarak tanınmıştır Orta boylu, beyaz ve yuvarlak yüzlü, sabırlı, kanaatkâr, okumayı seven biriymiş. Defnedilmiş olduğu Mevlid-i Halil mezarlığındaki mezar kitâbesinde; "el-âlimü'l fazl ve vahidü'l asr ve feridü'd dehr Es-Seyyid Ahmet Lâmi' bin Mustafa Elbistanî" yazılı olup kardeşi Mustafa Vasfî'nin oğlu Mustafa Tevfik, kendisinin mezar kitabesine tarih düşürmüştür: "Üçler gelip cevherle tarihin dedi/iğfirli tahrîri fe'tini yâ Celil (Hicrî 1306)"(1). Şiirlerinde "Lâmi'" mahlası kullanan Ahmet Lâmi' Efendi'nin(2) bir gazeli(3):

Dokunan gûşumuza her gece ra'nâ sestî

Galiba başımıza bâd-ı muhabbet esti

Ne için tevbe-i mey etmiş o meh-rû bilmem

Daha vakti mi anın tâzece bir nev-resdi

Nâzlar işveler âgâz ederek ol mâh-rû

Bezmimizden ayağın hayli zamandır kesti

Bir kaleimde sana beş beytli gazel söyledim
Bezm-i işret bu gece tâb u tûvanım kesti

Şu duran karşıdakin şûh mu sandın Lâmi'
O değil bizleri sevdâya salan bir mestti

Mehmet Sadık Efendi (1869-1920): Urfa'nın Kazgancı Mahallesi'nde doğmuştur. Babası Ahmet Lami' Efendi, annesi Asuman Hanım'dır(4). Uzun boylu, elâ gözlü, buğday tenliymiş. Sıbyan Mektebi'nden sonra Sakıbiye Medresesi'nde Arapça ve Farsça dillerini tahsil etmiş, 1910 senesinde Harran Kazası Mahkeme-i Şer'iyye başkâtipliği yapmıştır.(5) Babasının vefatından sonra "...Tahtamor Mahallesi'nde kâin Sakıbiye namıyla inşa olunmuş Kadiriye Dergâhı derununda Camii Şerifte" hatip olması için berat istenmiştir. Hepsî vefat etmiş bulunan Ahmet Lâmi, Ömer ve Mahmut Nedim adlı oğulları ve Zeliha adlı bir kızı vardır. Aile fertleri "Öğüt" soyadını almışlardır.

Mustafa Tevfik Efendi: (1861 Elbistan-1907 Nizip) Şair Mustafa Vasfî'nin oğludur 19. yüzyılın ikinci yarısında ailesiyle yerleştiği Urfa'da Sakıbiye Medresesi'ni bitirmiş, amcası Ahmet Lâmi'den çok istifade etmiştir. Meşarkîye Camii imamlığından sonra, Halfeti Rüştîyesi'ne atanmış, 1901/1902'de yaptırılan Feyzullah Efendi Konağı'nın kitâbesini tarih düşerek yazmıştır: "Yazıldı cevherin târîh-i Tefîk/Zihî her lâhza kasr-ı dil-keş-âbâd"(6).

Daha sonra o tarihte Urfa'ya bağlı bulunan Nizip Medresesi müderrisliğine tayin olmuştur. Kızıl sakallı beyaz tenli, orta boylu, temiz, sevilen bir kişiymiş. Mezarı Nizip'tedir. Kendisi amcası Ahmet Lâmi'in mezar taşı kitabesini yazmış, kardeşi Muharrem Hoca (Füruğî) da onun mezar taşına tarih düşürerek; "Ravza-i cennet yârân oldu hur (Rûmî 1323)" kitâbesini yazmıştır. Aile fertleri "Demirel" soyadını almışlardır. Yazmış olduğu Mevlid'in baş tarafından:

Nâgehân etti dile birden hutûr
Bir muhabbet âteşi etti zuhûr

Şavkı düştü mevlid-i Peygamberin
Gönlümü doldurdu bû-yı anberin

İstedim inşâ edem bir nev-eser
Mevlid-i pâk-i nebiyy-i mu'teber

Yok idi bende liyâkat lâ-cerem
Hamdülillâh eyledi mevlâ kerem

Verdi kuvvet kendime Rabb-i lâtif
Eyledim te'lif Mevlid-i şerif

İş bu nazma Dürr-i Tefvik ad ola
Okuyanlar dinleyenler sâd ola

İnd-i zâtında kabûl ede Hüda
Hazretinde hem nebiyy-i muktedâ

Muharrem Hoca, (1879-1959) Şair Mustafa Vasfî'nin oğlu olup Urfa doğumludur. Ailesi 19. yüzyılın ikinci yarısında Urfa'ya yerleşmiştir. Dabakhane ve İhlâsiye Medresele-ri'ni bitirdikten sonra Hükûmet Konağı cami imamlığına atanmış, ek görev olarak verilen Meşarkiye Cami imamlığını da ölünceye dek sürdürmüştür. Şiirlerinde "Füruğî" mahlasını kullanan Muharrem Hoca'nın 1907'de tamamladığı 786 beyitlik, 1916 yılında tamamladığı 328 beyitlik, 1923 yılında tamamladığı 115 beyitlik Hatim Duası ve şiirlerini derlediği Mecmu'a-yı Eş'ar, Bedri Alpay'ın özel kütüphanesindeydi. Siverekli İbrahim Re'fet, Füruğî'nin yazmış olduğu Mevlid'e "Ey Füruğî sûzîş-i nazmın bir âteş-hânedir / Şem'a-i irfânına erbâb-ı dil pervânedir" diye başlayan bir takriz yazarak övgülerde bulunmuştur(7). Eşi Fatma Hanım'dan dört kızı bulunan Füruğî'nin kızlarından Kadriye, yeğeni Muallim Fikrî Bey'le evlenmiştir. Bir gazeli:

Cihâna yetti feryâdım acep ol yâre yetmez mi
Bu denlû âh ü efgan eyledin dildâre yetmez mi

Zemistân-ı firâk-ı bülbül-i dil nice bir çeksin
Bahârı yok mu yâ Rab bir gül-i ruhsârı yetmez mi

Siyâh-ı zülf-i yâre meyledip dîvâne olmazdan
Bileydin bahtımı bir dem ki anda kare yetmez mi

Cefâdan çek elini ey gülizârım zahmete düşme
Helâkim kastine sînede bin yâre değmez mi

Vefâtım istemez yâr ki cefâ çekmekte yektayım
Bu ikbâlîm Füruğî ben gibi nâ-şâde yetmez mi

Mustafa Fikrî Bey (1894-1961) Mustafa Tefvik Bey'in oğludur. Urfa'nın Türkmeydanı Mahallesi "Eski Şube Sokak"ta, avlusunda büyük bir asma çardağı bulunan, üç oda bir mut-fakla eyvan, tandırlık, zerezme gibi müştemilâtı bulunan tipik bir Urfa evinde 1894 yılında dünyaya gelmiştir. Babası, Maraş'ın Elbistan kazasından olup Nizip'te imamlık yaparken Urfa'ya gelen Mustafa Tefvik Efendi; annesi Hatice Hanım'dır. İlk ve orta tahsilini müteakip muallim mektebinden yeni mezun iken 1915 yılında silah altına alınan Mustafa Fikrî Bey 1916'da yedek subaylığa naspedilmiştir. Cemal

Hocazâde Fikri Bey (Yedeksubay)

Urfa Halkevi Dil Tarih Edebiyat Şubesi Yönetimi-Binbaşı İhsan, Müftü Hasan Efendi ve Muallim Fikri

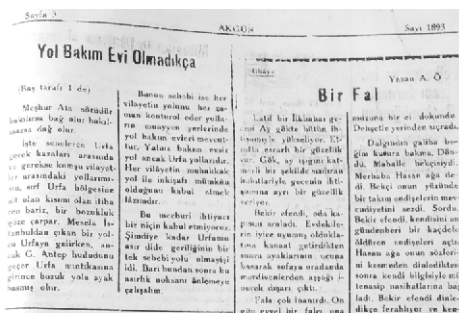

Muallim Hocazâde Fikri Bey'in de içlerinde bulunduğu Urfa öğretmenleri Vali Kâzım Demire ile

Paşa'nın yönetimindeki Sina ve Filistin cephelerinde geçirdiği zorlu yılları çocuklarıyla paylaşırken onlara, yaralandığı Sina cephesinde, sıcağın ve terden çizmesinin ayağına yapıştığını, çıkarırken ayak derisinin de soyulduğunu anlatmıştı.

Mondros Mütarekesiyle birlikte terhis olup Urfa'ya dönen Muallim Fikrî Bey, Urfa'nın işgali üzerine eli silâh tutan insan sayısının çok az olduğu, Urfa'da diğer yedek subaylarla birlikte işgale karşı mücadelede görev almış ve Kuvayı Milliye Kumandanlığınca Urfa çetelerinden oluşturulan 4. Bölük komutanlığına getirilmiştir(8).

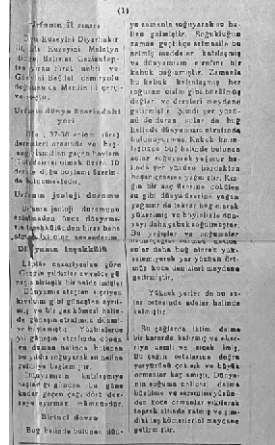
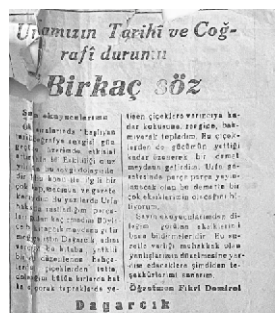
İşgalin sona ermesi üzerine Batı Cephesi'ne gönderilen Fikrî Bey, 26 Ağustos 1922'deki "Büyük Taarruz"a katıldıktan sonra, Afyon/Şuhut, Efe Sultan ve İzmir'e kadar vuku bulan cephe ve sair nakliyatında görev almış, "1. Menzil 1. Hat 4. Katar, Kol: 446 K. Nakliye İhtiyât Zabiti" görevindeki üstün ve başarılı çalışmalarından dolayı TBMM'nin 2 Kânunusânî 1340 (1924) tarihli 2. Devre 78. İçtimâında 2079 numaralı İstiklâl Madalyası ile ödüllendirilmiştir.

Erol Demirel'in 11 Nisan 1952 tarihli Akgün Gazetesinde yayınlanan şiiri

Akgün Gazetesi 15 Şubat 1952-Muallim Fikri Bey'in 'Urfa'nın Kurtuluşu ve Urfa Tarihi ile ilgili tefrikaları

'Dağarcık' Urfa Gazetesi 11 Nisan 1948

Fikrî Bey'in, Tuzeken Camii imâmı ve amcası olan Furuğî mahlaslı Muharrem Hoca'nın kızı Kadriye Hanım'la olan evliliğinden Hatice (1926), Mustafa (1930) ve Erol (1938) adlı çocukları oldu. Cumhuriyetten sonra çeşitli okullarda yaptığı öğretmenlik görevi, 1940'lı yılların sonlarında, hizmet sınırına tâbi tutulurken emeklilikle sona ermiştir. Bununla birlikte eğitim hayatından kopmayıp çeşitli okullarda, bu arada bir süre önce açılmış olan Urfa Kız Enstitüsü'nde, İnönü İlkokulu'nda(9) görev yapmış, Urfa Halkevi'nin Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi Başkanlığı'nda bulunmuştur(10). 1950'li yılların ikinci yarısında hastalanıp oğulları Mustafa'nın yerleştiği ve Erol'un Hukuk tahsili yaptığı Ankara'ya giden Fikrî Bey uzun yıllar rahatsızlık çekmiş, bir süre Gülhane Tıp Akademisi ve oğlu Mustafa'nın evinde hasta yatıp tedavi gördükten sonra 1961 yılında vefat etmiştir. Kendisinin ve daha sonra 1964 yılında ölen eşinin mezarı da Ankara'dadır.

Onun ölümünün, çocuklarını çok üzen yanı; Birinci Cihan Harbi, İstiklâl Savaşı, Urfa Kurtuluş Savaşı gibi mühim mücadelelerde görev almış olan yaralanmış, gazilik rütbesi

ve İstiklâl Madalyası sahibi Muallîm Fikrî Bey öldüğünde, kendi sosyal çevresinden uzaklarda, tabutunun altına giren oğulları Mustafa, Erol ve Ankara'da mezarlık çalışanları yardımıyla defnedilmiş olmasıydı (11).

SONNOTLAR

- 1) Müftü Hasan Efendi (Açanal) "Urfa İlinin Bilgin Büyükleri" Urfa Gazetesi, sayı: 382.; Mahmut Karakaş, Şanlıurfa Evliya ve Âîmleri, Ankara 2012 sf. 252-253.; Mustafa Güler-Gül Güler, Mevlid-i Halil Camii Hazinesi, Urfa 2017, sf. 162.; Ekrem Bektaş, Urfa Divan Şairleri, İstanbul 2020.
- 2) Bediüzzaman Mezarlığı'nda türbenin yakınında Köroğluzade Ahmed Ağâ'nın 1885 de ölen oğlu Numan'ın mezar kitabesini de Ahmet Lâmi' Efendi yazmıştır. Bkz. Mahmut Karakaş, Urfa Mezar Taşları, Konya 2012, sf.61
- 3) Bedri Alpay, Şanlıurfa Şairleri, Ed: Adil Saraç, Şanlıurfa 1986, sf. 124-125.
- 4) Mehmet Sadık Efendi'nin nüfus kaydında anne adı Ayşe'dir
- 5) Mehmet Fatin Okulu. Meşihat Belgeleri Işığında Urfa Sancağı Üleması, sf. 96.
- 6) Ekrem Bektaş, a.g.e. sf.236; Mahmut Karakaş, Şanlıurfa ve İlçelerinde Kitabeler, Konya 2012, sf 408-409. Bu konak, Atatürk Barajı'nın suları altında kalacağı için Harran Üniversitesi Osmanbey Yerleşkesi kampüsüne taşınmıştır.
- 7) Ekrem Bektaş, A.g.e. sf. 138.
- 8) Müslüm C. Akalın. Urfa'nın Kurtuluşuna Dair Üç Hatırat "Cevdet Emiroğlu", ŞURKAV yayını, Ankara 2017, sf. 89.

- 9) İnönü İlkokulu, 1942 yılında, o zaman Vali Konağı'nın karşısında bulunan binasını Kız Enstitüsü'ne bırakarak ikili öğretim yapacak şekilde Vatan İlkokulu'na taşınmış, 1950'li yıllarda yeni yapılan binaya geçen İnönü İlkokulu'nun adı Şair Nabi İlkokulu olarak değiştirilmiştir.
- 10) Yüksel Yıldırım, Urfa'nın Sosyo-kültürel Yaşamında Mihenk Taşı Bir Kurum: Urfa Halkevi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Sf. 321 C: 9, S: 45
- 11) Erol Demirel'in 1 Nisan 2021 tarihli iletisi.
- 12) Akgün Gazetesi 15 Şubat 1952, sf.1.
- 13) Urfa Gazetesi 11 Nisan 1948. Sf.2.
- 14) Erol Demirel, (Urfa-1938) İlk ve orta tahsilini Urfa'da, yüksek tahsilini Ankara Hukuk Fakültesi'nde yapmıştır. Yurdun çeşitli yerlerinde Cumhuriyet Savcısı olarak görev yaptıktan sonra emekli olup İzmir'e yerleşen Erol Demirel evli ve iki çocuk sahibidir. Muallim Fikri Bey'in hatıralarının gazetede tefrika edilmesi sırasında Fransız işgalinin önemli günleri için yazdığı şiirlerden, "9 Şubat 1919" adlı şiiri 27 Şubat 1952 t, "Külâfî Cengî" adlı şiiri 12 Mart 1952 t, ve "Karalök Bağına Hücum 28 Şubat" adlı şiiri 13 Mart 1952 ve "11 Nisan" adlı şiiri 11 Nisan 1952 tarihli Akgün Gazetelerinde yayınlanmıştır.

Urfalı Bestekârlar: 35 Celal ÇİRİŞ

Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKÇÜOĞLU
Harran Üniversitesi
Şanlıurfa Sosyal Bilimler MYO.
sabriharran@hotmail.com

HAYATI

1957 yılında Urfa merkez Yeni Mahalle'de doğdu. Uzun yıllar Balıklıgöl'ün kuzeyinde yer alan Güllü Sokak'taki baba evinde ikamet ettiler.

Baba adı Abdülhadi (1920-1965), Anne adı Güzide (Akyüz) (1927-1990)'dir. Dedesi Avukat Müslüm Çirîş, "Mekteb-i Fünun u Mülkiye" mezunudur. Avukat dedesi Urfa Adliyesi'nde girdiği davaları iyi takip ettiğinden, soyadı kanunu çıktığında, dönemin Cumhuriyet Başsavcısı "soyadınız 'çirîş' olsun, davalara çirîş gibi yapışıp takip ediyorsun" diyerek "Çirîş" soyadını önermiştir.

Babası Temozâdeler'den, Annesi Tamburacılar'dandır. Türkmen bir aile-

dirler. Babasının mesleği terzilikdir. Kardeşleri Hayriye (Durgun), Müslüm ve Kâzım'dır.

Cumhuriyet İlkokulu'nu, Merkez Ortaokulu'nu ve Urfa Endüstri Meslek Lisesi'ni 1975'te bitirdi.

Askerliğini 1977-79 yılları arasında Kütahya Hava Birliği'nde inzibat olarak yaptı.

13 Mart 1976 tarihinde Urfa Endüstri Meslek Lisesi'nde teknisyen olarak memuriyete başlayıp 14 yıl çalıştı. Daha sonra Şanlıurfa Çıraklık Eğitim Merkezi'ne tayin oldu ve toplam 28 yıl teknisyen olarak çalışıp 2004 yılında emekli oldu.

1980 yılında Aynur (Akyüz) Hanım'la evlendi. Çocukları Mehmet

Yunus (1984), Ahmet (1987) ve Tahsin (1993)'dir.

Kadiri tarikatına mensup Annesi'nin tesiriyle tasavvufa yöneldi. Sultan Memduh'a bağlı (Memduhi Tarikatı) Tahsin Baba'ya ve Dede Osman Aydın'a intisap etti.

"Urfalı Kâzım" adıyla tanınan kardeşi Kâzım Çirîş ise 1994 yılında Şanlıurfa Valiliği-ŞURKAV bünyesinde, dönemin Valisi T. Ziyaeddin Akbulut himayesinde kurulan "Urfa Sıra Gecesi Müzik Ekibi"nde solist ve hoyratçı olarak yer almıştır. Kazancı Bedih, Abdullah Uyanık, Naci Yoluk, Kâzım Çirîş, Mehmet Öncel, Abdülkadir Karakuş, Tahir Gümüş, Kadir Eğlence, Yasin Aslan ve İmam Karakurt'tan oluşan Ekip 1994-2004 yılları arasında Şanlıurfa ve Yurt genelinde birçok şehir ile Romanya, Almanya, Irak, Suriye, Kıbrıs gibi ülkelerde "Urfa Sıra Gecesi Müzik Faslı"nı icra ederek dünya'ya tanıtmışlardır.

MÜSİKİ HAYATI

Celal Çirîş; Ahmet Uzungöl, Tenekeci Mahmut, Halil Hafız Uzungöl, Akif Hoca, Kendirci Bekir Hoca, Çaycı Kemal Hoca, Şih Sode, Aziz Hoca, Mehmet Tosun, Kürt Ömer Hafız ve Şih İbrahim'den mevlid, gazel ve ilahi (çifte) konusunda ilham aldı. Bu muhterem insanların sohbetlerinde bulundu. Eskici Dede Osman Aydın'la mevlid, ilahi (çifte) ve gazel meşk edip usul ve makam öğrendi. Makam bilgilerini Halil Bıçak (1945-2010)'tan öğrendi.

Celal Çirîş Endüstri Meslek Lisesi Ağaç Atölyesi'nde öğrencilerle

Hat Çalışmalarından örnekler

Kazancı Bedih, Halil Bıçak, Hanefi Polat ve Mehmet Salih Polat'tan oluşan grup ile yıllarca mevlid okudu. Urfa'lı meşhur mevlidhân, gazelhân, hâfız ve makamşinas din görevlileri ile uzun yıllar sıra gecelerinde ve mevlid meclislerinde bir araya gelerek mûsikî eğitimi aldı.

Celal Çiriş, Urfa'da klasik mevlid ve ilâhî okuma geleneğini kendine mahsus yorumuyla 1980 yılından beri devam ettirmektedir. "Urfa Tasavvuf Müziği" albümlerinde Celal Çiriş'in çok sayıda bestesi bulunmaktadır. Bu albümlerde kendisi de korist ve solist olarak yer almıştır. İlahi okuduğu ortamlarda def çalmaktadır.

Kazancı Bedih ile birlikte bir mevlid programları ilk defa 1991 Kasım ayında TRT'de yayınlandı. Daha sonra yerel radyo ile yerel ve ulusal televiz-

yonlarda özellikle ramazan aylarında çok sayıda programda yer aldı. 1991-1993 arasında Şanlıurfa Radyo Televizyonu (ŞRT)'nda Cuma geceleri grup olarak canlı yayın programları yaptılar. "Kutlu Doğum Haftaları"nda Şanlıurfa'da yapılan programlara katıldılar.

Genç kuşaktan gazel, ilahi ve mevlid icra eden; Bekir Çiçek, Mustafa Baykuş, Murat Teke, Mahmut Durgun, Abdurrahman Onat, Abdülkadir Kızıları, İbrahim Demirer, Ahmet Çiriş, Muhammet Hanif Polat ve Salih Polat'ın yetişmesinde katkıları oldu.

ŞAIRLİĞİ VE HATTATLIĞI

Edebiyata ve şiire olan sevgisinden tasavvufi aşk ile şiir yazmaya 1990 yılından beri devam etmektedir. Yazmış olduğu 153 ilahi, 7 na't ve Mesud Mevlidi'nin yer aldığı 223 sayfalık "Sultan Bahçesinden Güller" adlı kitabı 2008 yılında Özbek Yayınları'na Urfa'da bastırıldı. Şiirlerinde "Mesud" mahlasını kullanmaktadır.

"Allah'ın Dostudur İbrahim Halil" şiirinde Urfa'yı ve Hz. İbrahim'i şöyle anlatır:

Urfa Beldesi nebiler diyarı
Allah'ın dostudur İbrahim Halil
Ulul peygamberlerden birisi
Allah'ın dostudur İbrahim Halil

Düşünce ana rahmine o Sultan
Nemrud'un sarayı sarsıldı o an
Cümle kâhinleri topladı heman
Allah'ın dostudur İbrahim Halil

Bu işe babası etmişti hayret
Ana karnında kaldı selamet
Gördü bu hikmeti almadı ibret
Allah'ın dostudur İbrahim Halil

İbrahim'in tulu vakti gelmişti
Gökten yardım çün melek inmişti

Anası bu işe hem de şaşmıştı
Allah'ın dostudur İbrahim Halil

Olmuştu ezelden Hakk'ın Halil'i
Henüz sabi iken buldu Rabbini
Kavmine tebliğ etti Hanif dinini
Allah'ın dostudur İbrahim Halil

Cihad eyledi kavmiyle İbrahim
Cemi-i putlar yıkıldı hemin
Nemrud sonunu bilmişti vehim
Allah'ın dostudur İbrahim Halil

Düşünce ateşe İbrahim Halil
Karin olmuştu ona Cebrail
Berden selâm emrini verdi Celil
Allah'ın dostudur İbrahim Halil

Kur'an'da kıssasın verilmiş haber
Bilad-ı Halil Urfa'da muteber
Mesud Hakk'tan olma bihaber
Allah'ın dostudur İbrahim Halil

Kur'an-ı Kerim'i Fethi Hafız'dan öğrendi. 2005 yılından itibaren Şanlıurfa'lı Hattat Mustafa Kaçar'ın hüsn-ü hat derslerine devam edip icazet almıştır. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi bünyesinde Hüsn-ü hat dersleri de vermektedir. Karma açılan Hüsn-ü Hat sergilerine eserleriyle katıldı. Şanlıurfa Belediyesi'nin Hüsn-ü Hat yarışmasında bir eseri üçüncülük ödülü aldı.

BESTEKÂRLIĞI

Bestelerinde, geleneksel üslupta tasavvuf ve tekke musikisi melodileri barındıran bestekârlardandır. Bestelerinin birçoğunda kendi şiirleri yer almaktadır.

Celal Çiriş, sözleri kendisine ait, Uşşâk, Hicâz, Segâh, Sabâ, Rast, Nihavend, Bestenigâr, Acemkürdî ve Acemaşiran olmak üzere dokuz (9) makamda 57 ilâhî bestelemiştir. Sözleri başkasına, bestesi Celal Çiriş'e ait, Uşşâk, Hicâz, Segâh, Sabâ, Muhayyer, Acemkürdî, Acemaşiran ve Niha-

Celal Çiriş'in Bestelerinin Yer Aldığı Bazı Albümler (Bazılarında solo okumuştur)

vend olmak üzere sekiz (8) farklı makamda 46 ilâhîsi vardır. Celal Çiriş günümüze kadar toplamda on (10) makamda 103 ilâhî bestelemiştir. Celal Çiriş'e ait 103 eserin güfte ve beste bilgileri dosya halinde, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk Din Musikisi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof.Dr. Hüseyin Akpınar arşivinde bulunmaktadır.

Mevlidhân, güftekar, bestekar ve hânende olan Celal Çiriş'in besteleri, Grup Dergâh, Grup Sema, Grup Mevlâna gibi birçok mevlid ve ilâhî grubunun albümlerinde yer almıştır. Besteleri Mahmut Durgun ve diğer şahıslar tarafından hem albümlere okunmuş hem de mevlid merasimi ve tasavvuf mûsikîsi konserlerinde okunmaktadır. Grup Dergâh'ın "Yananlar Var" ve "Yar Muhammed" gibi albümlerine isim

olan eserler ve albümler içerisinde birçok eser, Celal Çiriş'e aittir. Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından 2012 yılında Kazancı Bedih anısına oluşturulan 4 CD'lik "Urfa Tasavvuf Müziği" albümlerinde Celal Çiriş'in çok sayıda bestesi olduğu gibi kendisi de korist ve solist olarak bu çalışmada yer almıştır.

Celal Çiriş'in sevilen ve okunan bestelerinden birçoğu, Prof. Dr. Hüseyin Akpınar'ın 2011 yılında yayınlanan "Şanlıurfa'da Dini Musiki" isimli kitabında yer almıştır. Bu kitapta notalarıyla yer alan besteleri şunlardır: Ali Almış Sancağını Eline (Hicaz), Ay Dahi Güneş Dahi (Uşşak), Dilimizle Diyelim (Bestenigâr), Dilimizle Diyelim (Sagâh), Düştüm Aşkın Seline (Hicaz Hümayun), Ey Benim Sevgili Mevlâ'm (Muhayyer), Gözlerim Yollarda Kaldı

(Sabâ), Kâdiriyem Kanmazam (Sabâ), Merhaba Ya Merhaba (Hicâz), Mualla Gavsi Sübhânî (Saba), Şehitlerin Serçeşmesi (Hicâz), Şol Cennetin İrmakları (Hicâz), Varabilseydim Memduh'a (Gerdaniye), Yaklaştıkça Yeşil Kubbe Görünür (Hüseynî), Yananlar var Ey İhvanlar ((Rast), Yeter Gönül Bu Gaflet (Acem Aşîrân), Zâhid Bizi T'an Eyleme (Hüseynî).

Celal Çiriş bestekârlığının yanı sıra Urfa yöresi müziğinde önemli bir kaynak kişi olup Şanlıurfa yöresine ait bazı ilahilerde kaynak kişi olarak kendisinden istifade edilmiştir.

Şanlıurfa merkez Hekimdede Mahallesi'nde oturmaktadır. Musiki hayatına ve hattatlığa halen devam etmektedir.

Celal Çiriş mevlidhan arkadaşlarıyla

Halil Pıçak, M. Salih polat, Kazancı Bedih, Celal Çiriş ve M. Hanifi Polat (Kasım 1991) TRT Çekimi

KAYNAKLAR

- AKPINAR, Dr. Hüseyin. Şanlıurfa'da Dini Mûsikî, Yayınevi Yayınları, Özkan Matbaacılık, Ankara, 2011.
- AKPINAR, Dr. Hüseyin. Urfa'da Mevlid ve İlahiler, Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Altan Matbaacılık, Ankara, Aralık 2014.

- AKPINAR, Doç. Dr. Hüseyin; ÇUHADAROĞLU Osman. Urfalı Mûsikîşinaslar, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı yayınları, GNG Ofset Gaziantep, 2018.
- Celal ÇİRİŞ ile 20.05.2021 tarihinde Sabri Kürkçüoğlu'nun yaptığı görüşme.

Ali Almış Sancağı Eline

Güfte: Yunus Emre
Beste: Celal Çirış

♩ = 250
Curcuna

A Lİ AL MIŞ SAN - - CA ĞI - NI E - - - Lİ NE -
YU NUS DER Kİ GE - - - LİN KAD RİN Bİ - - - LE LİM -

SE ĞİR DİP - - Gİ - Dİ - - - - YOR MAH ŞER - YE - Rİ NE -
FIR SAT EL - - DE - İ - - - - KEN TEV HİD - E - DE LİM -

HA SAN İ LE - HÜ - SEYN - AL - MIŞ - - YA - NI - NA - - -
RU HU Ü ÇÜN - SA - LÂ - VAT GE - - Tİ - RE - LİM - - -

AH ÜM ME - TİM VAH ÜM ME - TİM DE YU AĞ - LAR -

MU - HAM MED - - - MU - HAM MED -

Dilimize Diyelim (Bestenigâr İlâhî)

Güfte: Celal Çirîş (Mesud)
Beste: Celal Çirîş

♩ = 250
Curcuna

Dİ GA Lİ FİL MİZ OL LE MA Dİ EY YE MES LİM UD

SAL SA LÛ LAT A VER LÂ YO MU LU HAM NU MED TUT

KAL ŞEY Bİ Hİ MİZ NE LE TES Dİ LİM YE O LİM LUP

SAL LÛ A LÂ MU HAM MED

SAL LÛ A LÂ MU HAM MED

SAL LÛ A LÂ MU HAM MED

SAL LÛ A LÂ MU HAM MED

SAL LÛ A LÂ MU HAM MED

SAL LÛ A LÂ MU HAM MED

SAL LÛ A LÂ MU HAM MED

Düştüm Aşkın Seline (Hicâz Hümâyûn İlâhi)

Güfte: Muzaffer OZAK (Aşkî)
Beste: Celal ÇIRIŞ

♩ = 156
Sofyan

DÜŞ TÛM - AŞ KIN SE Lİ - NE VAR - DIM - BAĞ DAD -
AŞ Kİ - YE İM DAD EY - LE HİM - ME - TİN LE -

E - Lİ - NE MEF TUN - OL - DUM GÜ - LÜ - NE - -
ŞÂD - EY - LE VAS Fİ - Nİ - İN ŞÂD - EY - LE - -

1 2

SUL TAN - AB - DUL - KA - Dİ - RİN - KA - Dİ - RİN
SUL TAN - AB - DUL - KA - Dİ - RİN - KA - Dİ - RİN

Kâdirîyem Kanmazam (Sabâ İlâhi)

Güfte : Eşrefzâde Rûmî
Beste : Celal ÇİRİŞ

♩ = 216
Curcuna

KA - Dİ RÎ - YEM - KAN - MA ZAM - - -
Â - ŞIK O - LAN - ÜF - TA DE - - -
HÂK - KA TIN - DA - U - LU DUR - - -

AĞ YÂ - RE - AL DAN MA ZAM -
DUR MAZ - Gİ - DER BAĞ DA DE -
İ Kİ - Cİ - HÂN DO LU DUR -

AH - DET TİM - YE MİN - ET TİM - - -
KAD - RİN Bİ - LİR Zİ - YÂ DE - - -
EŞ - REF OĞ - LU KU - LU DUR - - -

BEN BU - YOL - DAN - DÖN - ME - ZEM - ZEM
SUL TAN - AB - DUL - KA - Dİ - RİN RİN
SUL TAN - AB - DUL - KA - Dİ - RİN RİN

Şehitlerin Ser Çeşmesi (Hicaz İlâhi)

Güfte : Yunus Emre
Beste : Celal ÇİRİŞ

♩ = 250
Curcuna

ŞE HİD LE RİN SER - - ÇEŞ - ME - Sİ
YU NUS DER Kİ DÜN - - YA - FA - Nİ

EN - - Bİ - YA - NIN - BAĞ - - RI - BA - ŞI -
BİZ - - DEN - EV - VEL - GE - - LEN - HA - Nİ -

EV Lİ YA NIN - GÖ - - ZÜ - YA - ŞI - HA SAN İ - LE -
SE KİZ CEN NE - TİN - - SUL- TA - Nİ - HA SAN İ - LE -

1 2

HÜ - - SE - YİN - DİR - HÜ - - SE - YİN - DİR
HÜ - - SE - YİN - DİR - HÜ - - SE - YİN - DİR

Varabilseydim Memduh'a (Gerdâniye İlâhi)

Güfte : Celal ÇİRİŞ
Beste : Celal ÇİRİŞ

♩ = 112
Sofyan

VA RA BİL SEY - DİM MEM DU HA - CA NIM FE DA
YÜ ZÜM KA RA - SI NA BAK MA - HAS RET A TE

DIR YO - LU NA NA ZAR - - EY LE - GİL BU - CA NA - -
ŞİN DE - YAK MA Bİ Zİ - - HU ZUR - DAN A - YİR MA - -

ME DET - - EY MEM- DUH SUL TA NIM - - DUH SUL TA NIM
ME DET - - EY MEM- DUH SUL TA NIM - - DUH SUL TA NIM

Yananlar Var Ey İhvanlar (Rast İlâhi)

Güfte : Celal ÇİRİŞ
Beste : Celal ÇİRİŞ

♩ = 112
Sofyan

YA NAN LAR VAR EY - İH - VAN LAR BU DER GÂH TA -
MES U DUN Dİ LE - Ğİ - HAK TAN YA RAB EY LE -

YA - NAN LAR VAR BU DER GÂH TA -
YA - NAN LAR DAN YA RAB EY LE - YA NAN LAR VAR
YA NAN LAR DAN

GÜL ŞE Nİ ME - HA BER VE RİN - BU DER GÂH TA -
A YIR MA GIL - SUL TA - NIM DAN BU DER GÂH TA -

YA NAN LAR VAR GÜL ŞE Nİ ME - HA BER VE RİN -
YA NAN LAR VAR A YIR MA GIL - BA LA - NIN DAN

- BU DER GÂH TA YA - NAN LAR VAR -
- BU DER GÂH TA YA - NAN LAR VAR -

Yeter Gönül Bu Gaflet (Acem Aşîrân İlâhi)

Güfte : Yozgatlı Hüzni
Beste : Celal ÇİRİŞ

♩ = 250
Curcuna

YE - TER GÖ NÜL - BU GAF LET Ö - - LÜM - VAR - -
HA - ZIR OL HÜZ - Nİ KE SEL Ö - - LÜM - GEL - -

DIR Ö LÜM - VAR - - DIR Ö LÜM - VAR - - -
MEZ DEN EV - VEL - - MEZ DEN EV - VEL - - -

SA NA DA - GE - LİR NEV - BET - - - Ö LÜM VAR
AN SI ZIN - GE - LİR E - CEL - - - Ö LÜM VAR

DIR - Ö LÜM - VAR - DIR - Ö LÜM - VAR
DIR - Ö LÜM - VAR - DIR - Ö LÜM - VAR

ANILAR-ANEKDOTLAR -9

Edibe (KÂHYA) AYDIN
Emekli Öğretmen

DÜRÜST URFALI PATRONUNA NASIL DERS VERDİ?

Emekliyseniz çalıştığınız yılların acısını çıkarırcasına görmediğiniz yerleri keşfetmeye vaktiniz oluyor. Ben çalıştığım yıllarda kendi kendime söz verdim. "Türkiye'nin bütün illerini gezeceğim." dedim.

Verdiğim sözü uygulayarak imkânım ve zamanım ölçüsünde geziyorum. Bu geziler sırasında, nerede bir "Urfa kebabçısı" görsem, hemen oraya giriyorum. Hemşerilerimle konuşuyorum. Yemek yiyorum. Memleket hasreti gideriyorum.

Bu gezilerden birinde toplulukta Urfalı bir kebabçıdan söz ettiler. Kulak kabartarak konuya vakıf olmaya çalıştım. Bu Urfalının çok büyük ve ünlü bir restoranda kebabçı ustası olarak çalıştığını, çok iyi bir para aldığını ama işi kendi isteği ile bırakıp, verilen yüksek ücreti reddettiğini söylediler. Bütün dikkatimi konuya verdim. Bu onurlu ve tok gözlü hemşerimi tanımak istedim. Nerede çalıştığını, çalıştığı yere nasıl gidebileceğimi sordum.

Aldığım bilgiler doğrultusunda on kilometre uzaktaki hemşerimin dükkânına gittim. Dört masa, her masada dört sandalye ve bir bakır kakmalı kebab ocağı ile tamamlanan mütevazı bir dükkân. Elindeki işçileri parmak hareketleri ile ustaca çeviren genç bir patron. Kendimi tanıttım. Çok aç olmadığımı, bu nedenle bana özel bir dürüm yapmasını söyledim. Sonra da işten ayrılma olayını kendinden dinlemek istediğimi söyledim. Beni kırmadı. Anlatmaya başladı.

"Hocam, hayatım zorluklarla geçti. Yoksul bir ailenin çocuğuydum. İlkokul üçüncü sınıfta çalışmaya başladım. On üç yaşında Urfa'dan ayrıldım. Lokantaların mutfağında sandalyelerin üstünde uyudum. Belki elim yüzüm kirlendi, üstüm başım kirlendi ama vicdanım kirlenmedi. Bu zorluklardan sonra iyi bir kebabçı ustası oldum. Sonunda istediğim kalitede ve istediğim ücrette bir iş buldum. İşimi sevdiğim için şikâyet etmeden çalış-

tım. Ben dükkânda neler oluyor, ne alınıp satılıyor sorgulamadım. Dükkânın çok yoğun müşteriye hizmet verdiği bir anda, patronun bir uyarısı ile şaşkına döndüm.

"Sekiz numaralı masada iki büyük, iki küçük müşteri var, büyüklere iyi etten servis yap. Küçüklere bayat ve farklı karışım olan etten yap. Çocuklar et kalitesinden anlamaz" dedi.

Bu cümleyi duyar duymaz, önlüğümü çıkardım.

"Usta, babam bana miras bırakmadı ama dürüst olmayı ve helal kazancın kutsal olduğunu öğretti" dedim.

"Bütün ısrara rağmen orada kalmadım. 'Rızık veren Allah' diyerek sonra bu dükkânı açtım. Az kazanıyorum ama vicdanım rahat. Geceleri evimde huzur içinde uyuyorum."

Bu onurlu dürüst hemşerimle tanışarak hem mutlu oldum. Hem de ilk defa duyduğum bir sahtekârlığı birinci ağızdan dinledim. 26/08/2017

URFALI TEYZE İSTANBUL'DA DOKTORA GİTMEK İSTEMİŞ...

Emine Teyze sağlık sorunları olan bir hanımdır. Urfa'da gittiği doktorlardan istediği sonucu alamaz. İstanbul'a gitmeye karar verir. "Niye İstanbul'a gidisen?" soranlara: "Valla ne vahittir kuluncımda bir argı var. Zannedisen ki kuluncımdan bi taka açılmış. İstanbul'a eyyi bi dohtora gidecağam" der. İstanbul'da kız kardeşine gelir.

Kardeşinin kızı Hatice öğretmen, evdeki yaşlı anne ve babasının sağlık sorunları ile ilgilendiğinden, hastaneler ve doktorlar hakkında gerekli bilgilere sahip olduğu için, teyzesini de alanında uzman olan doktorlara götürür. O gün yine yeğeni, Emine Teyzeyi sabah erkenden doktora götürmüştü. Gün sonunda yorgun argın eve dönmüşler.

Emine Teyze'nin yeğeni kız olmasına rağmen maç seyretmeyi çok seviyormuş. O akşam da televizyondan maç izlemek için televizyonun karşısına geçmiş, maçı izlemeye başlamış. Maça ilgisi olmayan Emine Teyze de odada olduğu için maçı seyretmek zorunda kalmış. Maç sırasında oyuncularlardan biri, yere düşüp kıvranmaya başlamış. Sahanın kenarındaki sağlık ekipleri gelerek futbolcuya gerekli müdahaleyi yapmışlar. Kısa süre sonra, tedavisi yapılan futbolcu tekrar koşmaya başlamış. Maçı izlemekte olan Emine Teyze sesini yükseltmiş: "Kız hecce beni binca dohtora aparisan gene eyyi olmıyam niye beni bi top oynıyan oğlanı eyyi eden dohtora götürmisen. Yere düştü heste oldı. Dohtor

hemen eyyi etti. Çoh mı uzah yohsa çoh mı bahalı? Ben bindan sonra bi dohtora gidecağam. İstanbul'a eyyi dohtor üçün geliyem." Maç izleyen yeğeni maçı bırakıp kahkaha ile gülmeye başlar. Emine Teyze: "Hecce niye gülisen dohtorin eyyisini tanımısan mı?"

Bu, saf temiz yürekli Emine Teyze'nin sözlerinden sonra, Hatice öğretmen takımının yenilmesini ve maçı unutup gülmeye krizine girmiş...09/03/2018

RAHİME TEYZE URFA'DAN İSTANBUL'A OTOBÜSLE GİDERSE...

Urfa'dan İstanbul'a sadece otobüs ile gidilen yıllarda herkesin yaşadığı anılar vardır.

Rahime Teyze de "Cesur Turizm'in 63 plakalı otobüsüne biner. Onu otogarda bekleyen oğluna kavuşturacak saatleri düşünür. Ama Urfa'dan İstanbul'a giderken oğluna neler götördükleri de onun için çok önemlidir.

Ekim ayının son günleri olduğu için, Urfa'da yapılan; firenk suyu, isot, isot reçeli, kuru kabah, kuru balcan, çekçek, bastih, sucuh, kesme, bekmez, fistih, sulanmış yuha ekmek, kü-lünçe, ceviz, nar bir de teze kebablı isot, küncülü ekmeği ve kıymalı ekmeği de unutmamış, büyük bir karton kutu ve çuvaldan oluşan iki bağajı ile yola çıkmıştı. Yükünün değerini maddi olarak düşünmüyordu. Ama hepsine eli değmiş, hepsini yaparken teri akmıştı. Bağajı yerleştirirken "kurban olım siye. Isot çuvalının üstüne

ağırlık koyma. Oğlım isodı dört gözden bekle. Isotlar ezilirse kıyamamı kopadır." Bağajın yerini gördükten sonra otobüse biner. Yeri pencere önü olduğu için elinde tesbihi, ağzında duası ile etrafına baka baka yoluna devam eder. Yolda yemek için, aya kiftesi, ağzı açık, ağzı yumuh birez de kavrı almıştır. Karnı acıkınca torbadan çıkardığı yiyecekleri yerken, yanında oturan yolcuya da ikram ediyordu. Bir süre sonra otobüs ilk molasını vermek için mola yerinde durdu. Otobüs muavini "yarım saat ihtiyaç ve yemek molası" anonsunu yaptı. Öndeki yolculardan başlayarak herkes otobüsten indi. Rahime Teyze aşağı iner inmez, cebinden kenarı işli beyaz bir tülbent çıkardı. Otobüsün kapısının koluna bağladı. Muavin şaşkınlıkla Rahime Teyze'ye baktı.

- Teyze ne yapısan? Bu gelin arabası değil, neden bu tülbenti bağladı?

- Kurban olım siye benim ohır ya-

zarım yoh. Otobisların hepsi birbirine benzi. Geri geldiğim zaman otobüsü şaşırmıyam deye bağladım. Bırda kalırsam halimi düşünmiyem eşyalarım yerine ulaşmaz. Biye dediler ki "aman otobüse dikkat et başka otobüse binersen." Ben dedim ki siz heç merak etmeyin. Ben işimi bilirem. Sen de benim aklımı beğendi mi oğlım?

Muavin gülerek:

- Allah heri vere rehme dayze, bı aklı siye kim verdi?

- Niye oğlım benim aklım yohmı ki başkasından akıl alım.

(Rahime Teyze gibi sorunlarını pratik yöntemlerle çözen insanlar okuma yazma bilmeseler de zeki insanlardır.) 31/10/2019

URFALI TEYZE TELEFONU NEDEN BOHÇAYA KOYUP SAKLADI?

1986 yılından önce yaşanan bir gerçeği, ayrıntılı yazarak o günleri anımsatmak istiyorum. Eve ne zaman geleceğinizi sabah çıkarken söylemeniz gerekirdi. Çünkü her evde telefon yoktu. Beş katlı bir apartmanda bir ya da iki kişide telefon olurdu. Zavallı ev sahibi, santral memuru gibi arayanları mutlaka telefona çağırmak için ya mutfak penceresinden bağırarak ya da merdiven boşluğuna koşup seslenecekti. Bazen de evin çocuğu koşup, komşunun kapısını yumruklayarak telefonla arayanı haber verirdi. Bu aramaları en ayrıntılı bilenlerden biriyim. Çünkü bizim apartmanda sekiz daire vardı. Sadece bizim evde telefon olduğu için, bu koşuşturmada merdivenleri günde kaç kez inip çıktığımı hatırlamıyorum. En kötüsü de gece yarısı gelen hasta ya da ölüm haberi idi.

Bıktığı halde yüzünü asmamak için gayret gösteren komşu, diğer yanda telefona çağrılan diğer komşular...

Ya yemektesiniz ya misafiriniz var ya da hasta yatıyorsunuz... Ama aranan komşuyu çağırmak zorundasınız. Peki bu kadar zahmet neden yaşanıyordu? Bunun cevabını bilenler olsa da bilmeyenlere de ben açıklamaya çalışacağım. Çünkü bir telefona sahip olmak hem maddi güç, hem de büyük sabır istiyordu. PTT'ye gidip telefon hattı alma sırasına girmeniz gerekiyordu. Elinize verilen "kayıt makbuzunu" 15-20 sene saklamanız gerekiyordu. Çünkü ancak bu sürede evinize telefon bağlanabiliyordu. Yani

eve bir telefon alayım, hemen hattı bağlatayım dersiniz, yirmi yıl bekleyenin sabrına karşılık, büyük bir para ödemeniz gerekiyordu. Telefon hattını satmak isteyen ya ev ya araba alıyor ya da oğlunu kızını evlendiriyordu. Çünkü telefonunu satan aldığı para ile büyük sorunlarını çözebiliyordu.

Hatice Teyze de yıllarca beklemiş, telefon sırası gelince hattını bağlatmış. Telefonu olan yakınları ve eşi ile konuşmaya başlamıştı. Bu keyifli sohbetler kısa süre içinde evin huzurunu kaçırmıştı. Çünkü her akşam en az 5-6 komşuyu telefona çağırmak yetmiyormuş gibi, gelen komşunun kapıdaki sohbeti, ya da oturup konuştuğu kişiyi anlatması ile Ali Amca'nın sabrı tükenmişti. Gelen komşulara karşı bir şey söyleyemediği için, buna farklı bir çözüm düşünüyordu. Sonunda karar verdi. Telefon hattını satarak hem evine huzur gelecek hem de eline hatırı sayılı bir para geçecekti. Planını uygulamaya karar verdi.

Ali Amca:

- Hacce ben bı telefonu satacağam heberi olsun

Hatice Teyze'nin birden morali bozuldu. Artık uzun sohbetler yapamayacak, her gün 5-6 komşusunu göremeyecekti. O da kendince çok pratik bir çözüm buldu. Telefon makinasını bir bohçaya koydu ceviz sandığı açtı. Bohçayı sandığa koydu. Sandığı kilitledi.

Sonra da kendi kendine söyledi.

"Telefonu mu satacahsan ele mi? Yerini buldisa satarsan. Kim daha akıllı görecahsan"

Akşam olunca Ali Amca eve geldi. Bu kez ne eve gelen komşu vardı, ne de telefon çalıyordu. Merak etti.

- Hecce bı telefon neden çal mı?

- Hacı telefonu hırhız çalmış.

- Hecce biz evdeken hırhız nasıl gelir? Bında bı iş var Dorğı söyle?

- Hacı sen satmıyasan deye sahladım.

- Telefonı çoh mı sevisen?

- He vallah seviyem yerini de söylemem.

- Allah heri vere o makina bı işe yaramaz. Hattını satacağam. Alan gendi gendine makina alır. Satacahtım ama madam bı kadar sevdi satmıyam. Sebehten akşama kadar konudan, komşidan bacidan kardaşıdan konuş. Elimden ettim boynumdan çekerem. (26/08/2019)

SOKAKTA ÇALIŞAN ÇOCUKLARIN TOPLUMA KAZANDIRILMASI PROJESİ DEVAM EDİYOR

ŞURKAV tarafından hazırlanan ve Concern Worldwide Türkiye Temsilciliği ile ortak yürütülen "Sokakta Çalışan Çocukların Güçlendirilmesi ve Sosyal Hayata Entegre Edilmesi" Projesi kapsamında kamu kurum ve kuruluşlarının, belediyelerin ve STK'ların destekleri de sağlanarak Şanlıurfa'da her türlü ihmal ve istismara açık olan sokakta çalışan çocukların tespitinin yapılması, çocuklar hakkında hanelerinde sosyal inceleme yapılması, inceleme sonrasında çocukların ve ailelerin sosyal yardım/sosyal hizmet/egitim/sağlık vb. alanlarda ihtiyaçlarının tespit edilmesi, ailelerin ve çocukların sorunlarının çözüme kavuşturulması, çocukların her türlü sanatsal/kültürel/sosyal etkinliklerden yararlandırılması, çocuklara ve ailelerine gerekli psikososyal destek verilmesi ve çocukların sokakta çalıştığı süre boyunca yaşadıkları travmaların bertaraf edilmesi amaçlanmaktadır.

Şanlıurfa'da özellikle Balıklıgöl çevresinde yaşayan ve sokaklarda çalışmak zorunda bırakılan dezavantajlı, 10-13 yaş grubu aralığında ve derslerinde başarılı olanlar, ebe-

veyn kaybı yaşayanlar, maddi durumu iyi olmayanlar öncelikli olmak üzere; 20'si Suriye uyruklu 60 çocuğa aylık 500,00 TL burs verilmekte ve ailelerine gıda yardımı yapılmaktadır. Ayrıca hafta sonları il dışı ve il içi gezileri, sinema, zekâ oyunları, sportif etkinlikler gibi aktivitelerin yer aldığı programlara katılımları sağlanarak mutlu günler geçirmeleri sağlanmaktadır.

Proje kapsamında öğrencilere Halfeti'de tekne turu düzenlendi. Şanlıurfa Arkeoloji ve Mozaik Müzesi gezdirildi. Uzman eğitimcilerle birlikte öğrencilerin grup içi sosyal ilişkilerini güçlendirmek, motivasyonlarını artırarak olumlu davranışlar geliştirebilmeleri için aktiviteler gerçekleştirildi. Uygulamalı tiyatro, ritm, müzik ve ebru atölyeleri ile çeşitli eğitim aktiviteleri ile eğitici ve eğlenceli oyunlara katılmaları sağlandı.

Çocuklara ve ailelerine ŞURKAV ve paydaş kurumlar tarafından eğitim seti, gıda yardım paketi, kitap seti ve bir hayırseverin bağışladığı tabletler hediye edildi.

"EĞİTİMDE ÖNCELİĞİMİZ" KONULU KOMPOZİSYON YARIŞMASINDA DERECEYE GİRENLERE ÖDÜLLERİ VERİLDİ

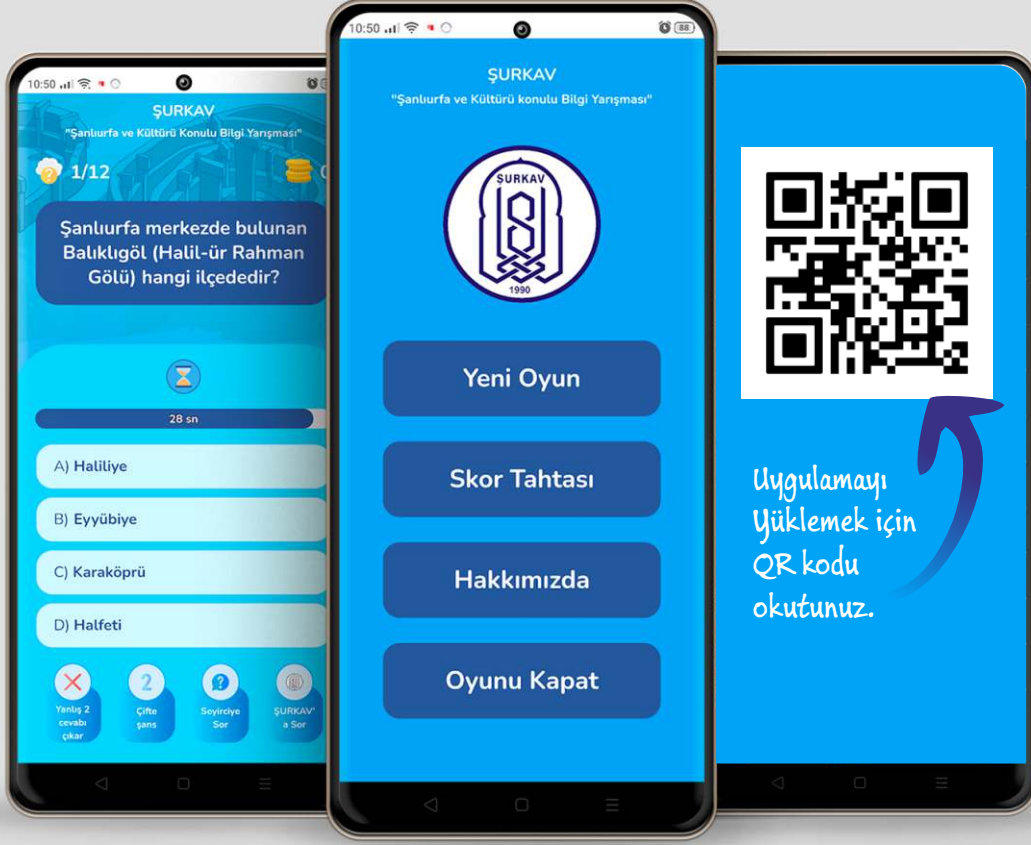
ŞURKAV ile İl Millî Eğitim Müdürlüğü işbirliği ile düzenlenen "Eğitimde Önceliğimiz" Konulu Kompozisyon Yarışmasına 132 eser katıldı ve jüri üyelerinin yapmış olduğu değerlendirme sonucu dereceye girenler belirlendi.

ŞURKAV'da 21 Mayıs 2021 tarihinde düzenlenen ödül törenine Şanlıurfa Valisi ŞURKAV Başkanı Abdullah ERİN, Vali Yardımcısı ŞURKAV İl. Başkanı İsmail ÇETİNKAYA, Ak Parti İl Başkanı Abdurrahman KIRIKÇI, ŞURKAV Yönetim Kurulu üyeleri ve dereceye giren öğrenciler aileleriyle birlikte katıldı.

Birincilik ödülüne layık görülen "Eğitimin Önceliği Varlık Sırlarımızda Gizli" yazısı ile Türkan AKDAĞ'a tam altın ve tablet, ikincilik ödülüne layık görülen "Eğitimde Önceliğimiz" yazısı ile Nisa KOÇOĞLU'na yarım altın ve tablet, Üçüncülük ödülüne layık görülen "Güzel Ahlaklı Gençlerle Dünyayı Kucaklayalım" yazısı ile Mehmet Sıdar AL'a çeyrek altın ve tablet ödülleri takdim edildi. Ödüllerin takdiminde Şanlıurfa Valisi ŞURKAV Başkanı Abdullah ERİN, dereceye giren öğrencileri tebrik ederek başarılarının devamını diledi.

ŞURKAV

Şanlıurfa ve Kültürü Konulu Bilgi Yarışması

Şanlıurfa'yı Eğlenerek Tanıyalım

ŞURKAV ödüllü "Şanlıurfa ve Kültürü Konulu Bilgi Yarışması", ilimizle ilgili yeni nesil bilgi yarışmasıdır. Şanlıurfa'nın kültürünü ve tarihini ne kadar iyi bildiğinizi sınavabilirsiniz. Bunu yaparken de başarı puanı toplayarak, ŞURKAV'ın hediye çekilişine katılabilirsiniz.

Bilgi Yarışmamız 12 sorudan oluşuyor.

Soru havuzu ile her oyunda farklı sorular sizleri bekliyor. İyi eğlenceler.

Konaklama ve Yemek Çekilişi Sponsorları:

Hotel El Ruha, Sembol Ocakbaşı, Çulcuoğlu Restoran, Cevahirhan